

GUINIFORTI
BARZIZII
BERGOMATIS
GASPARINI FILII
PHILIPPI MARIAE VICECOMITIS
Mediolani Ducis,
ORATORIS, AC DUCALIS VICARII,
ORATIONES, ET EPISTOLÆ.

PARS SECUNDA.

ROMÆ M. DCC. XXIII.

Apud Jo: MARIAM SALVIONI Typographum VATICANUM
In Archigymnasio SAPIENTIAE.

Superiorum Permissu.

INTRODUCTION

1. INTRODUCTION

2. MATERIALS

3. METHODS

4. RESULTS

5. DISCUSSION

6. CONCLUSIONS

7. ACKNOWLEDGEMENTS

8. REFERENCES

9. APPENDIX

10. APPENDIX

11. APPENDIX

12. APPENDIX

13. APPENDIX

14. APPENDIX

15. APPENDIX

16. APPENDIX

>

Ex antiqua effigie in M.S. Codice Bergomi asservata.
Plauta Salutem del.

Ant. Fr. 1. 1.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO *

IN SPONSALIBUS PHILIPPI BONROMEI.

Ideo, magnifici Domini, spectabiles Cives, & egregii viri, summa cum alacritate ad sponsalia hæc contrahenda vos convenisse: de quibus cum Oratio à me haberi debeat, vereor, ne si pro rei dignitate pauca, & minus accuratè dixero, temerè, aut arroganter hoc dicens munus adiisse videar; vestrumque illud, quod, ut planè intelligo, de me aliquando fecistis, honestissimum judicium hac re hodjerno die non mediocriter imminutum sentiam. Quamobrem hoc primum etiam, atque etiam queso, existimetis, non ea me voluntate ad orandum accessisse, ut ambitiosè, quas tenues, & exiguae esse profiteor, ingenii vires ostentem; sed partim eorum auctoritate, quorum imperiis obtemperare soleo, impulsum fuisse; partim af-

Guinif. Barz. Pars II.

a 3

fectu

* Hanc Orationem, quam Mediolani habuit Barzizius anno 1430. edidit C. V. Muratorius Tom. 2. anecdot. pag. 231. Hic autem pag. 242. refert consuetudinem ea tempestate vigentem, qua eloquentissimo viro post peractam Orationem coram primoribus Urbis, consanguineis, & affinibus matrimonii contrahendi provincia demandabatur.

fectu proprio, qui semper in eorum laude versatus libenter sum, de quibus sermonem hic fieri causa postulat. Quod si minus copiosa res tanta, quanta est, à me absolvetur, vestra hic valeat prudenter, viri spectatissimi, vestra humanitas: ut cum facile perceperitis eam esse præsentis actus amplitudinem, cui vix ulla dicendi facultas par inveniri possit; tunc mihi succensendum nihil putetis, si etiam, cum multa dixero, plura silenti o præterisse videbor. Dicendum quidem esse intelligo tum de matrimonialis contractus nobilitate, ac præstantia, tum de utriusque contrahentium claritate, & originis gloria: quorum utrum vix mente pertracto, imensum se quiddam offert, quod non dicam oratione prosequi, sed ne cogitatione quidem ipsa complecti me posse confido. Atque ut à primo incipiā, nonne divini, atque humani juris codices usque à Mundi creatione diligenter evolvendi erunt; si & hujus Sacraimenti institutionem, ac dignitatem cognoscere, & utilitates, quas per omnia tempora humano generi sine intermissione attulit, iuvestigare, & privilegia, quæ multa promeruit, singula exquirere voluerimus. Sacris nempe literis edocemur, non humano consilio in hac miseriарum valle, sed rerum omnium conditoris Dei manu in Paradiso deliciarum: cum cetera à se creata in pulcherrimam formam redegisset, ut in servitium homini subjecta essent, hominem autem ipsum ad laudem, & gloriam suam de limo terræ formasset; edocemur, inquam, ex hominis ipsius latere ab initio seculorum eductam. Hevam non per internuncium, sed veritatis suæ verbo sociam illi ad sobolis propagationem, ad communionem vitae, ad solatium adjunctam, & conjugatam fuisse; tantamque postea pro conjugii fide servanda curam Deum gessisse, ut eos corporali morte cum summa infamia, & perpetua, cum intolerabili cruciati affici voluerit, qui alieno thoro se immiscere præsumperint. Apud omnes verò populos, qui ratione ulla gubernarentur, frequentatum esse coniugium, fidei nobis faciunt non solum scripta sanctorum hominum, quæ veritatem undique redolent, verum etiam Poëtarum carmina: qui tametsi aliis iu rebus velamine mendacii plura contexerint, hoc tamen unum temerare ausi non sunt; immo id ratum videntes, innumerabilia ferè conjugia philosophando confixe-

fixerunt. Idem quoque historiarum libri, cautiones legum, & omium, qui in sermonem de hujusmodi re inciderunt, sententiae vel planè decantant, vel indubie significant. Ita nobis palam fit, nullum sive dixerim inter homines vinculum, sive divinum Sacramentum vetustate nobilius, Auctoris majestate celsius, loci, in quo primum institutum fuit, eminentiâ clarius, frequentatione celebrius, aut firmius, observantiâ denique generalius hoc uno à divina providentia vel innexum nobis, vel traditum esse. Comoditates verò, quas ad universi generis conservacionem, ad animarum salutem, ad tranquillitatem mentis, cordisque letitiam, ad corporum sospitatem, laborumque solatium, ad fortunæ bona, pacem, amicitias affinitates, honores, divitias, tum universum ipsum genus humanum, tum singulæ quæque Nationes, tum singularissimi homines innumeræ penè consequantur, non est mei propositi enumerare; primum quia longam nimis exigunt orationem, nec satis omnia colligi possunt; dehinc quod expers ego conjugii multa ex fide, aut conjecturâ dicturus apud vos essem: qui non solum pro vestra prudentia multo apertius ea intelligitis, quam ego; sed etiam ab experientia, quæ rerum magistra nuncupatur, penè omnes certius teneatis. Suadet quoque hæc ratio, ut iura specialia matrimonii causæ inducta, quæ per juris corpus diffusa latè patent, explicare negligam; non parvo enim egent studio, si unum in locum redigi debent; & ea pæscriptum ratione commemoratur illa fuisse, quæ & signum manifestissimum utilitatis hujus ab totius Orbis rectoribus optimè intellectæ, & nobile de ipsa per eos promulgatum judicium palam factura essent. Itaque his, atque aliis prætermisssis, quæ in matrimonii laudem adduci possent, ad ornatum adolescentem Philippum, & ad modestissimam virginem Franciscam, inter quos sponsalia aguntur, converteatur oratio mea. Quotum ætas florida, & decens forma cum ad conjugium aptissimè convenient, tunc & cetera, quæ in vita humana desiderari solent, bona, spem optimam præbent, hanc societatem unanihement inter eos, ac summè tranquillam, parentibus verò, propinquis, & amicis jucundissimam, denique & Principi, atque universæ patritæ probatam semper, ac fructu-

san

sam fore. Atque ut reliqua omittam, aspice quæsfo, amplissimè viri, effigiem horum, atque indolem, & quid secum afferat, animo considerate. Nonne duo quasi virtutis simulacra vobis representat? nonne suavissimam civilium morum fragrantiam spirat? nonne pulcherrimam prolem, suisque majoribus dignam pollicetur? Hujus tam ingenuæ indolis non fallacia signa esse confirmat eruditio, ac summa in his adolescentibus honestissimè per omnem ætatem instituendis parentum vigilantia. Genitura autem, & à claris majoribus ducta origo, quantum in liberis momentum habeat, quantam vim, sepe videmus. Nunq igitur judicium de his nobilissimum facere dubitabimus: qui etiam antequam gignerentur, nonnisi excellenti ingenio, præstantique natura procreari posse videbantur? Ex Vicecomitibus quidem innocentissima hæc virgo Francisca utroque parente nata est: quorum genus cum altius repetitis aunalibus, primum à Trojanis, dehinc ab Albanis Regibus processisse dicatur: tum illud in aperto est, plures Illustrissimos Principes, magnumq[ue] insignium Procerum numerum superiore hoc tempore tulisse; nunc verò serenissimo isto sydere, in cuius lumine ambulamus, Philippo Maria Excellentissimo Duce, non modo Italianam illustrare, verum etiam splendorem suum ad quascunque transalpinas, sive transmarinas, sive Jesu Christi Redemptoris nostri charactere insignitas, sive barbaras, & quantumvis remotissimas Nationes transiit: de quo plura dicerem, si & temporis, quod angustum datur, ratio id permetteret; & ego ad iminenſam hanc rem transiendam viribus meis satis confidem. Hac Vicecomitum progenie, quæ ad Coeli similitudinem, varium in se ornatum, sed omnem juxta suum esse pulcherrimum continet, oriunda novitia nostra gloriari præterea potest, patrem sibi esse Lancellottum magni animi virum: cuius ut fortitudo, atque prudentia difficillimus in rebus egregia esse dignoscitur, ita & mansuetudo, liberalitas, magnificentia se spectabilem præbet; fides autem, & in Principem nostrum invictissimum devotione integra Celsitudini, sive probatissimum cum, & charissimum facit. Quid de Philippo adolescente patricio dicam? qui ex gemina domo, avitâ scilicet Vitalianorum, & paternâ Bonromeorum veram legitimè trahens originem,

originem, præcipuum ab utræque nobilitatis ornamenti fuscipit. Vitalicos enim Padua Urbs celeberrima insignes variis dignitatum eximiis titulis per multa jam sæcula, & priuarios habet. Nominarem hoc loco impavidum militem, atque fortissimum, in rebus adhuc humanis agentem, avi quondam tui, Philippe, fratrem, nonnullosque alios, de quorum strenuitate, & magnificentia recens extat memoria. Commemorarem affinitates, quas cum illustribus Marchionibus Estensibus, quas cum aliis amplissimis familiis Vitalicum hoc genus aliquando contraxit. Dicerem & aliud excelsum quoddam in illius generis laude, quod adolescens ego eadem illa in Urbe didici; sed cum de Philippo filio dicturus sim, prohibet Vitalicus patris conspectus præfens: cuius ut rectè facta omnia laudem cumulatissimè pariunt, ita & aures ab omni laude, maximè quæ ambitiosa cuiquam videri possit, vehementer abhorrent. Bonomeos autem magnos olim Hettruria, & potentes novit; hac verò ætate Orbis nulla est pars, quæ non eos spectatos habeat. Nam cum superioribus sæculis opulentissimæ Terræ Sancti Miniati Principatum cum subiacentibus sibi munitissimis oppidis tenuissent, non solum dehinc per omnes Italæ florentissimas Civitates, sed ad exteris quoque Nationes per Europam, ultra Alpes, ultra Pyrenæos montes, ultra Oceanum, in Africam quoque, & in Asiam suum latissimè nomen extenderunt. Clarissimum ergo utrumque genus Philippe, crebro ad memoriam revoca; & stude (quod te studere gaudeo) majorum tuorum gloriam, quamquam splendidissima est, cum laude, vel superexcclere, vel adæquare. In primis autem ante oculos patrem tuum Vitalicum Bonomeum virum integrum constitue, semperque in eum intentus esto, ut suam virtutem consequare. Neminem enim reperio, quem te sequi magis deceat; ab eo namque rerum omnium in civili vita occurrentium modum perdisces: in eo quid diligentia pariat, quid frugalitas servet, quid liberalitas, quid magnificentia effundat, per spicies. Ex eo, qua moderatione appetendi pro dignitate honores amplissimi, qua facilitate ultro oblati pro Republica non spernendi, qua fide, quo studio administrandi sint, certissimam doctrinam hauries. Ipse te docebit, qua religione in Deum, qua

Guinif. Barz. Pars II.

devotione in Principem, qua charitate in patriam, pietate in parentes, benevolentia in proximos, & amicos esse: quam submissè ad superiores, quam coniter ad pares, quam mansuetè ad inferiores, quam benignè ad omnes, atque beneficè te habere debes. Cujus monitis si obtemperabis, tunc ad oeconomica, seu privata negotia, tunc ad publica impigre, quoties adeundæ erunt, ac prudenter accedes; omniemque ita compones vitam, ut nihil amplius secundum civiles mores desiderare quisquam iu te valeat. Sed eò redeo, unde oratio divertisse videtur. Tam claris parentibus, tantisque majoribus geniti adolescentes nostri: quibus ueque mores decentissimi, aut honestissimæ disciplinæ defunt, & ea, quæ vel natura dare, vel fortuna concedere potest, virtutis, ac beatæ vite adminicula copiosè affluunt: certissimum, quantum humana conditio ferre potest, regia sua indole nobis indicium ferunt, conjugium hoc jucundum, utile, sanctum, ac felix ad Dei laudem futurum. Quare, Cives nobilissimi, congratulemur omnes (id quod certè fit) tunc adolescentibus his, quorum merita in sui dilectionem allicere quemcunque debent, tunc eorum parentibus magnificis viris; Deinceps Patrem Omnipotentem precemur, ut qui affinitatis hujus auctor, atque omnis boni dator est, solidum hoc gaudium, stabile, ac perpetuum esse concedat. Verum, quoniam hoc percipi non potest, nisi voluntatum invicem sponsione, ac veluti quodam voto præcedente, ad stipulationis ego verba in Jesu Christi Dei, ac Mariae Filii Domini nostri nomine, Spiritu Sancto gratiam suam infundente, accedam; eam verò, ut res ipsa postulat, plebejo sermone deponam.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO *

IN SPONSALIBUS JOANNIS DE FEDERICIS.

Quæ duo commoda, Magnifici Domini, spectabiles viri, vosque ò Cives clarissimi, solet unius alicujus actus frequentatio plerisque afferre, ut illi & majori fiducia in adestudo negotio, & uberiori in transigendo facultate sint; horum ego neutrum, quanquam sëpe in dicendo veritatus, hodierna die invalescere in me sentio. Id autem èd minus admiror accidere, quò accuratiùs, & earum, quæ in sermonem venerunt; rerum præstantiam considero, & meam indignitatem ipse dijudico. Neque enim èd sum innocentia, ut dignum me putem, qui sæpius divina instituta per os meum assumam; neque auctoritate; aut eloquentia tantâ, ut solus inter magnos Duces, tacentibus cunctis, loqui debeam. Itaque voluntatem eorum fecutus, quibus repugnari fas non duco, si ab hoc orationis genere non profus abstineo, vos pro vestra humanitate etiam, atque etiam exortatos velim: ne me arrogantiaz accusetis, atque ut veniam concedatis, si & pauca pro rerum magnitudine, & minus eleganter pro splendore personarum dixero. Convenimus quidem huc loci, Patres gravissimi, ut conjugium inter generosum virum Joannem de Federicis, & nobilissimam virginem Elisabeth Angosfolam celebremus. Quorum si laudes, non dicam ornare, sed vel stricè narrare voluero; vereor, ne pro temporis angustiis, quibus arctamur, nimius in sermone, atque inceptus fuissc videar. Nam ut sponsæ genus attingam primum, quis Angosfolæ domus claritatem paucis verbis vel mediocriter explicare poterit? quæ cùm spectabilium militum, aliorumque Primum copia, opibus, potentia, jam pluribus sæculis in Placentia Urbe splendeat, tum etiam in tota hac nostra cisalpina Gallia inter primas habetur. Si

Guinif. Barz. Pars II.

b 2

enim

* Hanc quoque Orationem Mediolani habuit Barzizius eodem anno 1430. vel 1431. invenire, ut ex MS. Cod. Bergom.

enim omnia, quamvis breviter, complectenda fuerint, singuli quidem erunt præstantes viri, ipsorumque præclara opera singula recitanda. Erunt opulenta quæque, ac munitissima numeranda oppida, in quibus hereditario jure merum habent, ac mixtum imperium: erunt affinitates comineorandæ, quas primarias non solum cum suis civibus, sed etiam cum exteris contraxerunt: quarum certè rerum seriem vix volumen quidem, ut opinor, capiet. Sponsæ autem nostræ, si vel naturæ, vel animi dotes prædicandas assumpsero, id nempe mihi suave dictu, vobis auditu jucundissimum fore non dubito: veruntamen impune, ut arbitror, supersedere ab hac parte licebit, quod ipsa sponsa est præsens, cuius elegantissima indoles modestiam nobis, cæterasque virtutes muliere dignas repræsentat, & eam in Urbe nostra, Deo protegente, vitam actura est, ut planè de se judicium apud omnes quām decentissimum excitatura sit. Quod si ad virum ornatussum Joannem sponsum mea se convertet oratio, difficilius equidem futurum video, modum in dicendo, & exitum, quām principium invenire. Non enim ignoro, quām latè vetustissimum Federicorum genus nobilitatem suam extenderit, quod in famosa illa Valle Camonica diutissimè claruit: quod finitima Urbes celeberrimæ, Bergomum videlicet, & Brixia pari gloriæ cupiditate invicem quasi suum esse contendunt: quod splendidissima affinitates innumeræ per universam ferè Provinciam latissimè excipiunt. Neque tam rerum imperitus sum, ut me lateat, quām inclitâ virorum præstantium, insignium Doctorum, strenuorum militum, denique & Comitum magnificorum, tum antiquâ, tum præsenti memoriâ, quāmque multis dignitatum privilegiis niteat. Fide verò quantâ floreat, ne longè procedamus, ante oculos constitutum habemus. Adsum enim qui pro illibata, quam semper etiam turbulentissimis temporibus, erga Illustrissimum Principem nostrum servaverunt, fide, nuper extrema penè salutis, ac propè desperata subire pericula, maximasque opes, ac Terrarum dominia, quæ à suis majoribus accepta nunquam sibi eripi antea passi fuerant, non dubitaverunt omnino deserere; ne hostibus parerent, à quibus ad multa longè à sua in Principem devotione abhorrentia impelli potuissent. Adebat quoque vir magni-

magnificus Todeschinus Ducalis Camerarius , sponsi pater : quem ista ipsa , de qua loquimur , fides , politicis multis comitata virtutibus eò provexit , ut non solum magnas Status sui partes sapientissimus Princeps noster rectè sibi committi posse judicaverit ; verum etiam corpus suum , in quo tot Populorum salus , tot externalium Gentium quies recumbit , securè in manus suas conicerit . Meum de hoc amplissimo viro sermonem latè extenderem , singulasque ipsius laudes persequerer ; sed earum magnitudo me absterret , quārum tantus est splendor ; ut parem sibi nullam orationem inventurus sim : tanta copia , ut ad eas explicandas defectura sit dies . Facile quoque illas prætero , quod & probè omnes perspectæ sunt vobis , & ego assentationis crimen effugere , quām orationis copiosæ laudem quærere malo . Hac insigni , & generosa Federicorum progenie , hoc magno Todeschino patre ortus Joannes minimè silentio prætermittendus esset : quem spectata supra ætatem suam prudentia , quem singularis in parentes veneratio , & quasi religio , quem mansuetudo , atque modestia , & Principi commendat , & populo charum , jucundumque reddit . Sed nec mihi dicendi facultas ad omnia sufficit , & jam vespertina , quæ appropinquat , hora me admonet , ut desinam quæ vobis nota sunt , prolixius prædicare ; unumque illud de promani tandem , cuius gratia hic frequentes sumus . Nam cùm apud clarissimos parentes suos Placentiæ despensata per procuratorem fuerit sponsa nostra , Joanne circa Principis negotia occupato ; expectatis nunc omnes , ut invicem ipsi duo propria se voce despondeant , manuque dilectissimi sui sponsi in ipsius domum translata virgo Elisabeth matrimonialibus iterum ornatur insignibus . Itaque , ut & vestris desideriis , & horum duorum votis satisfaciam , Domino Nostro Jesu Christo , Dei , & Mariæ Virginis Filio invocato , ad stipulationis verba descendam .

GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

AD PHILIPPUM MARIAM

Vicecomitem Mediolani Ducem.

SUPPLEX LIBELLUS.

Desiderantur nonnulla.

..... accepti esse mereantur. Illi verò, quos prius commoraveram, nullo certo consilio freti, pulcherrimas disciplinas sibi conquerunt; non quidem illas, ut obsequentes filios decet, in patris patriæ ornamentum afferre cupientes, sed quasi mercennarii quidam plus offerenti operas suas locaturi. Hos itaque, tuę felicitatis participes fieri cùm video, nihil est, quod de tua in me lorgitate diffidam: qui mihi ipsi meę in te devotionis, ac sincerę fidei conscius sum. Nunc verò, ut ad summam illam omnium virtutum, quę Regię nuncupantur, accedam, clemētiam scilicet; adeò te cunctis admirabilem in ea præbuisti, ut jam non amplius veluti habitus quidam accedat animo, sed quasi membrum animæ, & essentię tuę pars meritò judicari possit. Nam si, ut à Philosophis tunc Stoicę, tunc & Peripateticę Scholę definitum comperio: quò circa magis difficultia virtus operatur, eò ceteris dignior, præstantiorque habetur: emineutissimum certè hujusce virtutis asylum concendi se te affirmare non dubito. Qnod si, & arguento, & exemplo tenemus, nihil homini difficultius esse, quām scipsum vincere, nullaque perturbationem, vel majori violentia mentem invadere, vel occupatam efficacius subjugare, quām si damno pariter, atque injuriā ab his afficiamur, quibus nostra potissimum salus curæ debeat esse; quid nos prohibet, fortissime Princeps, quin suminam te victoriam, summuinque triumphum assecutum palam dicamus? Sæpe enim, cùm atrocissimos hostes in tui potestatem eventus belli redigis-
set, &

set ; & quidem eos , qui susceptorum ex domo tua beneficiorum, non tam immemores , quām ingratī suā omnēm operā in tuo Statu subvertendo quandoque adhibuissent; illos à tua pietate nouī solum vitā , libertate , conjugib⁹ , liberis , potentia , dignitate , fortunis denique omnibus , verūm etiam splendidissimis tuis munēbus donatos patriæ suę restituisti. Quo uno factō ipsam quoque victoriā naturā insolentein , ac superbam placabilitate viciſſe , & lenitudo[n]e tua domuisse videris. Iracundiam autem consilii , & modestiæ inimicam ita comprimis ; ut , cum à summo Deo vita , ac necis nostræ potestas in manu tua posita sit , nunquam tamen liberimo hoc tuo arbitrio ad supplicia contumacibus infligenda , irā commotus abutaris ; ac humanum sanguinem , rem apud te pretiosissimam , nisi explorata perditissimorum ingenia tecas , summa cum diligentia custodias. Moderatione verò animi tanta es prædictus , ut hanc neque ingratissimorum hominum facinora , neque infidelium seditiones avellere à te virtutem possint : ipsa etiam ostentande potentia incontinens quædam cupiditas , atque immanis gloria : qua Principum mentes sepe occupat , dirosque , ac truces in suos reddit : minime illam tibi surripere valeat . Quid est , quod super desiderare velimus ? Credisne aliud quidpiam restare ? Multa profecto . Cetera prætero ; unum illud prosequar , quod si desit , ea omnia , quæ superius enumeravi , tametsi maxima sint , non tamen ex vero , nitidoque virtutis fonte proficiunt , verūm potius simulata , & ad tempus non longum processura judicantur. Id ipsum ejusmodi est , ut cùm facilis in ignoscendo fueris , tum etiam in miserendo sollicitus existas ; longè enim , ac latè clementiæ vis , ac splendor patet ; nec suum tantummodo in eos vigorem exercet , qui ob crimen aliquod plectendi fuerint ; atqui etiam his succurrit , qui , dum culpā carnent , non mediocri infortunio laborant . Videor mihi , Princeps invictissime , imaginem quandam hujus virtutis effinxisse , duas sibi fabricando manus , pro dextera scilicet , cui plus virium inest , indulgentiam in remittenda poena liberalem ; pro lèva autem , quæ magis est cordi propinqua , misericordiam suo beneficio seruandas , calamitatēque oīnnes ab infelici propulsantem . Necque

que verò Stoicis in hac parte verebor esse contrarius; nam ii sapientem posse vel ignoscere, vel misereri negant: cùm tamen illas sibi operationes concedant, quibus misericordem quempiam, aut placabilem dicimus; hanc enim verborum tantum, non rerum controversiam esse inspicio; eaque ratione minus æquè illos sentire, quod non rerum gratia verba esse adinventa, sed res ipsas verbis potius, quæ tanta subtilitate intuentur, deseruire volunt. At ego contra sapientis nomen ex Stoici agri sterilitate in fertiliorem transferens fundum, illorum culturam imitandam puto: qui sapientiae munus non ideo sapientem perdere dicunt, quia aut alienis affligatur incommodis, aut largiori in danda venia, quām rigor ipse admoneat, licentiā utatur. Sed ad id redeo, unde oratio mea divertit. Audeo, Princeps humanissime, affirmare uberrimum te ex hac ipsa clementia, quam ita studiosè in omni sui parte excoluisti, fructum reportasse. Ea enim cæteros Principes, Reges, Imperatores, quorum generosa facta perpetuis literarum monumentis sunt tradita, universis ætatis suæ Generibus, atque omni posteritati commendabiles reddidit; te verò nostro huic sæculo commendabilem, ac eò plus admirabilem effecit; &c, ut planè confido, si qui aderunt, qui tuas res gestas, tuasque animi dotes, literis ex affectu scitè, & eleganter sint mandatui, prædicabilem te in omne ævum exhibebit. Quod, si cæteras divinas virtutes tuas cogitatione pertracto, inauditam nempe in te uno excellentiam, atque immensam animadverto. Sed inibi quidem non ego ipsas, te audiente, prosequendas defuspsi; tum quod nulla tanta est dicendi affluentia, quæ se illarum copiæ, ac magnitudini æquare possit; tum quod non id meæ fiduci convenire, neque tuæ Celsitudini gratum fore existimo. Extat enim sapientissimum quoddam, atque insolitam modestiam refertum Imperatoris Pescennii responsum, cum forte aliquis præsentem eum laudare vellet, in hæc verba: Scribe, inquit, laudes Marii, vel Annibalis, aut alicujus Dicis optimi virtù functi, & dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur; nam viventes laudare irrisio est, maximè Imperatores, à quibus speratur, quod timetur: qui publicè præstare possunt, quod negare, quod præscribere. Denique illud subjunxit, se vivum placere velle, mortuum

teum laudari : præclara quippe , atque Imperatore digna sententia . Hujus ego voce præmonitus , & à cœptis desisto , & in plurimis , quæ se mihi dicenda offerebant , loquendi libertatem præciso . Nihil autem à me dictum est , in quod non impulsus necessitate quadam fuerim ; nam cùm ad scribendum tuæ Majestati mea me calamitas cogeret , licetum mihi fore intellexi , eas omnes tibi rationes explicare , quibus non me temerarium , sed tui observantissimum esse intelligeres : quæ si in tua laude verfantur , non est , quod in assentationis crimen conferas , sed totum gloriae tuæ attribuas , cuius amplitudo infinita nullam in partem sermonem meum converti patitur , quin tuas innumerabiles virtutes objiciat , tantaque vi , ac multitudine me obsideat : ut si non nullas earum reticere decrevero , cæteræ in medium proruimant , neque illarum prædicationem effugere valeam . Itaque , Princeps felicissime ; si te in conferendis beneficiis munificentissimum : si in frequentandis muneribus studiosissimum ; si in exornando patre meo diligentissimum : si in cæteros , qui nobilem aliquam disciplinam profitentur , gratosissimum : si in devictos hostes clementissimum : si in negligentes subditos mitissimum : si denique in afflictos , eos prælertum , qui noui erroris culpa , sed casu quodam , & iniquitate fortunæ , tantis malis obvoluti sunt , piissimum cognovi ; nulla me causa debuit remorari , quin ego ejus filius : quem tu in vita singulariter amasti : ego non carum rerum , quæ in homine ingenuo desiderari solent , omnino expers : ego ex ea familia ortus , in qua non modò nullus unquam tuæ Majestatis contemptor inventus est ; sed plurimi quidem , qui pro tui Status instaurazione , ac firmamento fortunas prædæ , agros depopulationi , domos incendio , arces ruinæ , liberos captivitati subjecere , suumque sanguinem effundere , atque ipsam animam exhalare non dubitaverunt : ego , nescio quo fato , maximis penè adversitatibus concussus , quin ad te , Princeps mitissime , calamitatem meam expositurus , tuumque subsidium imploratus concurrerem , nulla , inquam , me causa debuit remorari . In te , Princeps potentissime , omnia & vitæ nostræ ornamenta , & salutis ad ninicula posita sunt : tu nos paternæ virtutis imitatores succurrendo , tu degeneres negligendo reddere potes .

tes ; id enim futurum est : ut si qua nobis industria, multis quæsita sudoribus, inest, otio diuturno marcescat ; peracuta quoque illa parvolorum fratum ingenuia, quæ suavissimum, ut spero, fructum allatura sunt, inulta proflus, atque inania jaceant : nisi tu, Pater piissime, ex iis nos procellis eduxeris, atque in tua gratiæ portum receperis. Nullum in tuo florentissimo Regno expectamus subsidium, si tua nos Celsitudo spreverit. Terminos tuos nimius in te amor excedere nos non patitur. Non defuisset alibi lucrum cum honore conjunctum, si aliena loca petere voluisssem ; sed mihi inultò jucundior est in umbra tui nominis paupertas, quam maximæ opes gratae extra fines tuos esse possint. Admonet igitur me devitandi otii desiderium : impellit studiorum jactura: cogit instruendorum fratum, ac multæ familie sustentandæ imminens mihi necessitas : ut ego servus, matidato tuo non expectato, tue me ultrò proferam Majestati, & quidquid mihi ipse confido, non ambitione ductus, sed meo in te officio, atque observantia patefaciam. Non equidem, Princeps sapientissime, is sum, qui tuae liberalitatis dona ad alendam ignaviam cupian; verum & ad tenera pupillorum ingenia pretiosè inferenda, & ad nostra exercenda, id summis votis efflagito ; nobis enim duobus ætate maturis (ut etiam pro fratre * absente loquar) ad quamcunque rem, militari dumtaxat exercitio semoto, usus fueris, neque fidem, neque diligentiam, neque aptitudinem unquam deesse intelliges. Quanquam autem non minori ad unam rem, quam ad aliam confidentia simus, diversa tamen nos desideria tenent; frater enim prudentiæ, gravitate, consilio, ac multa experientiæ, humanitatis denique artibus, & Juris civilis scientia non ignobiliter prædictus, his curis animum potius applicaret, quæ majus quoddam in se pondus, ac publicam administratiōnem continent. Ego vero tum paterna religione, tum & Optimatum hujusce Urbis impulsu, ad ea me potissimum studia conferrem : quæ genitor meus Orator clarissimus deperdita penè solertiæ suæ exsuscitavit non solum, sed etiam auxit, atque illustravit. Hoc ipsa genitoris mei memoria : hoc mea in te reverentia: hoc

---

* Erat hic Joannes Augustinus.

hoc civium tuorum una vox : hoc tandem illa tot victoriis tuis,
ac triumphis parta gloria , ut benignè concedas , exposcunt,
instant , precantur . Nihil est enim , quod celebriorem Gasparini
tui apud posteros famam reddere possit , quām si facultatem hanc
oratoriam , quasijure quodam hæreditario , in ipsis liberis trans-
ire volueris . Nihil est , quo dignorem tibi servitutem impen-
dere possim , quām hoc uno multis fructuoso legendi exercitio . Ni-
hil est , quod Mediolanenses tui concordi affectione pro filio-
rum suorum utilitate magis appetant , quām me ipsum huic do-
ctrinæ à tua felicitate præfici . Nihil denique est , quod magis
tuam gloriam immortalem efficere possit , quām præstantium in
Urbe tua Oratorum copia . Neque verò , Princeps magnifice-
tissime , satis huic rei per te consultum putes , quod totam hanc
provinciam Magistro Antonio Rhaudensi homini eloquentissimo ,
ac Theologo insigni commiseris ; nam hujusce artis tanta est ,
tamque immensa magnitudo , ut quemadmodum in publicis
gymnasiis singulæ disciplinæ pluribus magistris , ac doctòribus
gaudent : ita etiam hæc una præceptorum quidem multitudinem
nunquam abhorreat , solo autem uno raro contenta sit . Quam-
obrem , Dux clementissime , tuam deprecor Majestatem , ut
molestias meas isto ipso gratia tua dono , tibi , ut opinor , minimè
gravi , at mihi summè jucundo , & salubri , sublevare dignèris ,
meque in parensis mei sedem constituere . Quod si feceris , ma-
ximas tibi laudes ego pariter , & tota hæc Ducalis Urbs gestie-
mus ; sin verò neque hoc , neque alio me tua beneficentia præ-
sidio dignum judicaveris , nulla tamen poterit fortunæ vis esse ,
qua devotissimum animum meum à tui nominis cultu alienet .
Quidquid autem de me tua statuerit Celsitudo , vel miserum , vel
felicem esse volueris , id pro tuo jure feceris ; tuus etenim servus
ego sum , tuæque sapientiæ admirator , ac prædictor ero semper .
Vale Princeps , quem non aliter inter ceteros omnes singularem
judico , quām phœnix inter aves , ab his , qui de natura conscri-
pserunt , singulari præstantia excellere perhibetur . Ex Gaspari-
niana olim Bibliotheca Duodecimo Calend. Martii 1431 .

GUINIFORTI BARZIZII
BERGOMATIS
ORATIO*

IN INSTAURATIONE STUDIORUM
MEDIOLANI HABITA.

Exspectabam eum diem, studiosissimi Juvenes, ac fratres optimi, quo Principis nostri Serenissimi auctoritate publicam sedem concordare mihi liceret; eaque ratione, tardius forte, quā in vestris ingenii conveniret, communī bonorum omnium civium desiderio satisfaciendum putavi. Nunc verò: cum neque ullam ex Principe nostro sententiam in hodiernum usque diem suscepimus, & novæ quotidie nobilium suasiones ad me perferantur, plurimorumque adolescentium ingenia ad hæc humanitatis studia olim promptissima jam tepercere intelligam; video tempus illud à me amplius non opperiendum: quātquam id non procul abesse firmissimis indicis comprehendendo. Unum autem vos hortor, oroque: ut quemadmodum sola me utilitatis vestræ ratio impulit, ut hoc non leve docendi munus, non præmio ullo, non pollicitationibus allactus subirem; ita quoque & vos omne studium, omnemque diligentiam in ista ipsa nobilissima disciplina perdiscenda adhibeatis. Evidem nullum devitabo laborem, nullas vigilias pertinuescam; si (quod planè confido) quantâ ego in vobis instruendis solertiâ ero, tantâ & vos in me audiendo attentione concurretis. Erit autem illud à me in his domesticis lectionibus diligenter observandum, ut non solum nihil supervacuum dicatur; sed & omne id, quod ad rem faciat, diffusè pertractetur. Non enim devoranda, sed diu masticanda sunt ea, quæ princeps noster Cicero, vel in arte præcepta conscripsit, vel alia in causa divinitus à se perorata, literis mandavit; si & qua ratione ars ipsa nos in scribendo expolitos efficere possit, cognoscere volumus; & quo stylo in suis clarissimis Orationibus

* Hanc brevem Orationem ad Juvenes Mediolanenses habuit Guinifortus anno 1431.

tionibus artem ipsam idem ille dux noster securus fuerit, concupiscimus. Dabo verò operam, ut quas gravissimus olim præceptor vester Gasparinus pater meus plurimas in hac facultate illustres sententias post se reliquit, fideliter, integrèque patefaciam. Quæ una ex re talem, ut spero, fructum reportabitis, quam haud scio, an cuiusquam alterius præceptoris industria sit studiis vestris allatura. Sed ad rem accedo: ne tempus, quod tandem optatum attigimus, minimè necessarii sermonibus contentar.

GUINIFORTI BARZIZII
BERGOMATIS
ORATIO*
IN INSTAURATIONE STUDIORUM
NOVARIÆ HABITA.

Multa sunt; Reverendissime Pater, Clarissime Prætor, infinges Viri, vosque fratres optimi, quæ me cohortabantur, ut hoc legendi munus omnino devitarem: quorum omnium duo illa potissimum in hanc me sententiam trahebant, quod neque in me tantum ingenii adesse videbam, ut rerum, de quibus sermo futurus esset, amplitudini respondere; neque tantum eruditio[n]is, aut eloquentiæ, ut vestræ de me expectationi satisfacere possem. Quid enim unquam ab his Philosophis, quos olim Græcia præstantissimos tulit, de instituenda vita, de moribus, de virtute traditum fuit, quod non princeps noster Cicero exquisitissimo quodam ordine, ac summa brevitate eo in libro complexus sit, quem de officiis graviter, & copiose conscripsit? Quis verò potest vel Orator, vel Poëta inveniri, qui se Terentio in effingendis animi perturbationibus, variisque hominum studiis explicandis, valeat finè temeritatis ignominia comparare? Admitabilis enim quedam, ac penè incomprehensibilis res compiceretur,

* Eodem anno 1431. Octavo Idus Iulii hanc Orationem Novariæ habitam
Guiniforto comperimus ex MS. Cod. Mediolanensi.

tur, quæ in suis illis facundissimis comœdiis abdita, atque obstrusa latet; si retia nostra intendere ad eam expiscandam voluerimus. In quo illos errare non modicum audebo dicere, qui se ad verborum concinnitatem, fabulaeque jucunditatem conferentes, quæ aures leniant, scire concupiscunt; in his autem, quæ animum informare, atque inplere possint, mirâ negligentia versantur. Dicerem & censorium illud hominum genus plurimum falli, qui Terentianas lectiones severè improbant: nisi apertè intelligerem, id eos magis considerare, quod ab omnibus ferè observatur, quam quod servari dignius videatur. Quare, Viri ornatissimi, ita de hoc comicò nostro sentio; ut eorum diligentiam minimè laudem, qui ad ejus studium sola cognoscenda fabulae cupiditate accedunt: illos verò non modò non absterrendos, verum ultro exhortandos putem: qui in id intenti sunt, ut divinam suam in dicendo elegantiam imitentur, diversaque hominum naturas, senum gravitatem, parsimoniam, austeritatem, juvenum lasciviam, prodigalitatem, incontinentiam, servorum figmenta, ac dolos, lenonum astutias, inereticum artes, innumerabilesque alias morum varietates subtiliter investigent: quibus agnitis, & rectum vitæ modum habituri, & omnia suo instituto adversantia constanter superaturi sint. Itaque, Pater humanissime, admirari debet nemo; si gravem hanc, & ponderosam provinciam, ad quam incitatus à plurimis fui, multos dies quasi scopulm quemdam effugere volui. Nam quis ego sum, aut quæ in me auctoritas, quod ingenium, quæ industria, ut apud doctissimos homines de rebus arduis, atque excelsis: ea præser-
tim ætate, qua neque rerum multarum experientiam, neque pluri-
um disciplinarum notitiam tenere liceat: publicè docere præ-
sumam? Quid verò eximiam illam mentibus vestris, nescio
quo pacto, de me insculptam existimationem commemora-
bo: quam quidem tantam esse planè dispicio, ut eam posse me-
ritis attingere desperem penitus. Sed vestra, Patres, ac Viri li-
teratissimi, in me charitas, meaque in vos benevolentia tantum
valuit, ut malim inscitiam meam palam facere, & ab optima illa
opinione excidere, quam voluntati, ac desideriis vestris non
obtemperare. Statui ergo, privata ratione posthabita, reiectis
que his studiis, in quibus magis oblectari soleo, ad ea me con-
ferre,

ferre , quæ & vobis gratiore , & temporibus his convenientiora fore animadverti . Illud autem pro vestra modestia concedi velim: ut cum magnam inceptiarum mearum partem mihi imputaveritis , memineritis etiam , hoc me onus non tam mea sponte , quam vestro impulsu subiisse , rerumque cum pulcherrimarum , tuum & difficillimarum expositione in desumpsisse . Id quoniam mihi iam tribui omnium consensu intelligo , convertam orationem meam ad ista ipsa , quæ vos attentione summa expectare videbmini ; eritque prima cura in his adhibenda , quæ sumus Orator Cicero summo ingenio ex mediis Philosophiæ fontibus hau- sit , & admirabili sua eloquentia de Officiis divinitus differuit . Ejus libri titulum primo loco explicabimus , dehinc ad reliqua transeundum erit .

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

O R A T I O

AD SERENISSIMUM PRINCIPEM

ALPHONSUM ARAGONIAE,

Siciliæ , Valentia , Sardinia , Balearium ,
Corsicæ Regem .

Habita in Civitate Barcinonis 1432. die 14. mensis Martii .

Constitueram primum , Serenissimo Princeps , & Rex fortissime , quæ in tuam Majestatem mea esset devotio , literis declarare , eaque ratione binas variis temporibus dederam generoso , & strenuo militi Hugoni de Villafranca Oratori tuo ; sed quoniam tardior multo fuit suus ad tuam Serenitatem redditus , quam putaverat , Sacratissimo Imperatore à se illum non citius absolvente , non potuit meus jam nominis tui splendore inflammatus animus diutius expectare . Experiebar enim molestias illas , quæ homines cupidos affligere solent : & quidem eò vehementiores experiebar , quò novas huic , quam affectabam , rei , quotidianis

tidie moras inseri animadvertebam. Itaque, invictissime Rex, milite hoc clarissimo diu expectatum iter tandem instruente, constanter quoque illud per me adeundum existimavi. Judicabam equidem non parvum neque amantis, neque parati ad amandam animi esse indicium ea sequi nolle, ad quae amor impellit: nisi prius se amari cognoverit. Memineram vulgo apud omnes dici solere, tenuem ex eo amoris conjecturam assumi, quod quis sine suo incommodo facit. Non ignorabam eum, qui se Principis alicujus servum afferit, firma pro se argumenta, dilucidas probationes, magna testimonia habere oportere: propterea quod Principum gratiam, qui multa conferre possunt, facile omnes affectamus. Sequutus ergo sum eximiae hujus meæ devotionis imperium: qui patriæ fines egressus, atque in remota loca prolapsus, ad te usque proprio corpore, non scripturâ, quasi exploratore quodam præcedente, accessi. Plura ob eam rem incommoda subivi, qui suavissimos fratres, matrem (sic enim eam appellare decrevi) amicos, notos omnes, patriam denique ipsam deserui: qui jucundissima literarum studia multos dies intermisisti: qui ab otio ad laborem, à quiete ad peregrinationem, à securitate ad multa itinerum pericula, mea sponte, nulla necessitate cogente, libens transitum feci. Argumenta verò, probâtiones, testimonia deditissimi tibi animi mei; tamen nonnulla ex his, quæ nunc commemoravi, hauriantur: haud tamen scio, an certius ullum, aut firmius eo adduci valeat, quod experientia præstare potest. Non enim longè absuim, qui me Celsitudini tuae subditum profiteor. Statue, injunge, impera: intelliget tua Majestas, à qua nullum non rectum, laudabileve imperium præcedere solet: tantum studium in tuis mandatis exequendis me ponere, quantum vel ingenium, atque industria mea, vel corporis robur, ac firmitas patietur. At verò, Princeps Illustrissime; si te fortassis admiratio aliqua tenet, unde hæc me hominem alienigenam veneratio tanta invaserit; illud queso, atque obsecro, ut & mirari hoc desinas, & me ad ejusce rei causam explicandam minimè astringas. Nam cum ea omnis ratio ex præclarissimis tuis virtutibus, quas uno multorum sermone didici, veluti ex abundantissimo quodam fonte oriatur; erit certè res neque

neque auribus tuis grata , neque meo in te officio digna , si te maximum Principem , & Regem potentissimum præsentem laudare , ac verbis extollere voluero . Dicam tamen duo hæc non-nihil in me potuisse : unum , quod his studiis , ut omnes prædicant , egregiè tua Majestas operam dat : in quibus cum Gasparinus olim pater meus Orator , ac Philosophus claruerit , ego quoque ætatem meam consumere opto; alterum , quod tanta in rebus sive pacis , sive belli est præstantia tua , talisque ad ampliorem gloriam extruitur via : ut planè videam , si mihi facultas per otium dabitur , èam ad scribendum materiam paratam , quod facilè cum Dei adjutorio multa literis mandari poterunt , quæ & historiam , ac veritatem , non fabulas , aut mendacium sapient ; & nomini tuo immortalitatem , mihi nobile exercitium , posteris dignissimum ad colendam virtutem exemplar sint paritura . Ad quam rem , si mea me cogitata non fallunt , te pro tua singulari sapientia , & virtute benignissimum fautorem , adjutoremque studiosissimum fore non ambigo . Si enim pro comparanda , immò potius pro tuenda , vel cunulanda gloria graves curas , multos labores , immodicos sumptus , immensa pericula subire nunquam dubitasti ; quis non te pro illa quoque perpetuanda exquisitissimam diligentiam adhibitum credet ? Id verò solis literarum monumentis confici posse quis non intelligit ? Non Themistoclis , non Periclis , non Leonidæ , non Alcibiadis , non Epaminonde , atque aliorum , qui apud Græcos floruerunt , fortissimorum Ducum res gestæ hac nostra ætate in memoria haberentur : nisi vetustatis fidelissima observatrix historia nobis illas nunciaret . Alexandri quoque Macedonis , ejus qui magnus appellatus est , mirandam in præliis virtutem , & penè incredibiles viætorias : Persarum innumerabilem multitudinem , atque inæstimabiles opes : Indorum , Ægyptiorum , Assyriorum , Scytharum , ac denique barbararum omnium Nationum cruenta bella , & horribiles pugnas nonnisi per historiam cognovimus . Quid Romanorum triumphos commemorabo ? qui tanti fuerunt , ut externorum omnium claritatem suo splendore obscuraverint : nonne Oratorum eloquentiâ , & diuturniorem laudem , & ornamentum non mediocre suscepérunt ? Romuli Regis , qui primus

Guinif. Barz. Pars II.

d

Urbem

Urbeis fundavit, cæterorumque Regum, Decii, Bruti, & Colatini, qui libertatem induxerunt: Horati Coctitis, Mutii Scævolæ, Decii Murænæ, Curii, Dentati, Fabritii, Attilii Reguli, Pauli Æmilii, Fabiorum, Papyriorum, Scipionum, Catonum, Caji Marii, Q. Sertorii, Lucii Luculli, Cn. Pompæji, Caji Cæsaris, universique illius virorum illustrium choi: Octaviani quoque Augusti, ac subsequentium quorundam Imperatorum tum continentia, & integritas, tum constantia, & magnanimitas, tum fortitudo, & probitas, tum varia fortunæ commutatio, & morum diversitas, tum rei militaris scientia, celebrisque ex eorum trophyis, ac victoriis fama, tanta ad nos pervenit, quam tam suo ingenio viri doctissimi per literas transmisserunt. Non est incredibile, alios dehinc nonnullos vel Imperatores, aut Reges, vel Principes, aut exercituum Duces inagnis à se rebus gestis in admiratione aliquando, prædicationeque extitisse: quoruim hodie nullam, rametsi recentiores prioribus fuerint, notitiam teneimus: propterea quod ea facilè temporis cursu deficiunt, atque ex hominum cordibus excidunt, quæ non stylo, sed tantum lingua rememorantur. Hæc, Princeps clementissime, non ex ratione à me dicuntur, quod vel solum hoc in genere officii meam polliceri operam velim: vel eum me profiteri intendam, qui gloriòsè per te gesta ornare, atque apposite scribere valeam; sed ut intelligas, cum cæteris in rebus tuæ Majestati me ipsum vigilansimum servum exhibitus sim; tum etiam in hac una, quæ ad tui laudem posteritati relinquendam spectat, semper intentissimum fore: ut si non eleganti, aut accurata oratione idipsum transligetur, at saltem, quam minus inculto genere dicendi fieri à me poterit, explicetur. Vereor mitissime Rex, ne forte ineptus fiam, dum nimium sermonem diffundo. Colligam itaque me ipsum, & paucis, quicquid Majestati tuæ expositurus sum, reserabo. Admiratus sæpe antea præstantissimas tuas illas virtutes, quibus inter cæteros Reges, ac Principes singularis non imiterito judicaris, decrevi tandem studia omnia mea tibi dedicare. Quanobrem neglectis his conditionibus, que mihi nuper intrâ proprios lares oblatæ fuerant, meam in tuum hoc Regnum profactionem maturavi. Nunc autem ad Serenissimum tuum conspicuum

spectum pro tua clementia , quæ summa est , me admittere dignatus es . Quod munus cum tanti faciam , quanti ab homine qui observantissimo , cupidissimoque fieri æquum est , immensas primum ea re gratias habeo . Animum verò meum , cogitationes , curas , vigilias , studia , fidem illibatam , torum denique me ipsum Sacratissima tue Majestati post Deum offero , devo-
veo , consecro : quem ut tuis beneficiis & sustentare in hoc pro-
posito , & confirmare digneris , humiliter , & devotissimè sup-
plico .

GUINIFORTI BARZIZII BERGOMATIS

ORATIO

AD SERENISSIMUM PRINCIPEM

JOANNEM REGEM NAVARRÆ.

Habita in Civitate Bercinonis 1432, die 22. Maii.

Optatissimus hic mihi dies illuxit, Rex Serenissime, quo splendidissimum tuum conspectum intueri, atque ipso corpore adire liceret: ut qui & aliehæ virtutis admirator semper exteti, & ineffabili quadam in Serenissimum Regem Aragonum, devotione obstrictus sum, te summae præstantiæ, ac virtutis Principem, hujusque unius Regis, cui me totum consecravi, fratrem, non solum mente reverear, sed etiam operâ, atque officio eolam. Et quoniam inter vos cum naturæ, tum & animorum conjunctionem esse tantam existimo, ut nemo satis uni esse possit, nisi & alteri quoque se jugo pari submittat; id à me curandum intelligo, ut non tam mea tue Celsitudini studia novissimè dedicem, quām ex eo die, quo me Sacratissimo Regi, cuius es frater, exposui, & tibi dedicata meo isto sermone declarem. Judicet, obsecro, tua clementia, Rex benignissime, suâ me gratiâ non indignum; fuscipiatque unum hoc, qualecumque est, munific. Barz. Pars II. d 2 nus,

nus, quod de me facio: non illud ex re, quæ quidem pertenuis est, sed ex mei animi liberalitate, atque exuberantia dimetens. Ego verò, si non pares eam ob rem tux Majestati gratias egero, non inferiores certè facultate mea repandam.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO *

IN INSTAURATIONE STUDIORUM MEDIOLANI HABITA.

NEminem vestrum, Patres clarissimi, generosi Viri, vosque juvenes honestarum artium cupidissimi, hodierno die hic loci convenisse intelligo: quem non & voluptas quædam præ singularis, quod ad paternum munus subeundum redierim, & expectatio ingenii mei, ac doctrina quasi ornamētum aliquod amplissime huic Urbi, atque universæ patriæ allaturus sim, tenet. Mihi verò, quod ad voluptatem spectat (nam id primum sermone prosequar) longè aliter, quām vobis accideret; si vel honorum ambitio, vel opum cupiditas potiotein apud me, quam ipsa cum necessaria propriæ salutis cura, tum debita in Deum religio, in patriam charitas, in proximos, atque amicos & benevolentia, & pietas locum haberet. Quis enim est: qui si præteriorum temporum meminerit, neque sive fato quodam, sive divina voluntate, non modò ex proliquo fortunæ cursu, quo ad altiora provehebar, verùm etiam ex sublimi illo gradu, ad quem Serenissimi, cui assistebam, Regis clementia conscenderam, revocatum animadvertis: non facilè acribus molestiis meum agitari oportere animum credat? Aut quis est: qui si inumerabiles curas meas, vigilias, studia, si labores intolerabiles, si extrema penè,

Habita fuit hæc Oratio à Guiniforte Decimo Sexto Calendas Februario anno 1435. ut ex MS. Cod. Mediolanensi s.

penè; ac prorsus derestabilia navigationum incommoda, si prope desperata sèpius varia terrà, marique pericula: quæ omnia & intrepido animo adire pro dignitate assequenda, & infracto sustinere pro conservanda, nunquam dubitavi: cognoverit; non plurimum, quod eorum intercidat fructus, dolendum paret. Sed parendum est naturæ legibus, nostrique interitus hora, nisi idonea sublit causa, quamdiu possumus, non solum insito nobis appetitur quodam, sed etiam recto judicio differenda. Neque enim hæc vulgi vox tantum, sed & maximorum Philosophorum sententia fuit; nam hi dolorem mortis in sapiente admittunt, immo quasi exigunt: ea quidem ratione, quod multo eo fructu privari, quem afferre tum doctrinâ, tum exemplo solebat: quod sese ad operationem virtutis, in qua felicitas humana consistit, impotentem corporis, & animæ dissoluzione fieri intelligat. Quo sententia genere Philosophum illius usum fuisse accepimus: qui die quadam secundis ventis navigans: cùm multa de contemnenda morte graviter, & copiosè tum differuisset, paulo autem post tempestate orta, periclitanteque navi, expalluisset: nauæ cuidam vilissimo increpanti, quod à præceptis Philosophiæ, quæ nuper edixerat, aberraret: cùm tamen ipse nauta constanti animo permaneret: in hunc modum respondit: Nihil est quidem, quod te piceat simul cum vita perdere, qui nihil viro dignum in vita habes; mecum autem omnis pulcherrimarum disciplinarum, ac virtutum chorus, qui hoc pectus inhabitat, istâ horâ periclitatur: quare æquum est, ut si non pro me, saltem pro tam pretioso thesauro sollicitus, atque anxius fiam. Hæc ille. Ego verò quanquam ejus non sum temeritatis, ut quod vel Peripateticorum schola in sapiente ad dolorem mortis honestandum exigerat: vel is, quem modò dixi, merito sibi attribuebat, id ipse mihi arrogare præsumam; tamen cùm nulla sit virtus, quam non quisque studio, & exercitatione assequi possit; nec quisquam desperare debeat, cum se virum furum, quem aliquando ex media hac luce subtrahunt multi plangent, vita confulendum statui: ne ad hæc ipsa mihi aditus, eâ neglectâ, præcideretur; maluique sìne his, quos adeptus fueram, honoribus salvus esse, quam una mecum illos amittere. Neque verò sunilis ea in resum

sum his, qui naufragio imminentि, pretiosis, quas in mare ejiciunt, mercibus, ut ego, quos relinquo, honoribus salutem redimunt. Illi quidem sola id tempestatis vi (quod est fortuna) coacti faciunt: ego (quod tandem postremā ægritudine meā cognovi) à Deo sæpius inde avocatus sum. Illi tanto in discriminē positi, vix quid agant, intelligunt: ego postquam animū ad hoc factum inclinavi, priusquam ad ipsum accederem, integritati nominis mei, atque honestati summa cum diligentia, & ratione prōvidi. Illi ex jactu nullum, præter salutis commodum reportant, nemini latum nuncium ferunt: ego à Divo Cesare nostro Philippo Maria non solum ad paternum olim munus nunc assumptus, ac proventibus annuis ex publico ærario copiosè donatus, verū etiam aliis clarissimis ornamentis amplificatus sum. Ego patriam, extra quam voluntariè peregrinabar, recepi: qua nihil homini dulcius, nihil esse debet charius: patriam, inquam, eam, quam Regionis situs, aeris salubritas, agrorum fœcunditas, Oppidorum pulchritudo, Urbium fama, hominum sive in pace, sive in bello excellens virtus, inter omnia Orbis Regna celeberrimam, ejus autem Principis gloria, cuius impérii paret, illustrissimam reddit; ego isti ipsi, quem dico, Principi glorioſissimo non ingratam servitutem, Senatuique universo non injucundum obsequium, quod prius non contumaciter, ut nostis omnes, sustuleram, libenter restituo. Ego optatissimis fratribus meis, ac ceteris necessariis: ego vobis amicis meis amantissimis, his præsertim, quorum & consilio ad hanc rem motus, & solertiā promotus fui: qui suum erga me animū cum multis indicis sœpe antea declarassent, nunc toti Urbi, ac patriæ notissimum reddiderunt, atque in dies reddunt; denique & cunctis, qui me salvum esse cupiunt, hac ipsā jacturā meā incredibilem, ut planè video, alacritatem attuli. Longè itaque in diversa causa cum sim ab eo, quem supra commemoravi, æquum est quoque, ut non eodem animo damnum meum feram, sed omnem temporis anteaeti memoriam, salvā tantummodo acceptorum beneficiorum perpetua recordatione, prorsus ex capite aboleam, omnemque à me tristitiam propulsem: ut quemadmodum vos leto corde ad me audiendum concurristis; ita ego tranquilla mente

mente hanc legendi provinciam aggrediar . Jam videor , primarii Viri , ex ea parte ad vos inclinare , ut vobiscum de hoc meo successu congaudeam . Sed quid de summa illa existimatione , quam de me habetis , quid , inquam , dicam ? quid sentiam ? Ego ne adeò mei oblitus sum , ut eo me ingenio , aut sapientiâ præditum putem , quibus illam sustinere , ac tueri valeam ? minimè ; neque enim eà unquam fui arrogantiâ , ut quidquam laude dignum propriæ virtutis attribuendum crederem ; neque ea ingratitudine , ut non ad unum , ac trinum Deum , à quo id datum es-
set , in primis referrem . Quid ergo est , quod me consolatur : cui nec industria à natura tributa , nec ars studio quæsita , satis adminiculi subministrat ? Nempe sola clementissimi Dei largitas , à quo honesta omnia ; si modò ad congruum finem ordinentur , operaque nostra pro his assequendis adhibeatur ; expectanda sunt . Nec cujusquam in hoc objecta verebor . Scio quidein non defuturos , qui sic mihi aduersentur : non fatis ingenio tuo , Guiniforte , confidis , sed spem in Deo jactam habes : si honesta solum ex Deo sperare licet , & quidem non simpliciter , sed cum ad rectum finem ordinantur ; nihil est , quare sperare debeas , huic te opinioni tantæ satisfacere posse . Eloquentia enim , cuius doctrinæ præficeris : cum sepe homines ad perniciem suam , quod de Gracchis , de L. Saturnino , ac plerisque aliis legitimus , sepius ad injusta excitanda bella , ad maximas Respublicas subvertendas , sepiissimè ad veritatem obtegendarum , ad mendacium persuadendum , ad omne scelus audendum crudiat : neque honesta res esse , neque determinatam aliquem bonum finem habere potest . Quibus equidem responsurus : ut plerisque in locis à Cicerone , ac cæteris artis Scriptoribus literis mandata præteream : illud unum adducam simile , quod de humano intellectu conspicimus ; nemo enim intellectum , vel substantiam nobilissimam esse , vel ad perfectionem hominibus darum negat : quod tamen , infinitis modis , ad malum abutimur , dum naturæ ordinem pervertentes , perturbationibus animi subiectum esse volumus . An ideo quisquam ita erit amens , ut homini dicat , satis esse carere intellectu ? aut Deum accuset , quod in homine principalissimum eum esse voluerit , quod cum immanissimâ oinī ferâ cru-

dcli-

deliorem, cunctisque malis, quæ accidere possunt humano generi, perniciosorem, ut sæpe videmus, efficiat? Nemo certè erit, qui non Dei hoc summum donum, summèque expetendum fateatur. Quod si ita se habet, cur de eloquentia non idem judicabimus: quæ ornatissima est ejus, immo totius animi & nuncia, & ministra; voces eni motuum animi sunt notæ, unumque hunc sibi potissimum fine in præstituit eloquentia: ut, quod re quacunque proposita, eligendum quisque judicaverit, apposite id, atque accuratè alteri persuadeat. Si effrenati sunt motus animi, si falsum electionis judicium, maligna fieri & persuasio, neque eloquentia virium erit, sed intellectus. Quare si amorem laudamus, cupiamus & infantissimi animantium omnium reperiri. Quod si tantoperè intellectum in homine admiramur, ut eo præstantius nihil à Deo creatum judicemus; certè proximum illi bonum esse eloquentiam, necesse est, concedamus: cuius amplitudo, ac vis omnia, quæ percipi intellectu possunt, complectitur, ut nihil eorum tam inextricabile sit, quod non ipsa cum dignitate quadam explicet, atque in audientium animos imprimat. Obmutescat igitur, si quis est, qui tantum ornamentum suis inaledictis contaminare velit, ac potius in sectam nostram & ipse conveniat. Nos verò nostros ab suo splendore oculos nusquam deflectamus, nec quidquam ad ipsum assequendum prætermittamus. Ego quidem, quò præclarior est expectatio vestra, eò intencioni animo, ac majori ad ejusce rei semitas detegendas accedo; confidoque Deum nobis & ducem, & auctorem fore. Vos tamen vigilate, ac in eo, ad quem præcingimini, cursu perseverate. Nihil est enim tam obtentu difficile, quod non assiduā diligentia comprehendas: nihil tam facile, quod non desidiā, etiam si manibus teneas, elabatur. Non tam vos præsentium meditatio retrahat, quām nobilissimi hujus, quod proponitur, præmii æstimatio incendat. Moveat utilitatis ratio, moveat & dignitatis. Ceteræ quidem sive artes, sive disciplinæ hominem in singulis rebus singulæ instruunt. Hæc una, quamvis proprium quoddam circa civiles causas officium habeat, tamen ad res omnes disertum facit. Ceteræ tum temporibus, tum locis, tum personis limitantur, ut non omni in

tem-

tempore , aut loco , aut non apud quoscumque locum inveniant: hanc nullus est , qui rejiciat . Nec vos eloquentia perfecta alti, tudo in desperationem adducat , quod tam ex celo loco sita sit, ut ad culmen suum pervenisse nemo adhuc reperiatur; multi enim id eam sunt gradus , estque totis viribus ab unoquoque pro sua virili enitendum , ut quam altius potest , descendat : cum sibi persuadere debeat , quod propius ad eam proiectus fuerit , eò se majorem vim , ac splendorem suscepiturum . Quod si quis forsitan est , quem vel tanti boni desiderium non teneat , vel labor ipse deterret ; delectet saltem ejus soli , per quod currendum est , & pulchritudo , & libertas ; arte enim , & exercitatione (modo ipsa non repugnet natura) ad eloquentiam pervenitur: quorum alterum dilucidis praceptis constat , ut nullâ duritie , aut alperitate absterreri debeamus : alterum vero , tum in lectione , tum in scriptura , aut oratione consistit ; atque horum utrumque ejusmodi est , ut quisquis ei se accommodet , illum quam maxime & delectet , & juvet . Lepos enim verborum , concinnitas orationum , versutia sermonum , sales , facetiae , sententiarum gravitas , rerum cum praesentiun , tum & multis antea saeculis gestarum narratio : quibus omnibus rebus & Oratorum libri sunt reperti , & nos in dicendo quotidie uti contingit : dici vix potest , quantum in se oblectationis habent . At vero , cum virorum illustrium fortiter , magnificè , clementer , justè , sapienter dista , aut facta : cum rationes consiliorum suorum , cum apparatus , maturationes , varios eventus rerum legimus : cum eorum laudes ad Coelum extolli , atque immortalitati consecrari , scelerorum hominum facinora improbari , execrabiliaque à summis Oratoribus reddi cernimus : nonne magnum in modum & honestiores in vita , & in agibilibus prudentiores efficiuntur ? Neminem itaque , tametsi ad attingendam eloquentiam metam laborare non velit , tandeat in tam fertilibus agris , atque auncenis divagari . Ne quis tamen Philosophia cognitionem his non necessariam esse existimet , qui oratoriam facultatem consequi optant : propter ea quod ipsius Philosophia fructum ex Oratorum libris colligant ; illud omne etiam adinonebo , maximum opere pretium esse , ut non minus Philosophorum , quam Rhetorum praceptis

studium impendamus: cum hi rectam vivendi normam, quam ex Oratoribus sine certa ratione haurimus, determinata quadam regulâ nobis prescribant. Ac mihi quidem, cum intellectui nostro eloquentia deserviat: qui si perverlus fuerit, eâ quali veneno quodam ad corrumpendas hominum mentes abutitur: à nemine ad orationem disciplinam accedendum videtur, nisi vel prius ad virtutem se conformaverit, vel simul cum dicendi arte vivendi rationem addiscat. Quo uno consilio Principem nostrum, ac Ducem permotum fuisse arbitror, cum ad nobilem hanc exercitationem me adscribens, Philosophorum sententias Rhetorice doctrinæ consociari à me voluit. Sed vix tandem intelligo, Patres amplissimi, quām imprudens sim: qui verba de hisce rebus apud vos facio, ex quorum numero plurimi, cum integritate vitæ clari, tum & sapientiâ, & auctoritate gravissimi habentur. Nemo autem est, qui non ita de his studiis sentiat, ut faces: potius ad me inflammandum attulisse, quam exhortationes à me ullas expectare videatur. Statuam igitur huic sermoni finem; meque ad ea convertam, quæ jam dudum sub silentio exigitis. Primum autem diligentiam: ne unum prædicare, alterum sequi dicar: in explicandis his Philosophicæ præceptis consumam, quæ suis epistolis Philosophus Seneca Lucilio tradidit: Reliquum tempus Cicero sibi pro suo jure vindicabit, à quo non solum optimam dicendi rationem, verum etiam pulcherrima eloquentiæ sive monumenta, in quibus exerceamur, nisi nobis ipsis deesse volumus, copiosè accipiemus. Audiamus itaque nunc, quid ad Lucilium Seneca scribat: *ita fac mi Lucili.*

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO

AD SUMMUM PONTIFICEM

EUGENIUM IV.

Quod apud tuam Sanctitatem orandi munus, Beatissime Pater, ad me defert gravis, & integerrimus vir collega meus: id quanquam ipse fuerit commodissime impleturus, qui Philippi Mariæ Vicecomitis Ducis Illustrissimi, à quo profecti sumus, à secretis, & optimam ejus mentem, & sanctissimam novit studia: tamen ne vel tuam clementiam, quæ se facilem ad me audiendum præbet, aspernari videar, vel tam nobilem facultatem summum te Dei Sacerdotem alloquendi præteream, ad me delatum officium non invitus adibo. Eam autem sequar in dicendo ratione in, quam & ejus Principis, qui nos misit, in te observantia, & mea non ambitiosissima natura exigit, nec tua singularis humanitas indignam sua majestate judicabit. Non enim in orationis exordio altius repetendo, non in accurata dispositione rerum dicendarum, non in amplificandis illis, atque illustrandis tum verborum, tum sententiarum quodam quasi lumine occupatus ero. Hæc & alia in hunc modum plurima iis relinquenda existimo, qui vel ingenii sibi laudem querunt, vel audiencent aures demulcere student magis, quam ex animo ipsi, atque ex re loquuntur. Purus erit, & simplex, veritatis, ac fidei plenus sermo meus; satisque à me factum putabo, si quæ ad nostri adventus causam pertinent, breviter explicabo. Tuam sanctam Majestatem Beatissime Pater, nos Mediolanensem Ducis Philippi Mariæ deditissimi tibi filii, vicem gerentes, veneramur, & colimus, eumque tuæ Sanctitati & commendamus, & dedimus. Vix credibile est, quantum pro Ecclesia Dei curam suscepit: quantum in iis providendis, quæ ad tranquillitatem,

Guinif. Barz. Pars II.

c 2

ad

amplitudinem, ad immortalem gloriam tuam spectent (quod nondum ei per difficultima bella agere satis licuit) stadium adhuc beat. An inadvertis quidem Principis Dei cultoris esse proprium; si consilio valeat; si auctoritate; si gratia, si potentia; cogitare non se iis bonis a Deo donatum, ut in cujusquam perniciem pro sua libidine abutatur: non ut tanquam demortua penes se, ac otiosa residere sinat, sed ut ea se Deo ipsi debere meminerit, suumque officium pro ejus honore, pro Ecclesiæ commodis felicius impleteat. Quamobrem cum verum Pastorem, summumque Pontificem, & palam confiteatur, & constanter agnoscatur: qui supra humanum omnem statum, dignitatemque eminentias: qui summam in rebus sacris potestate fungaris: qui Filii Dei sedem in terris obtineas: te unum animo impressum geris, in te cogitationes suas confert, de te solitus est, proque tua tranquillitate invigilat maximè. Ad hoc eum cum & publici boni, & omnis honesta ratio movet, tum excelsa præsentia tua incitat, atque inflamat. Persuaderet enim ipse sibi eam te moderatione esse, ut cum subditam habeas omnem in peregrinatione viventem animam: cum populis imperes, Regna distribuas, non te ad dominatum tantum, sed ad ministerium præfectum judices: eam prudentiam, ut primum animarum saluti, post subditorum tibi populorum quieti, & incolunitati consulendum esse, postremum cæterarum, quas possideas, caducarum, atque fragilium rerum curam haberi oportere intelligas. Eam in tibi commissum gregem charitate, ut non corruptibles tantum opes, sed & animam (nam ad Euangelistæ accedant verba) pro tuis ovibus, si necessitas exigit, sis positurus. Meminit quanta in hoc tuo Pontificatu geslleris, quibus omnes, qui te multis seculis antecesserunt, plane solus exsuperas. Quot populi, quot Regna, quot Gentes, lingue, Nationes, quæ a Sanctæ Matris Ecclesiæ sinu diu subtractæ in schismatico errore consenserant, tuam, quæ a Spiritu Sancto est, sapientiam, resipuerint. Videt, quod jam de tua Sanctitate vulgatum clarissimum ubique famam percrebruit, nec tibi tantis perfectis rebus præternittere integrum est: miro te ab Turcarum tyrannide, incendiis, rapinis, incursionibus, omni denique vel levissimo metu liberandæ Europæ desiderio teneri. Quod, ut exiuniam

eximia laude dignum est, ita ad communem tutelam necessarium videtur. Inde ad alia transitur non dubitat, eamque unam, quæ tunc reliqua erit, nomini Christiano, sive contumeliam dixerim, sive ignominiam potius, abolitum sperat: qui sacratissima ea loca è barbarorum manibus eripienda statues, & ab illorum fœdissimâ contaminatione expurganda, quæ Dei filius homo factus, suo sanguine pro generis humani salute consecravit. Tantum itaque rerum cogitatione, ac spe, animique tui excellentiâ, admiratione dignissimâ permotus, atque in tui obseruantiam, & cultum vehementer incensus, voluntatis, ac studii sui professionem, ut apud Sanctitatem tuam his maximè temporibus faciamus, tuus nos misit obsequientissimus filius Philippus Maria Mediolanensis Princeps. Is & alia quædam nobis in mandatis dedit: quæ quoniam ex eo genere sunt, ut secretiorem ad se exponenda locum desiderare videantur, eam opportunitatem, Clemensia tua, ut nobis concedat, orantes petimus, atque obsecramus. Confidimus digna judicabis, Sanctissime Pater, in quæ mentem, animunque intendas, consensumque tuum, & Apostolice Sedis auctoritatem pro Ecclesia tranquillitate adhibeas.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO

AD JOANNEM JACOBUM PALEOLOGUM

Montisferrati Marchionem

In morte ejus filia Medea Regine Cypri.

Si pro jaecture, quam nuper cognovisti, magnitudine, aut pro amoris in filios vehementia dolendum esset tibi, Marchio Illustris; non satis intelligerem, quibus rationibus tuus vel abs tergi luctus, vel leniti dolor possit. Mitissimus enim in omnes Princeps, in tuos verò incredibili pietate pater, filiam summo educa-

educatam studio, ac virtutibus iis ornatam, quæ Reginam illustratæ fuerant, ea ætate amisisti, qua jucunditatem ex ea suavissimam capiebas: eo nuncio extinctam audisti, quo regium tibi nepotem concepisse auditurum te sperare potueras. Ita & onus aanteacta studia, quæ in filiam collata fuerant, cum ea simul interiisse videntur; & nobilissimus tibi, Regum scilicet nepotum præceptor est fructus, & quod præcordia intimè penetrat, dilectissimâ filiâ Pater amantissimus orbatus es. Sed cum ad robur animi tui cogitationes refero, cum tuam in Deum religionem, cum in rebus humanis prudentiam recogito: non difficilem mihi ad consolandum viam esse intelligo. Neque enim humanos causus non longè antea prævidisse te fûspicor: præsertim cum in remotissimam Regionem multum post se relictura maris mittenda filia fuit, regii consors futura thori; * neque vereor, ne vel naturæ legibus parere, quas nullius sexus, nullius ætatis, nullius fortunæ homines evadunt, pertinaciter recuses: vel divinæ voluntati, quæ in nihil non bonum fertur, invitus acquiescas. Eâ verò te animi fortitudine præditum non ignoro, quæ nullo etiam præcedente consilio, nullâ persuasione adhibitâ, ipsa suo conatu vulnus, quamvis profundum, sive magna doloris significatione perferre possit. Non itaque rationes exquirendæ à me sunt, quæ ad mollissimam etiam leniendam matrem valcent. Non est commemorandum, quæ multi, qui vel communem hanc sibi jacturam sentiunt, vel damna tua, quo in te animo sunt, quasi propria existimant, casu hoc tuo mœrent: ut eorum quod majorem esse memineris numerum, cò minus ferendum hoc pondus judices. Non adducenda sunt corum exempla, qui vel animo inflexo mortem sibi charissimorum audiverunt, vel brevi se à lacrymis temperarunt. Non repetendi narratione causus variii, qui è summa tranquillitate in procellas turbulentissimas,

* Anno 1432. tertio Calendas Junii obiit Janus Cypri Rex, cui succedit Joannes Secundus Jani filius: hic antem desponsavit Medeam filiam Joannis Jacobi Paleologi Montisferrati Marchionis, quæ post duos menses interiit Hentic. Giblet suppr. sive nomine Franc. Loredan. *Itor. de R. Lusignani* lib. 9. c. 10

Hanc autem Orationem conscripsit Guinifortus decimo nono Calend. Febr. anno 1441.

mas, è sublimi statu in miserabilem ruinam, è splendida felicitate in calamitatem foedissimam sepe Reges, & superioribus seculis, & patrum, nostrâque memorâ traxerunt. Quare bene actum cum filia tua dicamus, que in Regni sui possessionem inducta: cum nihil in eo non festivum, nihil non magnificum adiuc vidisset: omnibus fortune minis subtrcta est, que virum suum Regem illustrissimum tunc reliquit: cum & elegantiâ morum, & honestissimâ conjugalis vita consuetudine irretitus, ejus amore flagrantissimè astuaret. Quæ populos diademati subditos tunc deleruit, cum ejus admiratione quam maximè tenerentur: quæ antequam eximias de ipsa laudes Adriatici maris, atque Ioni tructus, ac littora: antequam Aegei tot celeberrima Insula, atque Gentes: antequam Regno suo circumiacentes Asia Regiones (quod plerunque temporis lapsu accidere solet) conticescerent, è medio sublata est: ut inextinguibile in Regis animo desiderium ejus, ut amor perennis, ac veneratio in omni Cipro, ut clarissimum de illa præconium cum in Europa, tum in Asia remansisse videatur. Neque ex ipso Cœlo, in quo sempiternâ illam beatitudine frui credimus, filiæ tue anima revocanda, ac tibi ad consolationem adhibenda est, quæ te his alloquatur verbis. Noli te macerare, dulcissime pater: abdica lucretum: ejice moerorem omnem: satis à te sanctissima pietati factum fuit, humanitati indultum satis, cùm ad primum de meo transitu nuncium lacrynis exitum non negasti. Jam verò dato ad cogitandum spatio, grarulare mihi potius, que post humanam propè summain felicitatem, in tuto nunc me inter Beatos cerno. Te mihi patrem Marchionem illustrem, matrem mihi Principum matronarum exemplar, ac decus, ingentis & spei, & virtutis fratres, sororem inclito Salutarum Marchioni conjugatam, a-vunculum cùm existimatione, gravitate, sapientiâ Antistitem: ut nullus sit tantus hoīos, nulla tanta dignitas, nullum tantum culmen, ad quod non merito vocari potuisse videatur: consobrinos, quorum natus major illustrissimus Allobrogum Dux: consobrinas, alteram Mediolanensis Ducis illius, cuius & sapientiæ splendor latè diffunditur, & potentia nulli mortalium cedit; conjugem alteram ejus, qui ad successionem Regni Siciliæ vocabatur,

tur, Ludovici intempestivâ morte viduam: cui Deus quanta paraverit, quicumque inaccessibilem inhabitamus lucem, planè perspicimus: consanguineos alto gradu, etiam ex longinquis Nationibus, magnoque intervallo distantibus, multos ille mihi unus bonorum omnium dator Deus in fragili vita esse voluit. Deinde Serenissimi Regis, te suæ voluntatis interprete, matrimonio me copulavit, ejus mihi insolitâ quadam, atque inauditâ charitate devinxit: Regnum subjecit, populos non subditos solum, verum & omnes, quorum mea navigatione maria perambulavi, in mei laudem, atque amorem compulit. Tot, inquam, & tanta fortunæ munera mihi Rex Regum Deus contulit, ut eis perfuncta egregiè, nullius penè humanæ jucunditatis expers, ab eo magnificè in supremum Regnum traducerer, quo me nulla corruptio, nullus dolor, nulla turbatio, nullum incommodum attingere posset. Cogita ergo, mi suavissime pater, si tibi detue optio: utrum in peregrinationem undique periculofam, & ubique impedimentorum plenam ad vos rejici dilectissimam tibi filiam: an stabili Regno potiri malles. Quod si, & tuus in me incredibilis amor, & eximia sapientia tua perpetuam mihi sine ulla offensione beatitudinem optabit potius, quam rursus in incertam redditum; cur ejusce rei necessitate impositâ, non infracto illam tu animo, nec infracto solum, sed æquo, atque inturbato, immò ieto, ac jucundo feres? Consolare itaque te ipse, Pater, & omnem tristitiam depone: inducere hilaritatem, tuique omnes, jube, ut mea felicitate gaudeant: diem mihi non funeris, sed nuptiarum, quas nulla unquam viduitas subsequetur, solemnem celebrent. In primis autem mitissimam, quæ me peperit, quæ disciplinis muliebris eruditivis eruditivis, quæ tecum una summo studio, & assidua vigilantiâ virtutibus iis instruxit, quæ Deo dignam rediderent, matrem consolare; & ab ea, quam sibi firmasse videatur, perpetui luctus sententia, tu qua es apud eam, & auctoritate; & gratiâ, revoca. Id queso effice, ut cum nihil ad solidam mihi felicitatem desit, etiam æquitas animi, & gratulatio vestra, tum & unanimis cum Deo vester sine contradictione consensus accederet. Hæc, & alia meliora dicturam ad nos revocandam ex ipso Cœlo animam filii tui putarem, illustris Princeps: humanarum vicis-

vicissitudines, ac mutationes rerum commemorarem: constantissimorum inter adversa Principum exempla repeterem: quot, & qui sint, qui filiae tuæ morte in luceant, mala omnia, quæ viventi illi accidere potuissent, bona, quæ obitu consequtam eam sperare non irreligiosè licet, describerem: magno studio prosequeret quicquid ad animum vel enervatissimum, & colligendum, & confirmandum proficere solet, nisi apud magnanimum Principem, & præclarâ erectum mente res ageretur: cujus excellentia nonnulli detraxisse videbor, si lapsus in consolationis aliquod genus fuero, quod dolori succumbere te ulla ex parte significet. Itaque alia, quò volumus, arduâ quidem, nec omnibus, sed magnis tantum viris perviâ tenendum est viâ. Acerrimas dolendi causas impetum in te fecisse planè confiteor; filiam enim tuam unicè dilexisti, meritò quidem propter ejus & morum, & ingenii suavitatem: illustrissimo eam Regi connubio devinxeras: Reges tibi nepotes, qui in Oriente clarissimi haberentur, propagaturam specrabas: ejus celeberrimâ virtutum famâ tuum per Asiam vulgari nonen, quod in Europa illustre habetur, non parum audiebas. Has in irritum cogitationes, hæc in luctum gaudia recidisse, quis non tibi per molestem credit? Te verâ ætate, ac medio adolescentiæ flore, inter adhuc ardentes nuptiales tædas, ad supremæ diei funera deventum esse, quis non patri vix tolerabile paterni affectus non peius expers judicabit? Vehementissima hæc quidem, quamvis inhumanus, ac ferus, negabit nemo, & quæ animum quemque vel prosternere, vel agitare possint: verum hujuscemodi sunt, ad quæ tua Celsitudo respicere non horreat, in quæ virtus nervos intendat suos, quæ sibi sapientia subigat, træctet, transformet, atque in melius vertat. Ad hanc animi amplitudinem, atque præstantiam, à qua nimis dolore te nonnulli dimotum piè credo, revocandus es, huic tradendus, & commendandus, non mollibus demulcendus verbis; fortiora namque re audire decet: à quo verò illa potius, quam à te ipso petas, adduco neminem. Nam, si ad consuetam animi tui fortitudinem, excellentiamque respexeris, aditum jam tibi ad patientiam apertum invenies: qui angelicæ conspectu filia, non sed breve tempus, sed cum perpetuam fore absentiam videres, pa-

ter amantissimus carere, illam in Cyprum usque mittens, didicisti. Indecorum quoque, & te indignum judicabis ad remittendum filiae desiderium, temporis, quod etiam debilibus subvenire diuturnitate solet, beneficium expectare. Quare magnitudine animi utendum intelliges: quae vel sola, nullo ad consolationem adininiculo succurrente, ipsa suis viribus adversus quæcumque dura consistere, ac ea fortiter ferendo se vincere posse verissime profitebitur. Quod si tuam in consilium sapientiam vocaveris, ab illa fortitudinis asperitate ad remedia humaniora te ducet. Docebit enim non pertinaciter ea desiderari oportere, ad quæ in vanum suspirandum sit. Docebit non trahi fatis sapientem, sed duci, nec divinæ voluntati, etiamsi id permittatur, velle resistere. Docebit te ad frequentandam filiae memoriam ita institui oportere: ut quod jucundissimum antea fuerat, de illa sæpe loqui: sèpius cogitare, nunc eâ demortuâ sine tristitia repeatatur: ne si incerori diutius indulseris, cum refugiente naturâ, in oblivionem tandem res tibi dilectissima delabatur; & præterea, quæ te circumstantibus amicis olim charissima fuit virgo, jam odio esse, & matrimonio, & mortalitate defuncta incipiat; si ob eam inexplicabili poenâ torqueri te viderint illi, & præclusam sibi cum de illa, tum de re omni jucunda penes te loquendi libertatem indignè ferre coeperint. Docebit animum ab gravi nimis, atque molesto pondere subducendum, quo expeditior in Reipublicæ gubernatione versetur. Illud denique sapientæ esse, ne singula recitem, ipse comperties: inde laudem & fortis Principis, & sapientis educere, ubi nullus in quamvis eximia pietate sit fructus. Quare & præclarum fore animadvertes, si te hominibus cunctis præbueris in exemplar ad latitiam in quoque re ita complectendam: ut si in tristitiam repente versa fuerit, non se prosterni sinant, ad spes, quamvis altissimas, ita concipiendas ut sive in earum exordio, sive in medio cursu, sive in ipsa propensi sibi finis consecutione intercipiantur, non sibi propterea consilium deesse prorsus, & rationem permittant. Non dolore vietus, sed pietati concedens aliquid extra firmissima hæc, quæ in te sunt, præsidia vagaris clarissime Princeps. Sed jam receperui dandum est signum; ne quis de tua constantia dubitare posse sit,

sit; cavendum est: ne tuos ingressus fines, & intrà eos, quasi possessionem adeptus usucapione, jus sibi querat dolor: ne assiduitate familiarem se intimum, atque perpetuum tibi comitem reddat: ne quam in luctu perseverantiam, veluti gloriæ speciem ostentet, que placeat; neve in sensum ipse pederentim surrepat, & voluptatem quandam inter suspiria suggestat, quam celerrimè providendum est. Ad hæc amplissima in te cùm sit facultas, quam ut complectaris, tum filiæ tuæ gratissima illa quondam suavitatis: in cuius locum rei modò non similimam, sed maximè dissimilem, tristitiam scilicet, & cordis amaritudinem substituere injurium est; tum corum, qui te amant, venerantur, colunt, una vox, etiam atque etiam petit. Inter quos ego: quanquam non satis auctoritate valeo, quam mihi vel fortuna suppeditaverit, vel præclara aliqua virtus: tamen, quia observantia in te eximiam sum, volui, que acerbo mihi tuo casu in mentem venirent, sine ambitione perscribere. Ea si, ut fideliter à me, atque amantisimè dicuntur, attentè audiveris, tantæ ipse mihi sum conscientia in te charitatis, ut ejus ardorem non mediocriter ad tuas extingendas lacrymas profuturum confidam.

GUINIFORTI BARZIZII BERGOMATIS

O R A T I O

AD SUMMUM PONTIFICEM NICOLAUM V.

EX eo die, Beatissime Pater, quo Spiritus Sanctus ad summum te in Ecclesia sua Pontificatum perduxit, optavi semper: quem antea pro clarissimis, & ingenii ornamentis, & animi, pro liumanissima natura, consuetudineque mitissima, pro non obscura benignitatis in me significatione, singulari quadam observantia colueram: iam in summum culmen proiectum ut mente contemplabar absens, sic præfens ipso etiam corpore venerari, & adinitti ad pedum oscula beatorum. Ad hoc nunc primum occa-

Guinif. Barz. Pars II.

f 2

sionem

sionem natus ex Tyburtina Urbe: in qua apud Serenissimum Regem * Orator pro Sanctitatis tua obsequentiissimo filio Philippo Maria Mediolanensem Duce dego: huc me contuli, huic primum officio datus operam; deinde quædam expositurus, quæ Principis mei regni attingant, digna quidem, in quæ paterno affectu Beatitudo tua incumbat. Itaque in tuum, & tenebrarum Angelis tremendum, & verendum omni viventi animæ conspectum admissus tuâ clementiâ, te sanctissime summe Pastor, cunctorum, quæ sub Cœlo sunt, moderatorem, gubernatoremque intueor: te Regni Cœlorum claves tenentem agnosco: te certissimum Filii Dei Vicarium, omnes beatorum Spirituum ordinis dignitate, ministerio, potestate longè excellentem colo. Etiam iis, qui non septies tantum, sed septuagies septies à lege sua prævaricati sunt, aditum in patriam aperiri vult Dei Filius. Tu me, Pater mitissime, qui Christi vestigia in terris jam, non ut antea sequeris, sed tenes, suscipe queso, tuoque in grege annumera: non qui ab tui Apostolatus confessione declinaverim unquam, sed qui ad te jure optimo me volens, ac libens adduxerim, tum & filii tui Principis mei institutione verum te, atque unicum gregis dominici Pastorem summum & corde credidem semper, & ore confessus sim. Hoc meæ professionis est, devotionisque, ac privati studii: alterum, quod ad Principem meum pertinere dixi, munerus est publici. Id attenè ut audiat Beatitudo tua, idem ut clementer exaudiat, per Deum obsecro, Sanctissime Pater. Memoria tenet Beatitudo tua &c.

GUL-

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO

AD LUDOVICUM DUCEM SABAUDIÆ

In morte Amedei VIII. primi Sabaudiæ Ducis

CARDINALIS SABINENSIS.

Non potuit hoc tempore, Illustrissime Dux, gravius confon-
brini tui Joannis Marchionis illustris animo vulnus inferri,
hoc uno, quod accepit, auditio nuncio de morte præstantissimi
Principis, & excellentissimi in Ecclesia Dei Episcopi Cardinalis,
summique Apostolice Sedis Legati patris tui, avunculi sui. Cum
enim magnitudinem jacturæ cogitat, quam tanti patris amissio-
ne incuristi: non potest hic tibi naturâ consobrinus, charitate
vel filius, vel frater, non graviter mœrere dolore tuo, & dam-
nis angi, atque sollicitus esse. Cùm verò pro sanguinis arctissi-
ma necessitudine, qua devinciebatur avunculo, paulò libiores
habenas propriis relinquit affectibus: tantus animi ægritudini cu-
mulus accedit, ut luctus tui socius, ac comes, longè cæteris, ad
quos ea res pertineat, pietate præferendus vidèri debeat. Est
enim hæc, vel sola jauctura per se grandis nistnum, & qua compensationem non facile sit receptura; neque solum pondere suo
premit, sed etiam obitus illustris ejus matris amitæ tuæ memo-
riam renovat: ut cum avunculum cā quidem excellentiā Anti-
stitem se iunc amississe cogitat, etiam avunculi sororem matrem
suam, Principem inter primas ætatis nostræ immortalitate di-
gnissimam, paulò ante ab humanis excessisse recordetur, in quam
fuisset singulari veneratione, & cultu. Hunc mœrorem suum: ne
vel severioribus minus dignum fortis Principe animum gerere,
vel fastidiosis mollem in re luctuosa ambitiosè ostentare vi-
deretur: solitudine aliquamdiu, atque ipsis ædium parietibus
texit,

textit, inclusumque tenuit. Postea verò quam naturæ, piisque lacrymis satis induluisse est visus, & modum casuum suorum deplorationi poni oportere animadverit: omnis in te, Illustrissime Dux, cogitatio resedit, quem non dubitat, quo in patrem amore, quā in talem patrem obseruantia fuisti, incredibili dolore affectum esse. Is igitur: quoniam sibi non licet coram, neque lenire condolendo (id enim comodi afferre nescio quo pacto solent propinquorum, atque amicorum lacrymæ) nec consolando depellere moerorem tuum: hic præsentem Venerandum Abbatem Bernardum ex Marchionibus Saonæ, meque una cum eo de legit, qui vices suas geramus; & quaptum omni officio assequi possumus, te à summo luctu ad confilium, rationemque voceinus. Non enim ignorat, maxima in te, firmissimaque præsidia esse collocata: modò ipse te collegeris, meminerisque, tametsi amantissimi filii sustinenda fuerit, Ducus tamen invicti minime deserendam esse personam. Nos ad prudentiam tuam longè, latèque illustrem ut te recipias, mitissime Dux, petimus, hortamur, atque exoramus. Ea commemorabit homines hac lege natos, non modò aliquando ut moriendum sit; sed etiam ut filii parentum mortem (visi fatis hic ordo, aut casu aliquo prævertatur) videant, & in eorum quasi locum succedant. Dicit non esse nobis hic Civitatem permanentem, sed indictam peregrinationem quandam: quam qui piè, castè, religiosèque peregerint, recipiantur magno supernorum civium plausu in patriam cœlestem, ubi inaccessibilem lucem inhabitent. Quare patris tui excellentissimi primum viridiori aetate Principis, post procedentibus annis magni in Ecclesia lumenaris, rebus tum justè, severè, fortiter, magnifice, tum mansuetè, clementer, moderatè, sapienter, sanctissimè gestis, ordine expositis, commemoratoque ejus ex corruptibili carne felicissimo excessu, fidem propè certam de æterna ipsius beatitudine faciet. Monebit deberi à te Reipublicæ studium, & Regni tui gubernandi curam eò majorem oportere suscipi, quò magis ad te unum res omnis spectat, eo è medio sublatu, ad quem confilia tua referre solebas: non satis autem ægrum animum, ac nimio dolore saucium, quid in re quaque verissimum, quid optimum sit, perspicere. His excitatus molestia rationem habendam

dam statues, Illustrissime Princeps, nec te piis affectibus totum permittendum putabis. Simul & justitiae esse animadvertes, acquiescere sive fatis dixerim, sive divinæ potius voluntati: præfertim cum grandævus hic pater, non intempestivè præreptus, sed multis impletis annis, membra soluisse, ac reddidisse naturæ quod debebat, videri possit. Grati verò filii esse intelliges, lætari magis optimè meriti patris quiete, ac beatitudine sempiterna, quām propriis incommodis finem aliquando accepturis torqueri; teque ita confirmare animo, ut ejus memoriam cum gratiarum actionibus & assiduè colere, & celebrare quām sepiissimè valeas. Nam & immortales habendæ sunt Deo gratiæ, quòd tanto, ac tali te patre genitum, quòd sub eo educatum, atque ad firmiorē ætatem perductum, quòd ad Regni gubernacula eruditum, perfetumque, illo vivente, esse voluerit; nec memoriā excidere unquam debet, quanta pater ipse egerit, ut quam à suis majoribus acceperat, gloriam, multo ampliorem ad te, illustrioresque transmitteret: quem virtutum æmulum, atque imitatorum esse videbat. Tux denique magnanimitatis noui immemor, erecto contra, immò & supra adversa excuso te animo esse docebis; nec committes, ut vel à tempore: quod etiam iis, qui dejecti nimium, consternatique sunt, subvenire diuturno lapsu ad dolorem mitigandum, nonnunquam etiam ad abolendum proficere solet: beneficium expectasse, vel aliunde mutuari, quām ab tua constantia petere auxilium maluisse, non injuriā quisquam judicare possit. Contraque omnibus, qui vel hoc casu incœrent, vel ad sua tempora, quæ tibi evenerunt, cogitationem referant, te quasi signum quoddam insigne, atque illūstre præbebis, ut exemplo tui, æquo animo, quæcumque audiverint, ferant. Sed & cogitationes ipse tuas in meliora convertes, illud perpendens, quod maximè omnes, qui tux Celsitudini favent, recreat: quod non ad Ducatus fastigium nunc primum accedas, sed dudum ipse, & Dux, & rerum omnium moderator fueris: quod Regni primoribus fide obstrictis, quod populis ad nutum obtemerantibus, quod pacatis rebus omnibus, solus in Imperio relictus sis. Neque leve erit solatium unanimis & genere, & mortibus regiis illustrissima conjux, liberorumque optimæ spei, ac præcla-

præclaræ indolis multitudo * cum nuribus, quæ patrum Sere-
nissimorum Regum tum potentia, tum splendore domus tux
hinc muniant incrementa, inde lumen adaugeant. Succurrent
& alia complura sapientiæ tux cum ad dolorem minuendum, tum
ad abdicandos luctus. Ad te ipse ut redeas, te tibi commendes,
ex te solatia adversus acerrimum istum, vehementissimumque
dolorem, ut repetas, sapientissime Dux, earum, quæ sibi in
mentem venerunt, rationum commemoratione te provocat,
hortatur, excitat tui amantissimus consobrinus Joannes Marchio
illustris. Eodem in te sunt studio & ejus fratres, Theodorus
Apostolicus Protonotarius, Guillielmus, & Bonifacius, & belli
& pacis artibus, ac studiis clari, atque insignes. Leniat, ora-
mus, tot, ac talium fratum, & ea quidem necessitudine tibi
conjunctorum singularis pietas, ac sumnum studium, acerbis-
tatem doloris tui. Recreet te ratio benè, ac beatè vivendi ma-
gistra: confirmet ipsa tibi insita virtus, innatumque animo ro-
bur. Nempe ò Dux: cui ad gloriam omni laude cumulandam
jam nullâ in re decessa materies potest. Marchionem habes &
generis, ac majorum claritate inclytum, & suâ, fratrumpque vir-
tute, Principatusque Montisferrati nomine, ac viribus præpo-
tentem: qui & omni tum ratione, tum pietate contendat, ut te
adversus casum hunc gravissimum confirmes; & nullum pro tuis
commodis, pro dignitate, pro amplitudine prætermisurus, qua
est in te charitate, officium sit. Nos verò, illustrissime Dux, hoc
à præstanti virtute tua precibus imploramus, ut nobis per te li-
ceat ad illustrem consobrinum tuum Principem nostrum, cuius
reliqua omnis consolatio ex tui doloris moderatione pendet, non
obscurum de magnanimitate tua testimonium cum laude referre.

GUI-

---

* Anna Jani Cypri Regis filia sexdecim filiorum numero illustris.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

O R A T I O

AD LUDOVICUM DUCEM SABAUDIAE

In morte Amedei VIII. Primus Sabauidæ Duxis.

Cum multa à nostris majoribus, vel legibus instituta sint, vel moribus in consuetudinem optima ratione ducta, Illustrissime Princeps, * vosque omnium Ordinum lectissimi Viri: nihil est, quod magis humanitatem omni ex parte sapiat, quam quod ad mortuorum funera, quanquam alio apud alios ritu celebranda, ab ipsis Mundi primordiis in hunc usque diem permansit. Nam ea re, & ad religiosa hac vitâ defunctis reddenda jura occurrit, & sanguine proximis, maximâque illis necessitudine conjunctis, cum ad ipsorum iunctum leniendum, tum ad illorum, quibus se orbatos doleant, iimitandam virtutem, atque assequendam gloriam, si qua extet, incitamenta non levia afferuntur. Qui verò sese hoc ipso concursu, atque uno quasi consensu, & pios ad memoriam defunctorum, & misericordes in superstites exhibuerint, facilè ad considerandam communem hominum conditionem ducuntur, atque naturam imbecillam, caducam, fragilem, multis, ac variis fortunæ iectibus expositam, sed & inevitabili fatorum legi subjectam: cuius subeundæ cum advenerit

Guinif. Barz. Pars II.

g

hora,

- Amedeus VIII. Primus Sabauidæ Dux in Concilio Bâsilensis electus fuit Pseudo Pontifex, dum solitariam vitam ag. ret. Ripalix, nomenque ei impositum Felicis IV seu V. filius: ret Amedei VII. Sabauidæ Comitis, & Bonæ Biturigum Duxis filii: subla' o demun schismat. à Nicolao V. Cardinalatus dignitatem, & Legationem quoad viveret, accepit, dictusque est Cardinalis Sabinensis. Obiit idibus Januarii anno 1450. ut ex Ciacon. in vit. Felicis V. Antipape; vel septimo Idus Januarii 1451. ut ex Francisco Maria Ferrero in arbore gentilitia Sabauidæ Dux: tuncque habita est hac Oratio à Guiniforte Barzizio ad Ludovicum Sabauidæ Duxem II, dum Joannis Paleologi Montiserrati Marchionis Oratoris munere fungeretur.

hora, tum denique, si parum antea fuit intellectum, præterita omnis vita, quasi torrens quidam afluxisse noscatur, & omnis sive percepta, sive concupita voluptas pro nihilo habeatur, quia post nulla futura sit; tantam autem id remaneat, ac proprium fore confidat animus sibi recti conscientis, quod virtute, atque officio sic consecutus. Ita dum humanis affectibus indilgemus, ac die funebri agendo, sicut & mortuos benevolentia prosequimur, & in errore affectis viventibus, vel adesse consolando, vel comminone faciendo prodeesse volumus; etiam in ipsam nostræ humanitatis, hoc est figuranti nostri profundam, ad nos ipsos, quæ aliis acciderint, referentes, cogitationem descendimus. Verum, quod non è in primis ratione, ut ad hanc meditationem revocemur: à qua tum voluptatum illecebris, tum occupationibus variis plerunque distrahimur: frequens ad funera conventus haberi solet; sed ut quos dilexiimus, observavimus, coluimus, iis è media hac luce subtractis, Supremum vale dicturi publicè, quoniam ipsorum deinceps presentiâ sit carendum, exquisitos impendamus honores; ego uniuscujusque tacitæ menti, quæ ad novissima sua pertincent, recensenda relinquam; ad immortales autem divi hujus, quem terras deferuisse dolemus, Patris landes, quantum & memoriâ, & ingenio assequi potero, repetendas, atque oratione explicandas me conferam: quarum prædicacionem ad se potissimum, tum è more majorum, tum pro sua in illum observantia pertinere cùm animadverteret Joannes Montiferrati Marchio, ac Princeps illustris, vices suas, quoniam præsenti adesse non satis licuit, venerando, quem hic stantem videtis, Abbati, ac Juris Pontificii claro interpreti Bernardo ex Marchionibus Saonæ, & mihi Oratores mittens, delegavit. Itaque ut rem propè immensam aliquando ingrediar (nam meus collega hic, quia est & gravitate, & omnibus in rebus modestiâ, hoc omne ad me unum, quod commune erat, orandi munus deferrendum putavit) vos appello, quicunque in hoc amplissimo confessu estis, Regum Serenissimorum, illustrissimorum Ducum, excelsorum Principum, florentissimarum Rerum publicarum Legati magnifici: vos item Reverendi Episcopi, magnanimi Proceres, clarissimi Doctores, gravissimi Viri: omnis denique tum
reli-

religiosorum hominum, tum civium optimorum cœtus, vos, inquam, appello. Quò tandem convenistis? Ad ejusne exequias peragendas, cuius aut laudes certis ullis quasi limitibus contineantur, aut virtutes uno aliquo in genere vitæ spectatæ sint? Nempe maximâ frequentiâ conventus habetur ad ejus memoriam colendam, ac summo studio immortalitati consecrandum nomen: qui nullius ætatis, nullius status expers, mirificum se hominum generi exemplar, ac splendidissimum jubar, ad omnem in suo lumine bene, honestè, beatè transigendam vitam præbuit. Pueri quidem, claris præsertim majoribus orti, quibus in primis rationibus, atque institutis & munitam innocentiam suam, & eruditum ingenium adolescentiæ commendent, ab hujus incunabulis, qui ad tantum conscendit culmen, repeatent. Adolescentes, quâ curâ, continentiâ, moderarione, tolerantiâ se se immaculatos custodiant, & ad optima quæque adeunda comparent, atque conforment; æstuosumque ejusce ætatis mare, quod innumerabilibus, vehementissimisque tempestatibus, atque procellis agitari suapte naturâ solet, sine naufragio trajiciant, in hujus unius pueritate investigent, quam in maxima rerum omnium affluentia, & copia facilissimè transegit. Confirmata jam ætate viri, ut exploratè cognoscant, quo ritu, quâ modestiâ, quâ æqualitate, justitiâ, clementiâ, severitate, quâ fortitudine, veritate, constantiâ, quâ prudentiâ, quâ gravitate vita degenda sit: ut senectuti cum auctoritas, & honos, tum quies, ac reliquæ vitæ tranquillitas præparetur, animum advertant ad hunc summâ integritate, ac per omnes perfectâ numeros virtute Principem. Senectutem minimè molestam eam haberi oportet, quæ rectè decursis cæteris vitæ spatiis consequatur; se euroque ex bene ante partorum memoriam animo expectari mortem debere, liberi formidine sentient quicunque & supreimos sapientissimi hujus, ac firmissimi Ecclesiæ cardinis annos recordabuntur, & felicem animæ ejus ex humanæ carnis diversorio exitum audierint. Habent vero singuli, quod ab hoc discant, qui ad se se rectè componendos, ac bene formandum, instituendumque animum curam suspiciendam putant. Habent patres-familias quod mirentur: qui domesticarum rerum administratio-

ni, cuius rationem græco vocabulo œconomicam dicimus, castè, integrèque præesse cupiunt. Habent Reges, ac Principes quod probent: qui populos, qui Regna in fide, amore, pace, continere, ac gubernare, ad felicitatem suam pertinere arbitrantur. Habent denique quod suspiciant, atque admirantur: qui ad Ecclesiæ Dei gubernacula promoti, se in quamvis alto fastigio, humilitatis illius, quam Christus Jesus magister noster Dominus, & Salvator docuit, custodes, & mandatorum, quæ ab illo acceptimus, cultores studiosissimos esse oportere intelligunt. Sed ne ab instituto divertere, ac in aliorum bonis, quæ ex hujus, & præstantissimi Principis virtute, & Pontificis integritate haurire liceat, vagari quodammodo oratione cuiquam videri possim; colligam me ad ejus unius, cui hæc viro optimo solemnitas debetur, gloriam celebrandam. Spectatur in homine fortunato splendor generis, parentum, atque majorum claritas: multæ atque amplæ ditionis jus: affinitatum, societatum, clientelarum & muniment, & ornamentum: divitiarum, atque opum multiplex vis, & rerum copia, quæ abundè suppeditare non ad utendum solum, sed etiam ad largiendum, atque spargendum possit. Expectuntur hominis fortunati commoda tum corpori, tum animo à natura data, valetudo, agilitas, robur: ut & dolore careat, & ad res gerendas idoneus sit, & laboribus fungatur corporis, cum usus venerit: memoræ præterea firmitudo, ingenii calor, ac lumen quoddam, animi tum gravitas, tum lenitudo, quæ vi quædam sua, ac ductu allicere ad se hominum voluntates, ac studia quam facile solet. Effertur laudibus fortunatus homo, atque in Coelum, ut ita dicam, tollitur: qui vel comparanda, vel cumulanda gloriæ cupiditate, ac studio flagrat, nec ullos pro ea labores, non sumptus ullos fugiendos, nullum metuendum periculum dicit; sed nullis rerum detrimentis, aut damnis à suscepto proposito revocatur. In quo hæc suspexerit vulgus, atque alia hujus generis, hunc admiratur, hunc habet in ore, hunc veneratur, hunc colit. Sed qui rectius de rebus humanis sentiunt, eos non aliter in lauta parte habendos judicant, quod nuper expositis commodis abundant: nisi honestis illa rationibus comparanda duxerint, nisi moderate tractanda meminerint, nisi nul-
lam

Iam ad se licentiam inde, vel ad segnitiem, atque desidiam, vel ad turpe quidpiam transmitti putent: nisi se ad virtutem, atque officium eò propensiores, atque paratores esse animadvertant, quò pluribus ad ea, majoribusque adminiculis fulciuntur; atque, (ut uno concludam dicto) nisi omnia virtute conienda irremissibili ipsi sibi lege sanxerint. Ita qui fortunatus sit, eum felicem fieri posse fatendum est. Beatus verò profectò nemo sapientissimorum hominum sententiâ est habendus: tametsi felicitatem inter mortales consecutus dicatur: nisi rerum divinarum agnitio nem ad veram, absolutamque beatitudinem sibi necessariam existimaverit; & se cum ad superna, quantum & acie mentis, & querendi sagaci diligentia assequi possit, comprehendenda: tum ad comprehensiā, quantum humana utilitas feret, imitanda contulerit. In hunc nostrum & excelsa gloriae Principem, & verendissimam integritatis Patrem omnes felicitates ad eum beandum consensisse plane constabit; si quædam rerum capita (nam omnia exponere prolixum nimis, singula verò prosequi propè infinitum esset) quamvis brevi narratione percurrero. Amedæ Domus & suave Coelestibus etiam Spiritibus, & inter mortales illustre cognomen, aliquot ante seculis claruisse cognoscent; si qui veteres annales rerum pro Christi populo adversus salutiferæ crucis hostes magnificè, præclarèque gestarum attente perlegerint. Ac ne cætera, que nimis ab hoc remota seculo præcesserunt, repetam; tulit ea Domus Amedeum hujus, quem nobis sublatum lugemus, si rectè à me digesta omnis est series, avum, * fortissimum quidem exercitum Ducem, inclytum adversus barbaros pro Christi nomine athletam. Is re Christianâ sæpius ex sententia gestâ, incredibili tandem virtute stravit, profligavit, atque delevit hostium copias: quâ victoriâ dignus est habitus, ut inter cætera in eum collata ornamenta, etiam candidæ crucis insignibus, in cuius signo viciisset, primus à summo Hierosolymitanorum militiae Magistro donaretur. Subsequenti una penè ætate sunt & is, qui Achajæ Principatum: & alias,

qui

* Fuit hic Amedeus sextus, qui Turcis è Græcia pulsis Varnam obsedit, ac Joanni Paleologo Imperatori à Bulgariz Rege libertatem obtinuit. Cufpinus. de Cæsar., & Imperat. in vit. Joanni Paleol.

qui Nemuricensem Comitatum obtinuit, & hujus, de quo à me
habetur oratio, pater: quicn ditione perpetuâ in Allobroges,
atque in omnem Sabaudiam ab Romanorum Imperatore * in se
collatâ, multa præclarè gessisse non obscura literarum monumen-
ta testantur. Media post tempora magnanimos, atque illustres
tulerunt Principes, quorum nemo fuit, qui non majorum sibi fa-
mam suis laudibus æquandam videret: donec ad hunc unum per-
ventum est, in quem tantæ Domus, & gloriae splendor, & re-
rum omnis summa devolveretur. Hanc majorum lucem, hanc
fortunarum amplitudinem, ut non solum tueri, sed etiam auge-
re posset, ultro eum natura iis bonis armavit, quæ ab se peti ad
difficillima obeunda negotia non impudenter possent. Quod
beneficium nulla in parte negligens, validum ipsâ naturâ corpus,
atque aptum, & exercitationibus honestis, atque industriis ad
labores duravit, dexteriusque reddidit, & summâ temperantiâ
incolumē ad extrēmam usque senectutem perduxit. Ingenium
verò, quod eruditionem recusaret nullam, honestissimis discipli-
nis, atque artibus maximo Principe dignis, exactissimâ diligen-
tiâ ornavit. Mentem denique sua sponte humilia conteinen-
tem, atque alta spectantem, ad ea pertingenda excitavit, omni-
que virtute instruxit. Quarum rerum fiducia fretus, non dubitavit
se magnificè consequiturum, ut & ditionem, quam à suis majori-
bus accepisset, certissimis ipse titulis stabiliret, ac firmissimis ratio-
nibus ampliaret; & suâ ipse gloriâ non solum illustres illorum lau-
des anteciret, sed propè in Cœlum usque conscenderet. Is itaque
Ducatus nomen, atque insignia primus ad Comitatus, & ad Prin-
cipatus prisca jura adjecit. Is Regni sui fines tum consilio, tum au-
toritate, tum rerum gestarum magnitudine prorogavit. Is avia
paternâ prognatus Serenissimi Francorum Regis sorore, matre ve-
rò natus splendidissimi, ea tempestate, Biturigum Ducis filiâ; ipse
ex ejus, quem axas nostra fert præstantissimum Ducem, Philippi
Burgundionum Ducis amitâ, quam sibi adolescens matrimonio
copulaverat, suscepit liberis, unicam sibi, geminas filio nurus
ex tribus Serenissimis Regibus in familiam suam traduxit; excel-
sis

* Venceslao

sis præterea affinitatibus aliis , tum sororum , tum filiarum loca-
tione Domum suum & ornavit , & sepsit . Is denique matrimo-
nii defunctus munere , virtutumque suarum æmulo , atque imita-
tore , quem præsentem cernimus , filio in Ducatus fastigio con-
stituto , cum ipse se sibi vindicaturus in solitudinem secessisset , ne-
que diutius ibi relatus fuit ; tanta de ejus sapientia longè , ac latè
vulgata erat opinio , & magno tandem Catholicorum Principum
consensu , amplissima in eum collata à summo Pontifice Legatio-
ne , præstantissimus est habitus in Ecclesia Dei Cardinalis Epis-
copus . Admonet me hic locus , ut quâ sapientiâ ætatis sua tem-
pora diversis vivendi rationibus distinxerit , quamque scitè ad
quocumque vitæ genuis propria accommodaverit singularum
virtutum officia , exponam : ad quod animos queso diligenter
adverte . Debuit omni tempore se ipsum Deo in eum gratissimus
hic Princeps , sed primâ quidem , ac mediâ ætate debuit propter
Deum parentum memoriam pietatem : populis sub ditione sua re-
lictis benè gubernandi curam : fortunæ ; si fas est hic fortunam
nominare ; vel potius hominum de se existimationi , à majoribus
suis benè parta servandi , atque ampliandi diligentiam . Itaque
dum ætas , dum tempus tulit , dum suis necessarium se esse puta-
vit , se virum , se patrem , se Principem gessit . Eo tempore pru-
dentiæ esse animadvertisit , ad rationis normam , que cogitaret ,
que ageret , universa dirigere ; ac nihil præter rectum , nihil non
decorum facere , humanisque actionibus quodam quasi divino
arbitrio providere . In consilium vocabat rationem , intellectum ,
circumspectionem , providentiam : docilem se præbebat : opportu-
nè cavebat rebus . Fortitudine animum supra periculorum me-
tum agebat : nihil timere , nisi quod turpe esset ; tolerare autem
fortiter adversa , constanter prospera consueverat . Ea virtus
magnanimitatem , fiduciam , securitatem , magnificentiam , con-
stantiam , tolerantiam , firmitatem præstabat . Ita se à tempe-
rantia non discedere censebat ; si nihil appeteret poenitendum ; si
moderationis legem in nullo excederet ; si sub jugo rationis cu-
piditatem domaret . Ei sufragabantur ad hoc institutum vere-
cundia , modestia , abstinentia , castitas , honestas , moderatio ,
parcitas , sobrietas , pudicitia ; justitiam verò , in qua mens , ani-
mus ,

mus, consilium, sententia Regnantium posita esse debet: cuius beneficio commoda omnia, jura, dignitatem, salutem, & qui imperant, & quibus imperatur, obtinent: quâ velut nervis universi Orbis compages servatur, sibi in primis colendain duxit: quæ, cum suam cuique tribuat dignitatem, communi utilitate conservata, innoceutia custodiam deberi: amicitia, pietati, religioni, gratia impendendum studium: humanitatis, affectus, veritatis, boni denique, & æquationem esse habendam meminit. Itaque; si superiorem illam Principis hujus, ac Patris vitam peruestigabimus; innumerabilia compariemus, quæ piè, quæ mansuetè, ab eoque iustè, quæ tum severè, tum clementer, quæ fortiter, magnificè, constanter, quæ moderatè, continenter, castè, quæ graviter, quæ prudenter tum in suos, vel filios, vel cives, tum in exteros, vel finitimos, vel procul distantes, tum domi, tum militiae, tum pace, tum bello, vel consilio, vel re, vel manu gesta sint. Postea verò quâm grandior natu factus filium, in quo expressam suæ virtutis imaginem cernebat, ad ætatem firmam perductum vidit, & ad populos bene regendos, atque imperii sustinendum munus abuilde institutum cognovit; ad summae tandem assequendain beatitudinem se expeditiv, & Reipublicæ administratione sequestravit. A contagiis igitur corporis animam purgatus, & quadam humanorum fuga, solis interfuturus divinis, prudentiam suam excitari oportere videbat, non ad humanas, ut haecceius, actiones dirigendas; sed ad Mundum in hunc, & omnia, quæ in Mundo sunt, divinorum contemplatione, despicienda, & ad cogitationem omnem in sola re divina ponendam. Huic temperantia præscribebat modum, non modo ut penitendum nihil appeteret; sed omnia ut relinqueret, qua ntum natura pateretur, quæ corporis usus requirit. Fortitudine se ita præditum fore intelligebat, non si animum supra periculi metum ageret; sed si à corpore sapientia ductu quodammodo recedente anima, interritus ipse permaneret, nec altitudinem perfectæ ad Supernæ ascensionis horreret. Justitia denique munus arbitrabatur, non si juris pro dignitate cuiusque tribuendi curam gereret; sed si ad unam incunde cum divina mente societatis, perpetuique servandi cun ea foederis viam sibi vicissim con-

consentiret uniuscujusque virtutis obsequium. *Quis* unquam Philosophus acutius vidisse: quis divinæ legis Doctor expressius virtutis vim tradidisse, aut ad veram, perfectamque beatitudinem certiorem monstrasse viam perhibetur? *O* virum sapientissimum, qui hunc statum pervestigarit! *O* magnanimum Principem, qui appeticerit! *O* Pontificem felicissimum, qui attigerit! Fortunatus ergo, qui genere illustri, & magnis parentibus sit procreatus: qui amicitias, opes, potentiam, dignitates &c. suis majoribus in se usque transmissas acceperit, & auxerit ipse! Fortunatus, cui ad dilatandos supra modum Imperii sui fines; si bellis omnia præter fas miscere, labefactare, proterere voluisse; explorata opportunitas sèpius sit oblata: cui nihil ad explendas voluptates defuerit, si se illis permettere maluisset! Fortunatus, quem Reges amaverint, venerare sint Gentes, sui coluerint! Fortunatus, in quo effingendo etiam natura ipsa artificii sui meminisse, ac studium non mediocre posuisse videatur! Fortunatus item, qui longa decurrentia vita neminem unquam offendisse dicatur: qui diutissimè vixerit, qui filium virtute præditum, cunctorum hæredem, moderatorem, ac dominum volens, ac libens ipse viderit: qui sobolem ex filio pulcherrimam, copiosam, suavissimam intra sinum suum persæpe collegerit, ac moverit, in qua cœlestis quædam indoles appareret! Felicitatis autem particeps maximè, qui hæc commoda virtute circumseperit, munierit, solidaverit, & ut bona verè nuncupari possent, effecerit. *Qui* non satis in his Principum felicitatem constare arbitratus sit, sed felices nulla eos posse ratione esse Augustino crediderit: nisi justè imperent, nisi inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis huiniliter salutantium, de se ipsi modestè sentiant, & se homines esse meminerint: nisi tardiores ad vindictam sint, neque ad eam pro saturandis odiis, sed pro necessitate regendæ, tuendæque Reipublicæ erumpant: nisi ad veniam propensiores, non iniquitatis præ se impunitatem ferant, sed spe correctionis indulgeant: nisi quod durius coguntur plerunque decernere, misericordia leuitudine, & beneficiorum largitatem compenserent: nisi luxuria tantò sit eis castigator, quantò posset esse liberior: nisi malint cupiditatibus pravis, quām qui-

buslibet Gentibus imperare. Beatus verò, qui hæc omnia, non ardore inanis gloriæ, sed felicitatis amore facienda curarit. Qui humilitatis, & miserationis, & orationis sacrificium Deo vero sedulus immolarit. Qui se ipsum difficillimâ etiam in re, atque omnium maximâ abnegaverit sibi, & suam potestâem ad Dei dilatandum cultum majestati ejus famulam exhibuerit. Qui Deum timens, diligens, colens plus adamaverit illud Regnum, in quo cupiat omnes habere confortes. Beatus, inquam, in carne adhuc mortali positus, qui hoc sensu, qui hoc animo, qui hoc studio vixerit: beatior, cum hac corruptibili veste exucretur, ut ascensus ei tandem ad immortalem vitam pateret: beatissimus æternorum perceptione bonorum ut fieret, emeritis militiae sue stipendiis, ac peracto vita cursu, has vivendi rationes, quas exposui, perfecisse piè credamus licet. Hunc, mitissime Dux, cum naturæ consentieus, ac piis indulgens affectibus, tum etiam magnitudine jacturæ perculsus, primus antè cæteros: quos penè innumerabiles tui mœroris vel socios habes, vel participes: è media hac luce subtractum defles. Sed quanquam firmissima quæque ex tua virtute ratio tibi est repetenda; tamen non dubito, quin etiam maximus hic cœtus magnum te in modum moveat, animumque à summo dolore ad meliores cogitationes revocet, si ejus amplitudinem paulò diligentius considerabis. Leva, quæso, oculos in circuitum, & ex quo Populis, quo Nationibus, quo linguis, quântâ frequentiâ, quâm propè iuinfita multitudine, ad declarandam cum in te vel fidem, vel benevolentiam, tuam observantiam in patris tui excellentissimi Principis, atque Pontificis nomen, conventum sit, vide: quorum certè studium & acceptum tibi, & gratum, & inter ipsa suspiria, atque singultus suave esse debet. Quæ verò gravitas hominum, quæ dignitas, quæ auctoritas in his subselliis, atque intrâ hos cancellos conspicitur? Quantus Principum, ac Ducum splendor? Quanta Regum majestas sacratissimum hoc templum explet, atque omnem locum? Noli enim cogitare aut me, qui loquor, aut venerandum hunc Patrem collegam meum; sed consobrinum tuum Joannem Montisferrati Marchionem, justitiâ, liberalitate, beneficentiâ, mansuetudine, gravitate, magnanimitate, sapientiâ illus-

illustrem, atque excelsum adesse existiua, ac secum adduxisse
 tres præstanti virtute fratres: Theodorum Apostolicum Protono-
 tarium, quem honestissima, quibus à pueritia deditus fuit, stu-
 dia magium in Ecclesia Dei fore pollicentur: Guillielmum,
 quem & comitas singularis, atque benignitas mediâ pace miri-
 ficè commendat, & scientia rei militaris, ac cæteræ Imperato-
 riæ virtutes bellicis laudibus extollunt; & utriusque tempori pacis
 scilicet, ac belli, prudentia, ac eleganter inserviens eloquentia
 commodissimum reddunt; & Bonifacium, qui haud dissimili æmu-
 latione virtutum, neque inferiorem se fratribus genere, & gloriam
 generis magnificè sustinere contendit. Quatuor hos consobrinos
 tuos tum ad exequias avunculo, cumulatissimè undique in eum
 congerendis honoribus, celebrandas, tum ad te consolandum,
 atque confirmandum, & ipsos omni officio, ac pietate adesse puta;
 & parentum, atque majorum suorum non solum Marchionum illu-
 strium, sed etiam Regum Serenissimorum, partim qui in Thessa-
 lia regnaverunt, partim qui Constantinopoli imperarunt: ex
 quibus eos non longissimâ annorum computatione prodiisse
 constat: memoriam effundentes, sub tuæ mentis oculos, quan-
 tum cogitatione assequi potes, ac sub tuum aspectum pone. Sed
 & cæteras Legationes amplissimas, quæ circum te sedent, cun-
 intueris; veniat in mentem illustrissime sororis tuæ vir Ludovi-
 cus Bajovariæ fortissimus Dux, atque in sacro sancto Romani Im-
 perii Senatu unus è septem: idem & animi magnitudine, & Co-
 mitatu, sacrique palatii Præfecturâ clarissimus Princeps: veniat
 in mentem & consobrinus tuus Burgundionum Dux Philippus,
 Dux, inquam, præstantissimus; in quo non virtutis simulachrum,
 sed viva ipsa virtus cernitur: quem non inanis gloria delectat,
 sed ad veram gloriam cum cæterarum usus virtutum dicit, tum
 beneficentia prope divinæ laus eximia quâm latissimè vulgata
 perducit: cuius tanta est auctoritas, ut magni etiam Regibus
 nomen ejus in veneratione sit; veniant & alii in mentem Duces
 illustrissimi, ac Principes incliti, quorum Oratores, qua sunt in
 obcundis mandatis fide, ac diligentia, quo in Principes suos cul-
 tu, qua in rebus, quamvis gravibus, administrandis solertiâ, non
 dubito, suo accuratissimè munere perfunguntur; veniant deni-

que in mentem Serenissimi Reges necessarii tui, quorum præclaris Legionibus hic illustratur locus: in primis autem excellētissima te majestate sua ad constantiam magnanimo dignam Du-
ce revocent, atque reducant Carolus * Francorum Serenissi-
mus Rex, incliti Principis Amedei primogeniti tui Socer, &
ejus primogenitus Ludovicus * Delphinus illustrissimus Prin-
ceps: quorum alter eam de se toto Orbe terrarum admiratio-
nem, rebus supra hominum opinionem gestis, peperit; alter ali-
is in Regno feliciter administratis, aliis extra Regnum cœptis,
magnificèque agitatis rebus, eam de se expectationem omni
Europa excitavit: ut sine invidia fatendum videatur, eos cle-
mentiā Dei, ac summa bonitate ē Cœlo demissos; ac populis
suis ad sananda tam generosæ Gentis vulnera, ad sarcandas tan-
ti Regni scissuras, ad mirificè illustrandam excellentissimi Re-
gum Francorum generis gloriam datos esse, in aperto sit di-
vini hujus doni magnificētia: tum verò neque est hīc de tam
excelsis rebus, tam incredibili virtute, tam ineffabili gloria di-
cendi locus. Tot igitur Nationum humanitatem, officium,
studium complectere, illustrissime Dux, ac mitissime Princeps:
tam gravium virorum auctoritate permovere: tantorum Prin-
cipium, Ducum, Regum majestate confirmare: tuis ipse ani-
mi bonis fruere, & deposito moerore, illud omni tempore
providendum memento: ut pro tanti Patris gloria, cuius te, &
hæredem appellas, & filium, in Deum optimum maximum, à
quo id acceperis, quam gratissimus inveniare.

GUI-

---

* Carolus Septimus.
* Ludovicus Undecimus.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO

AD SUMMUM PONTIFICEM PIUM II.

*A Galeatio Sfortia Francisci Mediolanensem Ducis
filio pronunciata.*

A nimadvertis nonnunquam, Beatissime Pater, hoc ab iis, qui dicendi rationem egregie callere existimantur, pro lege haberi: ut cum apud homines præstanti aliquâ vel dignitate, aut statu, vel auctoritate, aut sapientiâ præditos habenda est Oratio, ad causam ipsi se quam amantissimè insinuent. * Id quidem certè, si in illis est probandum, eò diligentius à me faciendum videri potest, quo magis & tua Sanctitas omnibus maiestate præstat, & ætas mea minus audere ad rem tantam debet. Sed duo sunt, que me hac exordiendi necessitate exiunt. Primum est (ad vos enim me tantisper converto, Reverendissimi Patres, & firmissimi Ecclesiæ cardines) primum, inquam, est, quod ad eum mihi est dicendum: qui non magis cogitat eminentissi-

* „ Postera die, dum Charrusiam peteret Pontifex, Faventinum, Foroliviensem, & Corneliensem Vicarios occurrentes invenit, & paulò post „ Galcatium primogenitum Francisci Sfortiz Mediolanensem Principis. „ Adolescentulus hic egræ gressu specie nondum sextum decimum impleverat autem: verùm his moribus, cælo eloquentia, eo ingenio, atque in „ dustræ prædibus, ut pl. squam virilem prudenter præficeret: erat in „ vultu, gestuque gravitas digna Principe: loquebatur ex temporib. quid „ vix alius diu cogitans effari potuisset: nihil pueriliter agebat, nihil leviter: stupor fuit audire seniles ex juvenili oratione sententias, & nondum „ barbatum cani homini sensa proferre. Hunc genitor ex Mediolano cum „ quingentis equitibus splex ido, & ornatissimo comitatu Florentiam, „ eosque misit Pontifici ovi viam, qui ad tertium lapidem pau'c' citra Char- „ rufiam e: occurrentis, & ab equo defiliens facros de more pedes exosculatus est. Gobellinus Comment. Pii Pape II. lib. 2. pag. 8°. Anno itaque 1459. habita est haec Oratio, quo Plus Mantuanum profectus est, ut ex eodem Gobellino lib. 2. pag. 103.

tissimum se, atque omnibus verendam Sedem tenere, quam meminisse esse patrem: cuius aures in filiorum etiam infantium nondum satis vel exposita, vel expressa verba intentas esse oporteat. Alterum est, Beatissime Pater, quod si res penitus inspiciatur, non ego sum, qui loquor, aut cuius hic vocem exaudis; sed filius tuus is, qui me genuit, Princeps, ut vera non tacet, observantia in sacrosanctam Apostolicam Sedem, ac studio nemini cedens: animi autem magnitudine, ac rebus gestis, (ut modestissime de patre praediceam) non in postremis habendus. Is enim est, qui per me, quasi per organum quoddam, ab intimis suis præcordiis spiritum capiens, exponendos animi optimi in te sui affectus putavit. Fretus igitur clementiam tuam, ad eam rem propè nudis, ut ita dicam, verbis accedo: eò brevior in dicens futurus, quod & purior est mea fides nullo infecta fuso, & tibi notior, pro tua sapientia, omnis patris mei sensus, mensque optima esse potest. Priora illa non repetam, Sanctissime Pater, quanti superioribus temporibus tuam genitor meus, & in omni laudis genere præstantiam, & erga te benevolentiani fecerit; quantaque, ex quo tempore ad summum Pontificatum assumptus fuisti, cura, diligentia, studio in te ad omnia Catholici Principis vel suscipienda, vel ultrò adeunda, sustinendaque officia fuerit. Dico in eo tantum potuisse incredibilem, quæ ipsum coepit, magnitudinis animi tui, atque immensæ in commissum tibi populum charitatis admirationem: ut, cum tu, cuius vel solis nutibus omnis anima vivens parere debet, vita te longæ, atque difficulti pro communi salute, posthabita valetudinis, ac vita ratione, exposueris: existimet ipse sibi se nunquam satisfacturum, etiamsi cogitationes omnes suas, & consilia, si thesauros, si exercitus, si Urbem, ac Statum pro te posuerit: nisi etiam corpus, atque animam, quantum a te fieri possit, non verbis tantum, sed re ipsa exhibeat: in causa præsertim tam justa, tam necessaria, tam ad immortalem gloriam aditum referante, ad quam ultrò Catholicos Principes omnes, ac Populos undique uno consensu concurrere oportuisset. Id autem quoniam ipse per se se ut perficiat, neque horum temporum admittit ratio, nec sapientia tua expectat; ea potissimum ratione faciendum curavit, quæ una

una, cum apud omnes probatissima, tuū clementiæ tuæ acceptissima fore videretur; filium enim primogenitum, ut vicem ejus gerens tuæ Sanctitati in via cum lectissima militum manu occurrerem, & ad imperia præsto essem, me præmisisti per vivum quoddam simulachrum: in quo expressam cerneret ejus imaginem, certissimaque immense suæ, ac perpetuæ devotionis documenta acciperet. Milites quidem: quod & tue sapientiæ id acceptius, & ad multa aptius fore intelligebatur: trans Apenninum relatos, Bononiensi in Urbe locavi, qui tuū ibi adventum operirentur. Ego verò Florentiam usque progressus, sub tuū, ut vides, conspectum sanctissimum veni. Orat autem pater meus, Beatissime Pontifex, sic me suscipientias, ut non filium adolescentulum, sed se, qui misericordia cum unani mi conjugi sua matre mea Principe: cuius in tuam Sanctitatem & religio, & observantia tibi non est, opinor, incognita: jam videre te putas, se, liberos omnes, suas opes, & Statum largissimè offerentes. Sic de parentibus meis judicet sapientia tua, Sanctissime Pater, ut de iis, qui Æneæ tibi primis in cunabulis inclytum nomen omni laude prosequuntur: qui Pii summi Pontificis majestatem divinâ providentiâ repletam Orbem terrarum, summa veneratione, incredibili pietate, exactissimo studio, exquisitissimâ religione colant; sic eorum fortunis, sic me filio, atque iis copiis, quibus hac primâ adolescentiâ meâ, in tui, & Ecclesiæ tuæ sanctæ obsequium præesse coepi: sic omni exercitu, quem florentissimum genitor meus, ac robustissimum habet: sic genitore ipso meo utatur sublimitas tua, ut patri, ut domino iis rebus utendum est, quas sibi & omnium paratissimas esse intelligat, & non minimo fore & honori, & commodo sperare possit.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

EPIS T O L A E.

ПЕЧАТНОЕ
ОБРАЗОВАНИЕ

СОВЕТСКАЯ

СОВЕТСКАЯ

СОВЕТСКАЯ

GUINIFORTUS BARZIZIUS
BERGOMAS
BARTHOLOMÆO VICECOMITI
NOVARIENSI EPISCOPO.

*De illustribus rebus Alfonsi Aragonie Regis apud Gerbim
Insulam gefis.*

Æpnumero, Pater Reverendissime, cum literas, ut debui, ad te dare instituerem, occurrebat semper honesta aliqua ratio ab hoc me officio revocans. Cum verò, aut illam ex animo divellere, aut ejus non meminisse volebam: nunquam victor in hodiernum usque diem evadere potui. Non intelligebam hujusc rei causam, neque animadvertabam divina id voluntate procedere: ut qui nihil novi, nisi quidpiam de mea penes Serenissimam hanc Regiam Majestatem promotione allatus fuisset, primas nunc ad te literas, non secundi mei successus explicatione, sed ejus gloria prædicatione celebres obsignarem: quam sibi, nobis omnibus, qui cum eo eramus, universis Dei Filium Jesum Christum colentibus, immortalem nuper invictissimus Princeps Rex Aragoniæ in Libya comparavit. Vide Præfus clarissime, quo pacto vel censuram tuam, si forte severus in me judex esse intendis, evadere; vel alienum istud æs, quo tibi ad scribendum astringor, si avarum te creditorem exhibitus es, persolvere studeo: qui & Dei nutu,

Guinif. Barz. Pars II.

i 2

non

non meā culpā, tarditatem, qua extiti, evenisse dico; & magna pro parvis, communia pro privatis, castrenia pro domesticis tux humanitati annunciare constituo. Auditurus siquidem eras; si jam pridem, ut conabar, literas meas accepisses; quanta hujus Principis clementia in me fuisset, quām honestum apud suam Majestatem locum tenerem, quibus à se beneficiis ornatis essem. Neque ignorasses, quam ingenti me charitate, ac beneficentiā, ejus à secretis, vir in maximis Regni rebus administrandis prudentiā quidem nemini cedens, auctoritate verò multos antecellens prosequatur. Nunc autem non modo hæc ipsa meas solum rationes contingentia his verbis intelligis; verum etiam alia cogniturus es: quæ cùm adversus improbum, universalem, potentissimum hostem mirā celeritate, ac virtute à catholico Rege confecta sint, dignissima scitu apud religiosissimum etiam quemquam virum esse negabit nemo.

Tunetani nānque Regis * Barbarorum omnium bellicosissimi gentilitiam perfidiā, ac piraticam quandam potius, quām Regiam adversus Christianos hostilitatem non ignoras: qui assiduas ejus clandestinas de navigantibus rapinas commemorari sèpe audivisti; privatas autem cum Rege nostro inimicitias, post varias probationes doce instructa illa, anno ante hunc tertio, barbarica adversus Insulam Melitensem, parum tamen fortunata classis. Hujus itaque hostis nāniam insolentiam Aragonensis Rex magnanimus ultione dignam judicans: cùm aliam ob causam validissimā classe circumseptus suum in Regnum Siciliæ navigasset: dum principale institutum non temere tractat, magnum illum Regem Pœnorum interim bello aggredi, & ab omni fidelium infestatione abstrerrere cupiens, commodā aliquā ratione id tentare statuit. Celerrimè verò quod optabat, exequi se posse animadvertisit, si pretiosum aliquem Africani Regni locum impacteret, obsideret, atque hostiliter urgeret; sic enim futurum Princeps sapientissimus prævidebat, ut avarus hostis, ac fortunarum suarum tenacissimus non per exercitum Duces, sed proprio ipse corpore cum suis copiis subsidium obfessis afferre

cura-

* Bopherius erat tunc Rex Tunetanus, ut ex Facio rerum gestarum Alphonſi Regis lib. 4. pag. 85.

curaret. Est insula Gerbis populosa, fertilis, opulentissima, illius dominio subjecta, circiter sex, aut septem millia passuum à littore Punico distans: quam litrori solida quædam lapidea moles miro artificio constructa, medium fretum interfecans, transitumque ad instar pontis subministrans, copulat. Illud verò fretum propter nimias syrtes à celsis navibus minimè, à triremibus, ac reliquis vix navigabile: celsis quidem solum in suo ingressu, cæteris autem etiam usque ad molem portuorum redditur. Aberat inde Rex Tunetanus duas tantum dietas, cum ingenti militum, peditumque multitudine expectans, quam sui Regni regionem primo impetu fulmen hoc classicum feriturum esset. Seinper enim ex eo die, quo regium hunc apparatus in Siciliam applicuisse certior factus fuerat, omnem hanc * fabam in suum caput cudi metuebat; quamobrem molem, atque Insulam, cæteraque loca maritima diligenter munierat. Neque id sibi satis esse putabat, nisi & ipse in delecto loco, velut in specula quadam, Regis nostri adventum obvius sibi futurus opperiretur. Cognitâ igitur & Insulæ hujus, ac molis opportunitate, & proximâ hostis manu, Princeps noster triremi propriâ cæteris iter navigando patefaciens, primâ adventus sui die, quæ solemnis Virginali assumptione habetur, ad molem hanc cum aliquibus triremibus properat: éam in sui medio, invitatis hostibus, inter primos concendit, occupat, munit: resistentes Centuriones, qui plures ad custodiam, ac defensionem positi erant, intrepidè oppugnat, oppugnatos configit, conflictos adeò cædendo insequitur, ut ipsius nomen jam tremendum illis esse inciperet. Reliquis triremibus, quæ à Rege præmissæ nusquam ab Occidentali parte Insulæ navigabilem alveum in freto invenerant, nos alii cum celsis navibus supervenientes jungimur: arte quadam proximè, quantum profunditas maris passa fuit, inter Africanas syrtes anchoras jacentes. Distabamus autem per xxv. ferè milia passuum a mole, in qua sedem suam Rex collocarat; nec prius hinc abire decrevimus, quam nova regia mandata suscepimus. Interim tamen, ne otiosi essemus, cum hoste quotidie

non

---

* Apud Terentium in Eunucho; et enim isthac in me cuditur faba.

non semel, sed saepius in pugnam descendebamus: donec & lati-
ces nobis complures ad reficiendam classem armis, ac vi usur-
pavimus, & Insulae Praefectum fortiter agentem ad tartara, ut
mansiones his præpararet, qui eum secuti essent, transfinisimus.
Erant quippe militum nostrorum animi adeo concitati, atque
accensi, ut iis innata potius, quam insita virilis audacia videre-
tur; eos enim intuebar, ardentibus oculis, facie impavidâ, erecto
collo, constanti voce, minaci dexterâ non aliter ad bellum,
quam ad rem summâ jucundam, summèque affectatam, in qua
nihil horroris, nihil periculi, nihil timoris, laboris, anxietatis
resideret, incedere. At totis viribus curabat hujusce exercitus
insignis Dux Joannes Capraria Comes Mohac, ut nostri homi-
nes ante intellectam regiam voluntatem stationibus non egredie-
rentur: vix poterat, non dicam minis, aut poenæ alicujus indi-
ctione, sed & acerbâ mortis mulctatione immensam hanc nostro-
rum adversus perfidos barbaros indignationem continere; atqui
potius eorum desideriis nonnunquam indulgere, copiamque sibi
cum hoste certandi concedere necessarium erat. Quanquam au-
tem barbari Principes, dolis, quasi nuper sub magno illo Anni-
bale militassent, diversis modis uterentur, plus tamen virtus
pro nobis, quam astutia adversus nos semper valuit. Duo ita-
que Insulae imminebant exercitus; alter regius in mole, non
quidem copiosus, sed validissimus; alter ad Septentrionalem
plagam numero major, virtute non inferior. Quorum unusquis-
que, relictis præsertim in mole custodibus, singulariter ad In-
sulam invadendam, ad immensas opes diripiendas, ad omnes
utriusque sexus, & cuiusvis ætatis homines in captivitatem re-
digendos, ad cætera incendio, ruinæ, vastationi subjicienda
potentes erant. Sed Astra, Deo non repugnante, pro Insulari-
bus iis laborarunt. Nam & Princeps gloriosus regii animi Rex
Alphonsus: dum inimici Regis adventum primum sua sponte,
post etiam literis ab illo requisitus lato animo complures dies
expectat: Insulae hujus ingressum postponit, & navalis exercitus
Dux: dum nil ardium, inconsulto Princepe, ut sua exigebat
fides, attentare vult: indubitate penè ingentem prædam è
manibus nostris excidere patitur. Ita & excella Regis magnani-
mitas,

mitas; & integerrima Ducas fides, cum tempus ad subvertendam Insulam commodissimum datum esset, salutem sibi, de qua sperare desierat, contulerunt; fuit enim reliquum omne tempus ad gloriam comparandam, non ad thesauros cumulandos adhibitum. Approximante interea multos dies non sine jactura nostra expectato. Rege barbaro, navigavit ad nos transmissus a Principe nostro vir gravissimus Joannes Olcina a secretis Regis, in mandatis habens, ut singula navigia fretum Insulam, & littus Punicum profluens, per tantum spatium ingredi juberet, quantum in freto latenter alvei profunditas pateretur. Dedimus ergo sine mora vela ventis, pervenimusque eò loci, quo Rex mandaverat. Naves in distantia decem millium passuum procul a regia mole se locarunt; non enim ulterius progredi volebant, nisi naufragium incurre vellent. Cætera navigia partim Regi contigua, partim satis proxima fuerunt. Neque velim, Praesul humanissime, credas exiguum fuisse proprium numerum; audeo namque penes te: in quem, & reverentiâ singulari, & exquisitâ diligentia sum: affirmare, centum & his plures veliferas potentissimum Regem Dominum meum in Africam comitatas. Nihil equidem pulchrius me vidisse memini, quam id erat, cum aliquando celsæ naves in lato mari a cæteris non tam longè aberant, ut non invicem conspici possent: tum enim tot carbasa & flante vento pregnantia, & splendente sole micantia sese ordine quodam subiecta intrueri, jucunda nimium, & mirum in modum lœta res erat. Itaque, ut unde diverti, eò redeam, suis quodque locis, ut alveus ferebat, navigium collocatur. Nunc tempus est proximum, dignissime Pontifex, quo fortiter a fidelibus divina potius manu, quam humana virtute dimicatum, atque omnem barbaricam arrogantiam repressam fuisse intelligas. Sed pauca prius de utriusque exercitus copiis commemorabo. Eramus ex omni classe, qui in pugnam descendere valebamus, catholici homines numero circiter quindecim millia; hostium autem, qui in Insula pro patria, conjugibus, liberis, pro fortunis, pro penatibus diis, pro sua denique libertate certamen suscepturi erant, duodecim fere millia esse constabat. At de Rege Tunetano quid dicam? Quot legiones cum eo fuisse

asse-

afferam: cum tanta eum multitudo secuta sit, ut ipsius adventu magna ob telorum copiam sylva in littore maris nata esse videatur? Utuntur namque hastis eximiae longitudinis cuspidem ex omni capite habentibus, quas zegajas nominant, easque inusitatè quadam apud nos militari arte quam aptissimè tractant. Sed fuerunt trans fugæ quidam ad sanctam fidem, à qua disserant, redeuntes, atque ad nos confugientes, qui certum hostium numerum nunciarunt. Ajebant enim fermè sexdecim millia equitum, & quinquaginta millia peditorum in regio exercitu esse. Ita omnis hostilis exercitus septuaginta octo millibus hominum quintuplò nos, atque amplius excedens complebatur. Hic, si Principes virtute animi comparare invicem volumus, Barbarum Hispano longè imparem dispiciemus. Noster enim, cùm Insulam primo adventu invadere posset, non id regium esse duxit, nisi prius capitali hoste, quem adventurum cognoverat, devicto; nec veritus est tantum barbaricum furem multos dies cùm paucis suis militibus in mole media expectare: non immemor à Philosophis, ex quorum assidua lectione voluptatem summam percipit, dici solere, præstantiam virtutis circa maximè difficultia consistere. Barbarus autem non modò, cùm Regem nostrum moli insedisse nunciatum est, moram cò loci, quò convenerat, dies aliquot traxit, donec trepidantem animum confirmaret; verùm etiam, dum tempus ad consertâ manu dimicandum instaret, primum tñd minimè tantis viribus, quantas secum adduxerat, tentare præsumpsit: nisi & insulare suos tum secreto aliquo nuncio fretum nando transcunente, tum etiam nocturnis focis, diurnisque funigationibus promoveret, ut eadem, qua ipse, horā in pugnam coirent. Neque hoc solum quidem sua pusillanimitatis indicium dedit; atqui etiam metuisse videtur, collectâ utrinque omni barbarie, adversus nos certamen inire, si omnes uno in loco essemus: cùm ejus quoque temporis commoditatem captarit, quo nondum ex navibus celsis, quæ nuper applicaverant, in castra quispiam se contulisset. Excelsi ergo animi Rex noster Alphonsus, neque aurum sitiens, & inimicum minimè formidans, non temporum ad assequenda commoda opportunitatem, sed quæ Rege digna sunt apertâ fronte sine dolo sequitur.

Tunc-

Tunetanus verò assiduus ille bellator, ante hoc tempus invictus, nec in quibus rebus dignitas, ac splendor consistat, vel quibus rationibus laudem, & gloriam assequamur, attendens, novos undique machinatur dolos. Quare non se gloriæ, sed possessio-
nis cupidum, ac de propria virtute non mediocriter diffidente ostendebat. Hæc ut tibi faciliora sint cognitu, ad rei gestæ nar-
rationem redibo. Cum enim Rex noster, firmatis in mole cru-
cifero, regioque vexillis, curat, ut qui in navibus sunt, compo-
sitè, atque ordinatè in eam descendere valeant; pridie quām ea
de re mandatum illum faciat, Rex Pœnus & per literas, ut sub-
mersa quedam infidelium cum chirographis reperta corpora
conjecturam faciunt, & fotorum significatione Insulares ad im-
petum pariter cum eo faciendum provocat. Quamobrem tertio
calendas Septembbris, qui tuum elucescebat, die, undique irru-
ptio in nos fit. Nam qui cum Rege illo castrametati erant, iter
habentes per molem, quam sua in extremitate munierant, no-
stras usque proximiores sibi stationes attingunt. Sed cum Regni
Valentia Gubernatorem Petrum Corellam magni animi virum,
comitesque suos insignes milites ejus præsidii custodes, robore,
ac probitate præditos invenissent, Insularesque ab altera parte
nihil proficere, at potius graviter opprimi ex suis speculatoribus
cognovissent; sese prudenter à nostris sejungentes, intrâ castra
sua cum parva quidem jactura, sed non sine ignominia contule-
runt. Qui verò ex Insula in prælium proficiscebantur, ita suas
acies composuerant, quasi omnis vel salutis, vel exitii terminus
in ea die reponeretur. Congesserant enim se in unum omnes,
qui ad arma ferenda non inhabiles essent; uxores præterea, vir-
gines, atque infantes secum adducebant, ut hac præsentia con-
firmati pro sua salute morti se expouerè, quām in perpetuam ca-
lamitatem, ac servitutem cum illis ruere mallent. Horum igitur
pars, cùm ad molem perventum est, agmine denso ad oppu-
gnanda nostra præsidia præmittitur: reliqui juxta ingressum mo-
lis cum foeminea turba rei eventum expectaturi, pugnamque, si
opus fuerit, dehinc suscepturi, gressus figunt. At contra hu-
jusce præsidii nostri Præfectus, miles præclarus, ex illustri Ara-
gonum genere Jacobus, ætate quidem adhuc adolescens, vir-

tate verò nemini cedens ; cùm barbaram pròcellam approximare non sínè periculo nostro videt , è castris profiliendum censet . Primus ergo cæteris viam in hostem pandit , eumque armata juventus ad numerum trecentorum sequitur . Acerrimus hoc in loco fit concursus , barbaris mortem conceinentibus , Christianis eam nihil abhorrentibus : illis pro salute , his pro sua dignitate , Principis laude , ac Dei gloria certantibus . Erat autem Princeps in loco , ex quo omnia rectè in tanto discriminè speculari posset ; neque cessabat , qua est , propè divinâ sapientiâ , cuncta moderari , ac providere . Appententes enim ad bellum prodire , & jum eò properantes , hos continebat , illos magis incitabat : alios ad præsidia in locum eorum , qui primi ad dimicandum ierant , mittebat : hinc tormenta bellica amoveri , illuc constitui jubebat . Neque ita unam in partem intentus erat , ut alteram negligeret ; sed omnia mirâ celeritate procurabantur , quasi duo haberet corpora , unum adversus Poenos , adversus Insulares alterum summo studio intentissimum . Aliquamdiu incertus fuisse Mars visus est , in quam partem inclinaret ; sed tandem æquus judex : qui tanti robotis trecentos esic , quanti barbarorum millia plura intuebatur : milites nostros vehementer confirmat , ut hostes vim tantam sustinere non possent , ac gressu retrogrado nos viatores esse fortiter tantum resistendo paternentur . Tum Hispanis adactæ vires ; idque perfectum est , ut pluribus interemptis , ac mole undique barbaro sanguine respersâ , inimicos sèpius se instaurare conantes , per duo millia passuum supra molem insequendo , confosso vulnibus , atque exangues in suam Insulam rejicerent . Constanter & novana cum reliqua acie , quæ adhuc immota persistebat , pugnam suscepturnerant , non dico exsuscitaturi , temerarium enim id fuisse ; sed posteaquam illos certamen non appetere cognoverunt , ipsi quoque viatores ad signa redeunt . Geminæ hæc de gemino exercitu cùdem horâ parta victoria Serenissimi Principis nostri mentem sollicitat , ut quod mente gerit , maturare non tardet . Diem igitur secundam mensis Septembris ad extremam dimicationem eum Tunetano Rege committendam designat . Interea ordinat acies . Tum nobiles , ac cæteros insignes viros , tam armigeros , pedi-

peditesque secundum gradum, probitatem, telorumque, atque armorum diversitatem, certis quoque locis collocat. Scapulas, lntres, ac scalinos, omneque minutum navigium, quod nuper in centenario illo numero non computaram, diligenter artificis, solertia, ad belligerandum instrui mandat. Balistarios, pixidatiosque, plerosque item alios & missilia, & non in missilia tela gerentes ex omni cohorte deligit, qui cymbas illas præstitutæ die descendant. Audi, obsecro, Pater optime, que Principem meditatio ad hoc moverit: cernebat hostes in mole per satis notabile spatiū remotè à terra *barrierias*, (sic euim ea præsidia, que nos *bastidas* dicimus, appellant,) munitissimas nobis oppositas struxisse, quibus proxima erant sui Regis tentoria: ut nullus ad ea per molem transitus, nisi validè exercitus sui parte prostrata, devictisque in monumentis, patere posset. Quare intelligebat, ita se illos aggredi oportere, quod dum superantur, ac præsidia invaduntur, nulla Regi barbaro facultas ad fugam interiorum supereffet. Itaque se, quemadmodum dictum est, parat: ut dum acies pugnæ in mole excitabunt, navigia illa per exiguum mare circa latera molis remigando, partim ad littus usque penetrant, hoste cum barbaro comitatu medio inter ipsa, & acies relicto: partim ante ipsius hostis faciem se constituant. Dehinc in circuitu cædendo, pixidibus, balistis, missilibusque illos premant. Sic factum esset, ut à dextris, atque sinistris, ante faciem, & post terga oppressi, vel universi perirent, vel depositis armis, ad Regis nostri clementiam implorandam confugerent. Erant enim navigiola hæc plura centum quinquaginta; si & ea, que *brigantinos* vulgus vocat, numeramus. Hac in sorte Rex ille inter barbaros præstantissimus cum filio Rege, cum primogenito Regni, cum septem nepotibus, cum plerisque agnatis, cum pulcherrimo Procerum choro exitisset. Appropinquabat dies hic præclarissimus, quo facinus hoc iminortale perpetraremus: cum tantam gloriam invidens fortuna è nostris manibus eripit; ea cum ut non prorsus iniqua judicaretur, celeberrimè aliâ nos victoriâ potiri non prohibet. Calendis namque Septembribus, cum undique ad molem confluueremus: suspicatus Rex Tupetanus magnum aliquid agitari, omni siblatâ morâ, priusquam

nos componere valeamus, suos prodere, & in certamen dicitis, ac factis nos provocare jubet. Tum ex illis ferino impetu in praesidia, quibus praeerat magnanimus Comes Regni Siciliae Joannes Admiratus, viginti millia feruntur: ea totis viribus oppugnant: in propugnatores, cum sui copiam, regio mandato vigente, nonnisi ad defensionem facerent, verbis impudenter, ac latratibus invehuntur; neque ii tantum pertinaciter contendunt, verum etiam alii incessanter superveniunt. Tandem qui in praesidiis erant, neque tantas contumelias sustinendas, neque majorem viam expectandam putantes, nonnulli in medios hostes irrumunt, seque illis virtute superiores, cum numero longe impares essent, reddere student. Utrinque initio fortiter pugnatur, nec quisquam loco referre pedem cernitur. Cum verò ex paucis cadere unus, ac plures cœperunt; vidisse cœteros pedetentim, quò magis valebant, retrogradi: rursus & occurrentes alios, atque aciem instaurare volentes vulneribus confodi, Manibusque Diis dono dari. Amisimus & nos præcipuum militiae decus, ac specimen nobili ex Aragonia, ac præclaro Herediae generi ortum Joannem Ferdinandi. Is dum strenuè in hostem fœvit, examinemque unum post multos ad terram dejicit, à superveniente alio ingentis proceritatis barbaro huic guttur, atque inguem *zegaja* transfoditur, non prius tamen spiritum exhalaturo, quam se de occidente ulcisceretur; versus namque in illum pugione vibrato, morienti prius hosti, ipse Deo devotam animam reddens, omnesque omnis status homines, qui in exercitu essent, desolatos, infelicem verò parentem unico, atque unicè dilecto orbatum filio relinquens, incubuit. Jam magnus ad utranque aciem fiebat concursus, coacervabaturque utrinque virorum globus. Sed barbari molem cadaveribus suorum stratum intuentes, de fuga potius, quam de nova resistentia cogitare incipiunt. At verò nos, & hostiles vires debilitatas, & nostras adiunctas intelligentes, multò illos gravius infequimur, confodimus, jugulamus, atque ita deterremus, ut plures se in mare armati præcipitent; reliqui ad suas illas arcas trabeas confugientes occasionem nobis ad eas ipsas occupandas præbeant. Nam, dum eas metu attoniti, ac velut amentes ingrediuntur,

cum

cum illis pariter eò intrudimur. Hoc in loco quibusdam ad eos, quos ibi comperimus, trucidandos, ad structuram omnem di-
ruendam, ac solo æquandam relictis, fugientes cæteros usque
ad Regis sui tentoria insequimur. Tuæ sit sapientiæ, Pater præ-
stantissime, cogitare, quis Regis illius animus, quæ mens fue-
rit: cum exercitum suum, cui victoriæ palmam parabat, vel
dispersum, ac turpiter fugatum videt: cum trabeas suas turres,
quas tanto studio munierat, nusquam apparere consipicit: cum
eum Regem suis stationibus imminere cernit, quem ex solido
solo dejicere, atque in volubiles carinas eo ipso die cogere spe-
rabat. Fuit tamen non exigua ipsius in tanto stupore, ac tumultu
calliditas: qui cùm dubitaret, an sibi tuta supereasset fuga, nisi
fortius nobis obstaculum objiceretur: dum senio ferè, ac mero-
re confectum celeri equo imponere sui custodes volunt: renuens,
atque dissimulans se in mortem potius appetere, quām fugam, ita
circumstantium plurium illustrium Principum corda incendit,
ut statim finè cunctatione obvios se nobis exhibeant; præliumque
id, quod pene irreparabile videbatur, instaurent. Sic partâ se-
curitate, callidus Rex docuit, nuper dicta illa verba virtutem re-
dolentia non vera, sed fucata fuisse: à pugna enim equo se sub-
traxit, persequentem se, vel mortem, vel captivitatem, donec
evasisset, fugiens: vitam, ac libertatem fugientes, donec com-
prehendisset, persequens. Eundem in modum ejus filius Rex
Bogiaæ, nepos ex filio in Regum successione primogenitus, ne-
potes alii, duobus exceptis, primorum, atque insignium mili-
tum finè nomine multitudo, ingentisque illius telorum sylvæ
quod reliquum erat, vincula nostra, gladios, bipennes effuge-
runt. Qui verò certamen constanti animo inicrunt, fortiter,
atque intrepidè pugnando cæsi, cruento nostro hujus victoriæ
cursum, quam alioquin sui Regis captivitas usque ad sydera
tulisset, interruperunt. Eam tamen clarissimam esse, cunctis-
que thesauris anteponendam moriendo fassi sunt. Erant quidem
inter eos duo Regis nepotes: erat gener unus, erant alii de
Regia agnatione. Asserebant, me audiente, qui se novissimè ad
nos contulerunt, Christiani transfugæ, hic præter eos, quos
explicavi, fuisse interemptos viros amplissimos, ac Regni Pro-
ceres

ceres triginta primos : qui vel regio lateri assidere solerent , vel auctoritate , sapientia , dignitate apud eum plurimum possent . Taceo , quem aliis egregiis viris numerum facerent , quam plebis stragem referrent . Horum necem subsequitur tentiorum invasio ; idque actum est , ut cui victo in crastinum invictissimus Rex noster datus hospitium finisset , ejus ipse Regis umbraculo viator nunc tegeretur . Accedit ad hujus victoriae splendorem , quod Regis inimici priua yexilla , quod clypeus , galea , pugio , quod pleraque alia suo usui deservientia in nostram potestatem pervenerunt : quod viginti duo muralia tormenta , quae *bimbar-das* appellamus , atque alia bellica munimenta delata in nostra caltra confeximus . Frustra erat hostes celeribus equis fugam facientes , sole præsertim fugiente , per terras incognitas insectari : quare mandato accepto , in suas quisque stationes regreditur . Nihil jam superest , nisi ut Insula nostra fiat . Itaque superiori illo consilio , cuius omne implementum in die in secundum mensis congregebatur , mutato : quia hostis , cum quo dimicaretur , non aderat , victrice , eo ipso die , signa in Insulam dirigimus ; successus sentque nobis ad votum omnia , si non plus hodie alimentorum penuria , quam infinita heri , ac nudius tertius hostium cohors ad nos , vel ex mole , vel ex omni Punico mari pelleudos portuisset . Excesserat enim mensis , quo ex Regno Siciliae navigaveramus , exhaustaque erant alimenta ob diutinam illam moram in sterili mole factam . Jacebat sitibundus miles exanimis pendebit , redditum potius ad Syracusanos fontes , quam ad Gerbinianas opes progressum desiderans ; nec satis unde sitim excuteret , interveniebat . At quippe Rex barbarus penitiae nostræ ignarus , calamitatem vero suæ Insulae impendere videns , Legatos pro pace , amplissimis oblatis conditionibus , impetranda , confessum ad Principem nostrum mittit : quæ dum sedulo tractatur , Rex noster misericors , optimè de se meriti exercitus incommoda sustinere amplius non valens , ac illis & molestiam rapiens , & occurrere , ac mederi satagens , infecta pace , atque illæsa Insula , proras in Siciliam celebri Virgineæ nativitatis die vertit . Nullam , quam dies corrumperet , nobiscum prædam reportavimus ; sed victoriæ , si tempus attendimus , mira celeritate : si locum , magnâ stan-

stantiâ *lî* cōpias , incredibili cōporis , atquè animi robore partam : victoriam conflictu , cæde , prædâ nobilem , nullaque avaritiae fecce cōquinatam : victoriam , quæ non modò Principis nostri nomen , sed etiam omnium , qui à Christo vero Dei , ac Virginis filio nos Christianos vocamus , perfidis barbaris dehinc tremendum reddit ; victoriam denique , qua nemo non expers rationis præstantiorem , pro suis sudoribus , fructum nullum in se conferri posse credit . Hujus unius conscientiâ cum Rege nostro viâtore fruemur , laude inque omnem exemplo ejus , non propriæ virtuti , sed Dei , ac Domini nostri Jesu Christi clementiæ tribuemus . Quod si fortè sacra illa fames auri nos aliquando solicitarit , qua non , (ut plerique immodicè affectabant,) saturati suinus , excellentioris hujuscè præmii compensatione reficiemur . Rem omnem , Pater Reverendissime , ab initio ut gesta est , tenes , pluribus fortasse verbis , quâm dici potuisset ; paucioribus tamen , quâm ipsius dignitas exigebat . Sed mos tempori , atque instituto meo gerendus fuit : ut qui epistolam ad te maximis rei Catholice curis intentissimum daturus essem , neque historiam hodierno die conscriberem , nec tuam mihi semper verendissimam Dominationem nimiâ prolixitate , rerumque singularum diffuso processu , tædio afficerem . At verò si hanc dicendi copiam non me defugisse contendere voles , euidem non contradicam ; si te , qua es animi mansuetudine , exorari patiere : ut cùm id vel propositæ rei amplitudini , vel meo in te amori , qui me ab hoc ipso tecum initio sermone divelli non patitur , magna ex parte attribuendum visideris ; tum etiam illud officii fuisse animadvertis , non modò rerum comprehensiarum fuso meam illam ex scribendi tarditate contractam maculam me diluere ; sed etiam ubertate , quicquid in me noxæ fuerit , corrigere , ac resarcire . Vale ex Syracusis
Decimo Calendas Novebris 1432.

GUIL-

76 GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTI BARZIZII

AD JACOBUM DE ABIATE
DUCALEM CAMERARIUM

Epistola in suos Commentarios in Dantem.

ET si Ducas nostri invictissimi voluntas, Jacobe vir clarissime, tanti à me fieret, quanti pars est ejus Principis imperia existinari: cui me, ut naturā procreatum, ita mea sponte devotum profiteor, divinoque munere acceptum, charumque sentio; nullā profectō ratione impelli potuisse, ut Theologi Poëtæ excellētissimi Dantis Comœdiām, opus nempe difficultissimum enucleare, insolito mihi dicendi genere, tentarem. Deterret enim me, (ut alia pleraque taceant) rei ipsius amplitudo, quam planè video nobilium omnium disciplinarum poëticā præsertim, historicā, moralis, ac theologicā cumulum in se coarcevassisse: quā quidem vel singula non segne, ac jejunum, quale meum esse non nego; sed & perspicax, & eruditissimum ingenium desiderare noscuntur.

Quām novum autem mihi latinis literis dedito futurum sit, secreta, abditaque altissimarum doctrinarum verbis vulgaribus aperire: ethrusco sermone, quæ mente conceperim, non incorruētē depromere, facilē quisque rerum non prorsus ignarus judicare potest. Sed prævaluit & veneratione, cultuque dignissima Ducas nostri excelsa præstantia, & integerrima in Celsitudine in suam devotio mea: quibus efficitur, ut minimē viribus meis diffidam, quas tam debito officio subeundo erigi, ac roborari necesse est. Quis enim ei Principi non libentissimē obsequetur: qui suorum progenitorum splendore illustrissimus, nunquam tamen id sibi ad veram gloriam satis esse putavit: nisi & ipse non modō similem se illis redderet, sed eorum etiam laudes anteiret? Quis in eo Principe colendo non maximē confortabitur: qui cùm fæpissimē adversam fortunam, præter multorum expectationem, suā & fortitudine, & prudentiā superaverit, eā modestiā semper extitit, ut nunquam à secunda se vinci passus fuerit? Quis ejus Prin-

cipis non diligentissimè inserviet commodis, in quo (nisi mentiri volumus) heroicus omniis Italiae status, externorumque populum, Ducum, ac Regum, qui suam latè potentiam terrà, mari-que extenderunt, tranquillitas non mediocri ex parte recumbit? Hunc tanto dignum cultu Philippum Mariam Ducem Mediola-nensem intuemur: quem rebus vel pacis, vel belli antiquitati plā-nè adæquabimus; si gesta sua non quasi agrimensorum latitudine terrarum, aut nummularii multitudine hominum; sed quasi virtutis exploratores magnitudine animi, ratione consiliorum, negotiorum explicatione, administratione rerum metienda putaverimus. Injusto Marte sèpius agitatus hic Princeps magnanimus, ve-hementissimèque ab his concussum: qui vel pro ipsius incolumente sele morti exponere humano, divinoque jure debuerant, vel nul-là injuriā lacefisi, felicitati magis invidebant sñæ, quām ullum ab eo metuerent detrimentum: eâ semper fortitudine, & con-stantiâ impetus hostiū except: eâ prudentiâ, rebus etiam interdum penè desperatis, extrema cum à se, tum à sociis pericula propulsavit, ut conservatis illis, eminentissimum ipse dignitatis lux fastigium contra omnem vim teneat. Rebus autem secun-dis quanta moderatione sit, certissimum tu afferre testimonium potes, vir integerrime: qui cum pro sua in diligendis hominibus sapientiâ, tuaque spectata fide, modestiâ, sedulitate, solertiâ, cum ipsius quotidie lateri assistas, eaudem sibi faciem, eandem sermonis, ac gestus gravitatem, eandem in convictu humanita-tem semper inesse conspicis, nec ullum insolentiaz, aut fastus in eo signum percipere unquam valuisti. Ejus verò clementia jam non singulis hominum linguis, sed uno, & quidem clarissimo Orbis rumore prædicatur. Ea enim tam latè, longèque diffusa est, ut & casibus adversis aliundè jaætati nobiles, ac generosi vi-ri, quicumque ad ipsam confugerunt, se inani spe ductos minimè adhuc querantur: & qui ad eam extinguendam armati sape co-natus omnes adhibuerunt, vici non modò illam non obscuraverint, consueta bellorum præmia referentes; sed facilè indul-gentiam asscuti, beneficiisque insuper cumulatissimè ornati, ampliorem multò, illustrioremque reddiderint. Quorum seriem attendere paulò diligentius si quis volet, nullum hostilitatis ge-

mus ejusce clementiæ expers inveniet. Ex eorum namque numero, qui desiderio dominandi cupidè in dimicationem prodierunt: qui gloriæ ambitione ducti superbè magno apparatu bella moverunt: qui rerum novarum studio temerè ad arma concurre- runt: qui detestabili consilio seeleratè, crudeliter, perfidè gladios in viscera patriæ converterunt; nec magis Regnum, quam ipsam Principis salutem impetere videbantur; ex horum, inquam, numero tam vario, tamque multiplici, plerique mira virtute superati, & in victoris protestatem redacti, plus ferè commodi captivitate re- portarunt, quam victoriā se adepturos speraverant. Non hæc pro- libito ipse configo. Requirantur omnes oræ Italæ, quantum se Apennini juga ab Alpibus usque ad gemini maris confinia porri- gunt: singulæ certè sententiam meam confirmabunt. Ejusce rei se consicias, atque participes Transalpinæ quoque nonnullæ, ac Trans- marinæ celeberrimæ Regiones aperta voce fatebuntur. Nulla- tam semotæ ab hominum congressu barbaries convenietur, quæ sibi tunc primum hoc auditum, cum eam conveneris, dicat. Re- liquum illud ordine prosequendum esset, quod tertio loco paulò ante proposueram: commune scilicet præsidium multorum & populorum, & Principum in nostro hoc potentissimo Dnce reposi- sum. Id equidem prosequerer, & planum facerem, nisi tacitè ab his, quorum interest, animo adverci malleni, quam mea ora- tione explicati. Quanquam enim ex eis nonnulli monitore indi- gere se doceant, quos pium esset vel quasi dormientes experge- facere, vel tardos incitare, vel pertinaces arguere; is tamen ego non sum, qui mihi tantum vel auctoritatis, vel eloquentiæ arro- gare velim; ut quemadmodum in fabulis Orpheus vel movere montes, aut fluminis sistere me posse confidam. Cæteras virtu- tes, quas à plerisque negligi, ab hoc ipso, de quo loquimur, Principe studiosissimè coli intelligimus, enumerarem: innume- rabilia penè sua fortiter, & magnificentissimè facta huic de se in- choato sermoni insererem: ex sapientissimis ejus dictis saltem ali- qua recitare: quæ me in conspectu voce in ipsius audientem, oculorumque, ac faciei gravissimos fixè intuentem motus, in tantam aliquando sapientiæ suæ, magnitudinisque animi admi- rationem duxerunt, ut nunquam in eorum profundam cogita- tionem

tionem descendam, (mihi testis est Deus), quin totus ob stuporem & sanguine, & capillis sensibiliiter rigeam ; denique vel singula prædicatione dignissima, vel saltem eorum genera, quamquam impari oratione, percurrerem, si disseveras laudes suas hoc loco desumpsisse : quarum alias meo incompto sermone receisere volui, non tam celebrandi nominis sui causa, quod sum nam eloquentiam ineretur, quam ut me intelligeres, in Deum coniecta ipse, minime subvereri : quin & tanti Principis imperio, & mea devotione impulsum animus ipse meus sibi deditissimus, quod magis ardua, insuetaque aggreditur, eò firmioribus nervis, validioribusque ad ea insurgat viribus ; nec sibi quicquam difficile putet fore, ad quod transigendum non prorsus incepitus à tauto Principe judicetur. Hinc igitur confirmatus, vir spectatissime, huic negotio me implicari non solum patior, verum etiam gaudeo. Ac eò quidem alacrius ad illud accedo, quod tantum in hoc philosophico, vel potius theologico Dantis poëmate artificium, tantam suavitatem, tantam ad extirpanda vicia, ad reformatum animum, ad inferendas virtutes doctrinam inesse : tantum ad omnem vitam, sive politicam sequimur, sive contemplationi magis vacare libet, recte instituendam, auxilium inde repeti : tantam utilitatem hauriri conspicio, quantum haud scio, an omne reliquum sit, quod ipsa humanitatis studia conferunt. Hoc verè dici confirmarem, nisi & tu, quem nihil dignum scitu latere potest, exploratissime id teneres, & statim res ipsa probationem de se certam esset paritura. Sed jam quid verbis minime necessariis te detineo, nec jussa exequor, nec ad id, quod uovissime dixi, ad rem scilicet animos eorum converti sino : qui mean hanc scribendi prolixitatem contemnere fortassis pro sua humanitate uolunt ? Evidem has ob res hic finem statuam, nec diutius morabor. Sed qui meas potius exaudire increpationes, quam aliorum querelas expectare interdum soleo, per difficile, ac longum mihi propositum iter in Sancti Spiritus lumine ingrediar. Erit autem ea mihi præcipua cura, ut quæ aspera invenero, lenia reddam, quæ dura, molliam, quæ ardua, explanem, ac veluti solo exæquem. Humile sequar dicendi genus, quantum rei natura, & sententiarum permitteret gravitas;

Guinif. Barz. Pars II.

1 2

neque

neque exquisitis vocabulis, ethruscis præsertim ab nostra locutione remotis, ut pulchrum existimabo, Cūm enim plebejis verbis locuturus sim, quemadmodum & Auctor noster, quem sequimur, cūm literatissimus esset, agere prælegit; patriæ certè nostræ, quod optimo placet Principi, in primis consulendum est. Ita fiet, ut peregrina quæque vocabula, ab nostrorum civium sermone multum abhorrentia, non ex eorum vel ignorantia, vel contemptu, sed & consulto, & justa ex causa relinquamus. Illud quoque me observaturum profiteor, ut neque in obscuris sententiis declarandis varias opiniones, vel ad ostentationem adducam, vel si res postulet, prætermittam; neque illas ad inanem quamdam gloriam, quasi acie iustructa, singulas oppugnem. Neque verò laudabilem apud omnes scholasticum potius in commentando, quam aulicum imitabor modum. Sed quacumque id ratione fiat, eorum infervire conabor studiis, quos potissimè ad hoc opus se applicaturos puto. Si quid minus scitè, minusve compositè à me dicetur, quod pluribus locis futurum vereor; tua quæso prudentia, vir humanissime, apud excelsum Principem me ab omni & temeritatis, & negligentiæ culpa protegat: qui neque hanc sarcinam à sua Celsitudine mihi, te referente, impositam expetivi, sed devotè, ac reverenter excepti; & posthabitis magna ex parte noui solùm rei familiaris, sed & conservandæ valitudinis meæ, & rerum curis, nullum temporis spatium studiis vacuum prætermittere fas putavi. Imperitiæ verò argui minus timeo; in tua enim benevolentia, tuoque ingenio & acutissimo, & in primis eruditio conquiesco: quibus meam velare inscitiam & voles, & aptissimè poteris. Tu ad defensionem pro me, si opus fuerit, subeundum paratus eris. Ego divina ope, ut spero, sustentatus id curabo: non ut ejus, qua de me habetur, expectationis tuenda patrocinium à te suscipi oportere videoas; sed meæ dignitatis amplificandæ rationem haberi æquum esse intellegas. Jam ergo iu rem præsentem veniam; manus tamen ad Poëtam nostrum celsi ingenii, ac multæ scientiæ Dantem Aligerium non prius extendam, quam rationibus altius repetitis, causam docnero, que ipsum ad morales, theologicasve sententias, & quidem poëticè vulgari lingua sub titulo Comœdix trattendas

dendas moverit. Munusculum hoc, qualcunque est, illustrissimo Principi nostro, & excellentissimo Duci velin offeras: quod suæ Majestati Guinifortus Barzizius tuus ad Dei, & Domini nostri Jesu Christi laudem, sub Beatæ Mariae Genitricis ejus semper Virginis protectione humiliter, ac devotissimè consecrat.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

J A C O B O D E A L Z A T E

S. P. D.

M Agnas habeo tibi gratias, mi Jacobe, quod solus ex omnibus literas ad me dedisti; temporum autem perturbationi attribuo, si unas tantum accepi: cum tibi vel loci frequentem mutationem, vel tabellarii penuriam impedimento fuisse conjecter. Ego vero si nullas unquam vel minimas quidem ad te scripsi, non id oblivioni, aut negligentiae imputabis; satis enim tibi meus in te animus perspectus esse debet, qui tantus est, ut tui nunquam immemor fieri possim; neque ignoras, quam abhorrens semper otii, & quietis fuerim. Sed quanquam haec rationes à calumnia defensare me videantur, necesse tamen est, fatear, me in scribendo victum esse, cum primus interpellaveris, diuque solus velut in campo constiteris. Te, mi Jacobe, laudo, hortorque, ut tuis me saxe literis excites; hoc namque unum est, ex quo maximam voluptatem suscepturnus sim. Ego quidem quidquid temporis studiis meis, atque assiduis exercitiis surripere potero, id ipsum libenter in transmittendis ad te epistolis confusam: quanquam enim aliorum in me benevolentiam ex absentiâ minime labefactatam existinem: habeo tamen meo judicio neminem ex omnibus, cui æque, ac tibi amore devinctus videar. Vale, & me, ut facis, non minus absens, quam præsens am. Huic colligatam ad te mitto eam oratiunculam, quam superioribus diebus in hac Civitate habui, non quod dignam existimem, quæ divulgetur, sed ut morem tibi geram. Ex Novaria decimo nono Calend. Septembbris 1431.

GUIL-

82 GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTUS BARZIZIUS
FR. NICOLAO ANSALONO
CARMELITÆ

S. P. D.

Quo die spectatissimum virum Joannem Olcinam Regis à secretis cum explendi officii mei, tum & amicitiæ suæ impetranda causa, conveni, ex ejus sermone te in hac Urbe esse cognovi. Ajebat enim te proximis diebus, cùm fortè patris mei Oratoris, & Philosophi memoriam ageretis, multa non solum ad immortalem ejus laudem, sed etiam ad singulare in eum ornamentum spectantia, quæ tua in nos erat charitas, disseruisse. Incredibilem certè ex integerrimi hujus viri testimonio volupatem suscepi; tum quod te præsentem intelligebam, quem à teneris usque annis amare didiceram; tum quod veteris illius consuetudinis, quam cum optimo patre habueras, longa primum intermissione, ac deinde ipsius morte superveniente privatio, non modò jacturam nullam pristinæ benevolentie attulisse, at potius illam vehementi & in nomen suum, & in posteros desiderio cumulasse videbatur. Tua vero dignitas, Pater venerande, illius, penes quem ea referebas, præsentia, integritas, sapientia, temporis occasio, atque opportunitas maximam huic meæ voluptati adjectionem fecerunt. Nam cùm ex patria in hoc celeberrimum Regnum ea solum ratione profectus essem, ut Seruissimo huic Principi, ac Regi clementissimo animum deditissimum patefacerem, omnemque industriam meam, quantacunque est, devovere; quid aliud esse poterat, quod mallem, quam ut ab homine & gravi, & religioso bona de me existimatio penes eum excitaretur: cuius non solum fides, atque soletia ab illustrissimo ipso Principe delecta est, sed etiam opera, atque auctoritas apud suam Celsitudinem plurimam potest. Tua enim bonitate efficiunt est, ut non tam pro humanissimi hujus viri nova gratia inewanda laborandum per me fuerit, quam per te instructo fruendum. Tanta quidem mansuetudine, & primo congressu meo, & quoties dehinc suam præsentiam adire contigit, tanta affabilitate semper

semper in me fuit, ut non solum in sua virtute singularem spem collocaverim; sed & mea omnia consilia ad hunc unum referam, ad eum cum fiducia concurram, ejus patrocinium implorem, iudicium obseruem, beneficium complectar. Cujus rei, tametsi primas virtuti sue gratias debeam, copiosas tamen etiam in te congeri oportere nunquam negabo. Quod si me aut ingratitudinis, aut negligentie accusabis, quod non statim ad tuum conspectum, & salutem pro mea in te benevolentia, & gratias pro isto tuo in me collato munere dicturus accessi: cum me culpe omnis expertem affirmavero, tum fortunam accusabo, quæ duos me continuos dies ludibrio habuit, totam penè Urbem, nec solum Urbem, atqui etiam suburbanos vicos discurrere incassum permittens, donec te ad coenobium Divi Hieronymi profectum intelligerem. Accessissem eò loci, nisi & mansuetissimi Regis à secretis sermone de tuo celeri ad Urbem reditu monitus essem; & me interim literis hoc penes te officio fungi posse animadvertissem. Nunc itaque has ad te scribo, Pater optime, quæ meam omnem in te benevolentiam declarant: quæ pristinam olim cum patre Gasparino Philosopho, ac Rhetore, cum Nicolao fratre iuris Pontificii, atque artium Doctore amicitiam tuam vel renovent, vel confirment: quæ mentem meam ab ipsa pueritia tibi devinctam denuo astringant. Instarent precibus, ut illas benignè suscipias, attente perlegas, libenter exaudias: peterem, ut gratum sibi hospitium præbeas, nisi tua mihi perspecta natura, & consuetudo ad ea ipsa te invitaret, atque instrueret. Vale Pater optime. Barcinonis duodecimo Calend. Aprilis 1432.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

JOANNI HOMODEO

S. P. D.

Non prius ad te scribere institueram, Doctor clarissime, quam de meo apud Serenissimum hunc Regem, & Principem clementissimum statu plenè conclusum esset. Sed Impellefus constantis animi viri, cum quo mihi non parva & benevolentia, & familiaritas contracta est, respectus effecit, ut præmaturas

turas à me literas acciperes. Cupit enim sub illo Principe *vestro* Mediolanensi Duce militare, suaque pro eo virtutem exercere: ad quam rem ea presertim ratione inflammatus accedit, quod hunc uacum Principem esse arbitratur, in quem dignissime officium tale impendi conveniat. Judicavit autem commendatitias meas non mediocre sibi adjumentum allaturas. Ego verò cùm id ipsum muneris pro se impigre suscepturnus essem, te unum deligi, penes quem preces meas plurimum valituras putarem. Neque ab re alienum credidi, quod Doctorem celeberrimum in literarum studiis enutritum, ad militaria negotia patronum invocem: tum quod tua cunctis in rebus integritas mihi perspecta est: tum etiam quod auctoritatem ab iis magni fieri non ignoro, ad quos vel deligendorum, vel admittendorum militum provincia spectat. Hunc itaque virum egregium in armis sepe alias, ut percepit, exercitatum, cui neque animus, neque fides, neque vigilancia ulla in re defutura est, tanto studio tibi commendō, ut nihil abs te majori desiderio expostulatus sim. Fac quicquid intelligat, quām præclaros in ea Urbe amicos reliquerim, quam, ut me ipsum magnificentissimo huic Regi condonarem, deserui: nec suam patiaris, quam in me reposuit, spem falli. Tua in hoc prudentia veretur, ut ea in legione sit, in qua ejusce probitas potissimum clarere possit: tua solertia sibi ope in hoc ferat, ut non diu in ambiguo pendeat: qui, ut otium fugeret, immo ut majus negotium inveniret, vestram in Regionem se contulerit. Non dubito te pro tua & excellenti natura, & in me singulari charitate omnem operam in hoc viro promovendo adhibitusur. Ego quoque, si quid in hoc Regno pro tua dignitate, pro amicorum subsidiis vel in præsens, vel in futurum potero, non solum tuis monitis, sed etiam, quām longè prævidero, diligentia, & solitudine præveniam, atque anticipabo. De meo successu ex iis, ad quos proximis diebus scripsi, intelliges; ex me autem scias velim, quod ex eo die, quo Serenissimi Regis verbo in sum clementer assumptus fui, nihil aliud confectum est, maximis occupationibus aliis, ac Status sui curis & sententiam illam, quam de me tulerat, & votum meum retardantibus. Interim tamen suavissimo, ac pretioso quodam fructu locupletatus sum, qui eximiam

miam gravis, ac sapientissimi Viri Joannis Olcine à secretis Regis amicitiam familiaritatemque mihi pro sua humanitate comparavi. Cujus cùm maxima penes Regiam Majestatem sit auctoritas: tum & singulare in his honorandis, atque augendis studium, quos aliquando in benevolentiam suam recipiendos putarit; spero brevi diem illum, suo beneficio, videre, quo status mei certior sim. Tunc copiosas ex me literas habebis. Vale, inquit, ac meos omnes, quos in patria reliqui, ut commendatos habcas, vide. Barcinonis nono Calend. Aprilis 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

DALMATIO CÆSAREÆ AUGUSTÆ

*Archiepiscopo, & Serenissimi Regis Aragonie
Generali Cancellario, ac Senatori.*

S. P. D.

Hesterna die, Reverendissime Pontifex, tanta in me fuit tua mansuerudo, atque benignitas, ut nullum dehinc temporis spatium præterierit, quo non meam mentem humanissimus ille tuus serino, verendissimusque aspectus memoriam tui, ac devotione sollicitaverit. Hodie verò eximia illa, qua in me tum audiendo, tum monendo extixisti, *charitas*, eas animo injectic faces: ut nimia tui veneratione *Incensus*, hoc unum officium meum putarim dignissimum omnibus his rationibus, quas meæ mihi facultates concedunt, singulis momentis, sempiternas tibi pro merito in me tanto gratias agere. Itaque, Pater humanissime: cùm & in hoc mihi Regno, in quo adhuc peregrinus sum, ad gratiarum actiones lingua tantum, & calamus succurrant, nec te pro tua virtute aliud desiderare conjectem: voce quidem apud omnes tuam in me clementiam prædicabo; stylo autem id perpetuis literarum monumentis, ut committam, summum aliquando studium, atque operam adhibeo. At verò ut apud te sit, quod dies, ac noctes nunquam tui me immemorem futurum affirmet, has quasi testes mei in te desiderii literas inscribo. Di-

Guinif. Barz. Pars II.

m

cent

cent quidein, præstantissime Præsul, cùm superioribus temporibus celeberrimè tui nominis famâ impulsus te amaverim, præci-
pueque animo veneratus sim, nunc in admirationem quandam, atque immensam tux virtutis existimatione in adductum esse. Audiebam enim antea cum multorum sermone, tum certissimo strenui militis Hugonis de Villafranca, quem hujus meæ profe-
ctionis ducem divinâ providentiâ habui, testimonio, maximam tibi præstantiam omnibus penè in rebus, quibus immortalitatem mortales adipisci videntur, attribui. Nobilitatem generis, ac splendorem, patriæ celebritatem, clarissimarum in his Regionibus affinitatum vinculum, potentiam, opes commemorabant: eminentissimum Pontificatus in Aragonia dignitatem, gravissimam in Senatu auctoritatem, præclarum de tua sapientia Sere-
nissimi Regis judicium in aperto esse dicebant: cum & Cæsare Augustæ regiæ Urbi Archiepiscopos præsideas, & amplissimi Se-
natus princeps, ac veluti caput, rotiusque Regni generalis Can-
cellarius appelleris. Prudentiam verò in cunctis rebus dispicien-
dis, ac maturitatem: pulcherrimarum disciplinarum cognitio-
nem, ac scientiam; iustitiam, fortitudinem, constantiam, ma-
gnanimitatem, magnificentiam, affabilitatem, mansuetudinem,
benignitatem; ac denique in omni tua vita castitatem tantam,
modestiam, atque integritatem esse ajebant, quamvis vix in
alio inveniemus. At quamvis ea ipsa dum audirem, singulari
te, arque exquisitissima laude aliqua dignissimum putarem; tua
tamen præsentia, qua multò illa dilucidius oculis subjecit, quām
prius mente concepisse, quantum admirationis attulerit, dici
vix potest. Nam quid est per immortales Superos, cur eum non
admiremur: qui cum omnibus fortunæ bonis gaudet, atque
ad eò abundet, ut quasi felicitatem quandam adeptus in hac vita
videatur: tamen ita se modestè gerat, ita se affabilem cunctis
præbeat, ita de se humiliter sentiat, ut cum summa dignitate
homini etiam inferioris fortis, ea in virtute, quam Theologi hu-
militatem vocant, non injuriâ comparandus, atque anteponen-
dus sit? Quod si eum laudamus, qui in adversitate potius, dum
à se illam declinare non valet, constanti, atque infraicto animo
perfert; quid de eo censemus, qui positus in prosperitatis cul-
mine,

mine, ac rerum omnium copia, cum voluptates sequi, cum desideria explere, cum inferiores parvipendere, spernere, contemnere, cum se extollere, atque non ferendum præbere potest; cum ad nulla necessaria suppeditanda, sed tantum ad sobrietatem, castitatem, integrumque vivendum, frugalitate, ac temperantiam sibi opus esse intelligit; tum ea virtute præditus est, ut se hominem esse meminerit, ut his bonis non abutatur, ut id agat, quo sicut opibus, potentiam, splendore, gloriæ cæteris præest, ita facilitate, benevolentiam, humanitate, continentiam, moderatione cunctos antecellat? Itaque, Pater optime: quoniam in te cum cætera, tum & splendidissimum hoc virtutis ornamentum, specimen, ac decus elucere alienam primum asseveratione credidi, post autem proprio sensu percepit: tanti charitatem in me tuam facio, quanti & ego ipse mihi sum conscius, & haec una ex animo observantissimo procedens epistola significat. Cujus meriti præmium, si quod præter verba expostulas: unum illud, quod sumnum habeo, persolvo, immo etiam non petenti offero, tradoque, me ipsum videlicet. Quod munus si forte minus dignum pro tanti crediti compensatione existimabis; queso ut mean, quæ in eo exhortando, cumulandoque accessura est, industriam tuo beneficio adjuves. Nam cum idem ego & donator sum, & quod donatur; quidquid certe ad me augendum impendes, id omne, nisi me respuendum profrus arbitraberis, in tuo ære collocatus aliquando eris. Vale. Barcinonis ex ædibus præclari militis Hugonis de Villafranca tertio nonas Aprilis 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI OLCINÆ

Regis à secretis

S. P. D.

EX strenuo, ac generoso milite Hugone de Villafranca, mei omnis desiderii non solum conscio, verum etiam auctore, quanta voti mei explendi cupiditate detinear, copiosius multo, apertiusque intelliges, quam vel superioribus literis complexus

Guinf. Barz. Pars II.

m 2

fuc-

fuerim, vel novis explicare valeam. Neque verò tanti viri officio in re mea uti erubui, atqui suam operam ultimò imploravi: quam & tantum efficaciam habituram confido, quantum sua virtus expostulat; & fidei tantum, quantum auctoritas multis in maximis negotiis afferre consuevit. Quo etiam fit, ut brevis in scribendo sim, ne meas apud te literas sermonibus suis prætulisse videar. Statuo igitur epistolæ finem, militi huic sapientissimo causam omnem perorandam relinquens; si tamen illud unum obsecravero, quod te concessurum non ambigo, ut me cum præsens, tum & absens diligas; tuaque operâ ornandum censeas. Vale. Barcinonis tertio idus Aprilis 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CORRADINO VICOMER CATO
DUCALI SENATORI

S. P. D.

Non prætermittam, vir magnifice, quin te mei successus certiorem faciam: ut qui semper avidus boni mei, atque in me cum dignitate promovendo studiosissimus pro tua humanitate fuisti, nunc pullulantis prosperitatis meæ conscius fias. Non es nescius, quām celebris, quāmque illustris fama non solum in patria nostra, sed etiam apud omnes populos, Gentes, Nationes de incredibili penè virtute, de potentia, de gloria Sere-nissimi Regis Aragoniæ pervagetur. Ejus ergo vi solum impulsus, cogitationes meas ab his, quæ penes illustrissimum Principem nostrum sedulò tractabas, ad devotionem huic unius clementissimo Regi exhibendam converti, & raptus ex patria, in Regnum hoc celeberrimum me transtuli. Prædestinata quippe, ut opinor, mea hæc profectio fuerat, qua singularissimi Principis, ac Regis fortissimi gratiam conciliarem: qua meum jamdiu in incerto vacillantem animum confirmarem, ac stabili-rem: qua me ad certum vitæ genus cum dignitate, cum honore, cum utilitate applicarem. Nam & ipse clementer in suæ Celsitudinis familiaritatem me suscepit, & copiosum mihi suæ largi-tatis

tatis munus præstítit, atque etiam contulit; & ut suæ Majestati affísterem, illum comitarer, omne ingenium, omnes curas, omnia studia mea sibi soli præstarem, decrevit. Quid dignius, quid præclarius, quid optabilius contingere in vita potuit, quando ego vel mediocres Deo, ac Domino nostro Jesu Christo, cuius miseratione ad hoc culmen perveni, gratias vel habeo, vel dicaui? immo potius quid agam, ut non immemor tanti accepti beneficii, (cætera enim, quæ innumerabilia sunt, taceo) atque ingratisimus dicar. Id certè agam, quod Deum ipsum rectorem meum velle existimo: in hoc Rege excolendo omnes cordis medullas, nervos ingenii, vires anuni adhibeo; daboque operam, ut intelligat, Majestatem suam quasi Numen quoddam in terris mea venerari, devotionemque illam, quam sibi maximam debeo, non aliter quam religionem quandam fideliter, atque integerimè observare. Hæc apud te libenter commemoro, vir humanissime: quem in officio Principi exhibendo & diligentissimum, & magnanimum cum omnes judicent, non dubito meam hanc intentionem tuæ virtutis æmulam approbaturum. Ego verò in hoc statu, atque in his Regionibus positus, si quid pro tua dignitate, pro commodis efficere potero, ut me admonreas, exigas, & tibi vindices, oro, atque obsecro. Invenies quidem hominem acceptorum beneficiorum & memorem, & gratissimum. Vale. Barcinonis duodecimo Calend. Junii 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

STEPHANO CACCIAE

S. P. D.

AD te, mi desideratissime Stephane, quid scribam non satis habeo? Non enim de rebus novissimè per Serenissimum Regem Aragoniæ in Africa gestis admonendus vidèris, cùm ex literis ad humanissimum Pontificem Novariensem copiosè datis omnia cognitus sis: non afferenda est mei ex patria tibi incogniti discessus ratio, qui post firmatam meam hanc sententiam, non satis ad eam explicandam fuisse temporis, eo ipso mane te

No-

Novariam proficidente, meminisse potes. Neque à me leniri vis, si te mei status ignarum tamdiu esse passus fui. Credo enim, quod verum est: existimas, non id oblivione, sed quod aliqua honesta subefset causa, evenisse. Cùn ergo calamum quasi vastillans, & certum nihil gestiens, sumo, cogit amor, cogit sanctissima illa nostra consuetudo, ac vita societas, animorumque inseparabilis unio. Quoties inter odiosa maris otia mente te volvi! quoties sub silentio penè lacrymans vocavi, mi Stephane doctissime, cur non ades, ut dormientem spiritum excites, languentem foveas, jacentem erigas! Fuit enim omne hoc navigationis tempus inutiliter à me summa cum molestia consumptum: nisi eos fortasse dies, quibus & in Syracusano portu, & in Africa moram fecimus, detraxero; his enim in locis tum animo, tum menti exercitium tribuere vel licuit, vel officiosum fuit. Te, inquam, vocabam, mi Stephane, non ut maritimorum incommodorum particeps fieres, sed ut tuis ego suavissimis colloquiis recrearer; sed ut in nostris illis quotidianis disputationibus die in omnem, immo & noctis eam partem, quam somnus non occupat, contereremus. Quid tibi evenerit, satis suspicor. Unum ego sine meorum fratrum invidia dictum velim, non sèpius me illorum memoriâ, quam tui recordatione commotum esse. Nunquam de virtutis semita prosequenda, nunquam de amicitiae colendo officio, nunquam de jactura temporis effugienda cogitabam, quin tua statim oculis meis imago repræsentaretur. Eras tunc una mecum, hâud scio, an dixero mærorum augens, quod tuâ in mente mea infixâ presentiâ carebam: an oculis lacrymas abstergens, quod dum tecum spiritu esseim, omnes interim curas alias deponebam. Nunc verò posteaquam Siculos attigimus portus, otio meliori dato, rebusque meis, ut in Deo confido, ad majora spectantibus, jam ut non afflito, sed ut instaurato, & ad meliorem vite cursum properanti semper ades. Idem & in posterum fore ne dubita. Ego verò de te mihi tantum persuadeo, & polliceor, quantum de me tibi, ut conscius fias, volo. Vale, & tuum Barzizium tui, tuorumque in se officiorum & memorem semper, & nunquam ingratum fore crede. Ex Syracusis decimo Calend. Novembris 1432.

GUI-

GUINIFORTUS BARZIZIUS

STEPHANO CACCIAE

Apud Synodum Bafileensem Concistoriali Advocato

S. P. D.

MEdio itinere, Stephane mi, tuas intercepi literas, quæ ad me alioquin in Siciliam frustræ navigantem fuissent. Quam suaves illæ extiterint, facilè perspicies, si quam illas affectarim, conjecturam feceris. Nullas quidem tuas superiori ullo tempore acceperam: quod quamvis in tua vel negligentia, vel maximarum, in quibus cum laude versaris, rerum occupatione accidisse & nunquam putarim, & alieno testimonio aliquando didicerim: tamen non poterat in expectatione possumus animus non mœrore quodam contaminari. Illud verò, dum hæc mihi in Januensi Urbe tradebantur, ad voluptatis cumulum accedebat, quod de te percunctanti clarissimus S. Ambrosii Abbas referebat; narravit enim rem non quidem novam, & inexpectatam, sed certè suminè, atque incredibiliter gratam: tuarum virtutum splendorein, qui semper cuique notum se exhibuit, eò in dies majus incrementum suscipere cum fortunarum augemento, quò majoribus difficilioribusque negotiis implicaris. Non subjiciam oculis tuis clementorum figuræ, quibus meum, quo tum eram, ac semper sum, quoties de te cogito (quod quotidie facio) animum describam: animus ipse tacitus tui verè præfigur secretò alloquatur volo. Sed in hac re scio, te neque jurandum à me, neque asseverationem vel simplicem expostulare. Est fortassis aliud, in quo me accusatur es, nisi dubitationem tuam dicto meo prævenero. Quæris enim, ut opinor, quæ me in patriam cauila reduxerit: hoc jam tibi prædicto. Serenissimam Regiam Aragoniæ Majestatem, cui me dedicatum non ignoras, exploratæ jam, ac planè cognitæ meâ erga se fide, nonnulla mihi apud * hunc Principem maturanda commisisse, fuit in causa quamobrem in patrios me receperim lares. Fungor itaque apud invi-

---

* Philippum Mariam Vicecomitem.

Invictissimum Ducem Oratoris officio : quo tu, si nominis aequi-
vocationem admittimus, penes sacrosanctam generalem Syno-
dum clarus habēris. Non ambigo tibi fore jucundum, quod pro-
ximior solito cum dignitate factus sim. Ego certè hoc eodem
gaudeo, si modò meus in te amor integerimus fructum aliquem
tuæ in me benevolentia acceperit. Quis verò alius desideran-
dus est fructus, quām sapientissimarum epistolarum nova inspe-
ctio. Tu si me amas, quem summum in modum pro tua virtute
facis, fac cibo hoc sepe reficiar; eandem quippe tibi operam
præstabo. Reverendissimis Patribus, ac firmissimis Ecclesiæ co-
lumnis, Placentino, & Sanctæ Crucis Cardinalibus : Reveren-
dissimis Pontificibus, Cumano, Laudensi, Papienfi, Parmensi,
ceterisque omnibus, quos tuā prudentiā dignēris, commenda-
tum me fac. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
DUCALIS VICARIUS GENERALIS
JOANNI SERENISSIMO REGI CASTELLÆ
S. P. D.

Sæpe antea, Serenissime Princeps, & Rex felicissime, prope
divinas tuas laudes ex multis, & quidem gravissimis viris
prædicari audiveram, quibus in sacra tua Majestatis admiratio-
nem ducebar : cùm strenuus miles Hugo de Villafranca, olim
imperialis apud te Orator, clarissimum carum testimonium affe-
rens, ita me ad tui devotionem inflammavit, ut nihil mihi deinceps post Deum magis celebre, aut sanctum, quām nominis tui
memoria fuerit. Is enim superiori anno, cùm in Siciliam, quo in
Regno tum erat, navigasset, post longam de summa tua gloria,
de regia felicitate narrationem : tandem quā in me clementiā,
quo desiderio tu sponte affectus es, quāmque amplis tum re-
rum, tum & dignitatum propositis præmiis, ut ad te proficiseret
me provocares, tuo mihi mandato exposuit : atque una te potis-
sum

sum ad id ratione te inclinari ajebat, quod oratoriis, philosophicisque disciplinis apprimè delectaris, à quibus me non prorsus alienum intellexisses. Ego verò, gloriosissime Rex, cùm hæc ab eo nunciari audiebam: quanquam, eo tempore, neque tute voluntati obsequi possem, neque tunc id à me tentari honestum videretur: tamen cùm vel ad animi tui præstantiam, vel ad pulcherrima hæc humanitatis studia, quorum præsertim gratiâ me tantopere expetis, cogitationem referebam, incredibile est, quanto colendi tui desiderio flagarem. Neque verò me ad hanc tam privata mea ratio, quòd amplissima ex te ornamenta, ut statueras, consecuturus essem, quām ingens' quædam tui admiratio impulit: quia te Principem esse intuebar, qui cum nemini ex his, quos nostra ætas fert, virtute, ac gloriâ cedas, tunc etiam veteres illos nominis famâ immortales viros eo potissimum laudis genere, quod hæc ipsa studia secum afferunt, exsuperare videaris. Proponebam enim ante oculos quicquid me unquam dignum laude legisse de aliis meminisse, atque in hoc quidem sic comperiebam, qui difficillima bella, plurimaque feliciter gessissent, neque aliam penè de se prædicationem ullam præter hanc posteris reliquissent, eos quidem in admiratione hominum haberi; apud graves tamen, ac sapientes viros non aliter promereri laudem, nisi & suscipiendorum bellorum causa probabilis extitisset, & gerendorum ratio non ex temeritate, sed ex fortitudine, junctâque illi prudentiâ deducta esset. Atqui & hanc laudem non illorum propriam, sed cum multis esse communem animadvertebam: quod ea sèpc ex temporum, ac locorum opportunitatibus, variisque adminiculis, quæ nunquam sínè militum vel fide, ac virtute, vel copiâ queratur. Qui autem in armis ita versati sunt, ut nunquam propterea togæ studia neglexerint, hos profectò & cum laude in admiratione haberi, & cum admiratione laudari videbam. Ex quorum numero: ut Solonem, ut Biantem, ut Pithacum, ut Periandrum, innumerabilesque alios Urbium suarum Principes oimittam, qui non tam libero arbitrio, quām sapientiæ auctoritate imperare visi sunt: Zoroastrem illum antiquissimum Bactrianorum Regem priori loco non minabo. Nonne plus ad nos laudis ex fama ingenii, quòd ipse

Guinif. Barz. Pars II.

n

ma-

magicas artes , & Mundi principia , quod syderum cursus primus investigaverit , quam ex sua regia dignitate transmisit ? Quid Ptolomaeos Ægypti Reges enumerabo : quorum tametsi plurimæ tum belli , tum & pacis extet clarissimæ laudes : illa tamen præstantissima est , quam de studiis sapientiæ post se reliquerunt ? Quantis præconiis Philadelphum illum Ptolomæum extollimus , qui tanto studio in transcribendis in omni genere doctrinæ , atque omni literaturâ libris fuit , ut ad varias Orbis partes librarios suos miserit , ingentia illis munera conferens , qui sibi vel solam transcribendorum facultatem fecissent ; non dubitavit enim Principi Judeorum , quoniam scriptoribus suis Hierosolymam transmissis divinarum traditionum copiam exhibuerat , circiter centum millia Judeorum , quos in Ægypto captivos tenebat , dono dare , patrizque suæ , extra quam nati erant , restituere . Quis est , qui Regis hujus munificentiam laudare , qui sapientiæ amorem admirari satis dignè queat ? Quæ res bellica cum hac una comparanda est ? Quid enim gloriolius fuit , an magno Alexandro Macedoni pro inexplibili cupiditate Imperii LXX. millia Persarum una acie occidere , XL. millia manu capere : an Philadelpho pro eo , quo flagrabat , sapientiæ amore , centum millia captivorum libertate donare ? Nemo est , qui non videat . Ita cum cæterorum Ptolomæorum , tum hujus præsertim diligentia eò excrevit regia bibliotheca , ut XL. millibus librorum voluminibus constaret . Mirabile hoc quidem auditu ; sed illud mirabilius , quod in tanta Regni potentia , tantis opibus , tantis deliciis , quantis hi Reges maximè affluebant , ea fuerint moderatione animi , ut se à cupiditatibus omnibus , perturbationeque , & tumultu segregare , ac rerum altissimarum speculationi tradere potuerint . Qua quidem in re non minus cæteris philosophantibus excelluerunt ; non enim in rerum inferiorum persecutione demorati sunt , sed in Cœlum usque os miserunt ; atque ita de super coelestium corporum natura , & motibus locuti sunt , ut omnis astrorum lex , solidaque disciplina ab his Regibus profecta dicatur . Avicennam autem Regem non populis suis solum , sed universo generi humano non ad breve tempus , sed in perpetuum à Superis immortalibus datum credimus . Sed qua ratione in hanc fidem

fidem impellimur? An quod strenuè in bellis egerit; minimè, hæc enim multis perniciem, paucis salutem, & quidem instabilem, pariunt. An quia fortunæ bonis uti modestè scivit? at neque hoc satis valet; sibi enim, præsertim in hoc, profuit. An quod justus, quod clemens, quod liberalis habitus sit? in stros tantum, ac sui sæculi homines hæc redundant. Quid ergo est, cur Deo gratias pro homine dicamus? quoniam sibi eam ingenii viri contulit, ut queque ad corporum nostrorum salutem conferentia rimari posset: eam temperantiam, ut se à voluptatibus ad acres studiorum labores, scribendique studium traduceret. Sed hos prætereamus, qui fortassis ea ratione majorem ex literarum studiis, quæ ex armorum agitatione laudem invenerunt, quoniam propensiores ad studia, quæ ad bellum fuerunt. Eos attingamus, quorum gloria bellica ex sapientiæ laude quæ maximè illustratur. Alexandri illius Magni, qui sibi universum penè Orientem non magnis militum copiis subegit, dum maxima gesta legimus, obstupecimus quidem; sed non nihil vel fortunæ sue invidemus, vel acre ingenium accusamus. At cum eum Philosophia studiosum, cum Aristotelis discipulum observantissimum, cum excellentium Philosophorum amantissimum fuisse percipimus: diluitur omnis, quæ de illo erat oborta, indignatio, statimque nos suæ gloriæ prædicatores præbemus. Cæsaris verò (ut Scipiones, Lucullos, Catones, ac cæteros missos faciam) Cæsaris cum innumeræ de fortissimis Gentibus victorias, plurimosque triumphos mente recolimus, non né magnis eum laudibus ornamus? Sed certè laudes hæc à plerisque fortunæ potius imputarentur, quæ Cæsari, nisi universa penè in eum literarum studia, quibus apprimè deditus fuit, congererent. Ea enim facilè nobis persuadent, ipsum & difficillimis rebus modum quæ celerrimè imponere, & futura longè antea prævidere non fortuitò, sed prudentissimè potuisse: qui cum solertiâ suâ, tum aliorum exemplo, quod ex literarum monumentis acceperat, quid in quaque re agendum esset, quæ facilè scrutari sciret: qui summi eloquentiâ milites non solum ad virtutem accendere, sed etiam ad spontaneam mortem ultrò impellere posset. Illud quoque huic accedit rei, quod paucos invenies, qui Cæsaris né-

necem ea ratione indignam putent, quoniam ipse rei militaris scientia omnium Gentium omnis memoriae Duces superaverit. Nemo autem est, qui si audiverit, quam diligentiam ad res pacis, atque otii coquendam, quo studio ad construendas copiosissimas bibliothecas, ad eas suo quoque ingenio vel amplificandas, vel excolendas post assumptam perpetuam Dictaturam se transtulerit; nemo, inquam, est, qui non Brutum, Cassiumque, ceterosque complices parricidii accuset, Cæsarisque mortem non indignissimè ferat. Neinō est quoque, qui si mansuetiora ejus studia considerare voluerit, non eum ab omni civilium bellorum scelere absolvat: non omnia, que sibi feliciter obtigerunt, virtuti attribuendā censeat: non eum vel immortalem fuisse cupiat, vel præmaturè à nobis creptum quam maximè doleat. Hunc in Cæsarem etiam defunctum, amorem, hanc de se existimationem, hoc judicium, non militaris virtus, in qua ceteris præstítit; sed ea, in quibus multos & pares, & superiores habuit, literarum studia ingenerant. Quid de Trajano dicam, eo, qui Monarchiam Orbis decimus quartus à Cæsare tenuit? Juvat enim & hunc nominare: tum quia singulares, ac prope divinæ de ipso landes prædicantur: tum etiam quia ex Hispania, in qua tu primus feliciter regnas, originem duxit. An putainus, hinc Imperii vires per duo jam penè saecula sopia exsuscitaturum fuisse: nisi quæ à Pluracho sui temporis clarissimo Philosopho, atque Oratore puer adhuc didicerat, quæve per totam dehinc ætatem varia Philosophorum scripta legens memoriae commendaverat, illo ipso Imperii tempore ad actum deduci inaximè oportere intellexisset? Nunquam, ut opinor, Dacos bello non dicam subegisset, sed ne tentasset quidem; non Armenos recipisset; non Sauromatas, Bosphoranos, Arabes, Colchos ad præstandam fidem compulisset; non Corduenos, non * Mardomedos, non magnam Persidis regionem; non Seleuciam, & Cthesiphontem; non Babylonem, Assyriam, Mesopotamiam occupasset; non mare rubrum classe attentare ausus esset; non ad Indos usque penetraisset: contentus fuisse his finibus, quos sibi Nerva reliquerat. Sed animad-

* Mardi Populi Mediae finitimi à Mardo flumine sic dicitur ex Ptolomeo.

madvertebat ea lege Romanum Imperium ad se delatum videri, ut non solum quale accepisset, tale id conservaret; sed etiam ut pristinam dignitatem, quam olim superiorum Imperatorum incuria amiserat, & sarciret, & amplificaret. Dabant sibi ad hoc perficiendum non exigua spem, quæ à Cn. Pompejo, quæ à Cajo Cæsare, quæ ab Octaviano Augusto gesta legerat: dabant hæc eadem non mediocrem doctrinam, quibus hæc Gentes viribus, quo ingenio superari possent. Inflammabat illum exsuperandæ majorum gloriæ ingens cupiditas, quæ magnos animos stimulare acriter solet. Adversus autem pericula omissa, labores, metum etiam mortis, cum sapientiorem, tum etiam fortissimum Philosophiæ præcepta reddebat. His igitur rebus confirmatus, splendorem ipse Imperii, qui penè extinctus videbatur, restituit, atque illustravit. Neque solum ad bellicas res literarum studia illum excuerunt; sed etiam tantâ continentia, æquitate, modestiâ prodiderunt, ut per excellentiam sibi titulus bonitatis, quem adinodum Augusto felicitatis, adjiceretur. Nam deinceps cum sequentibus Imperatoribus milites acclamare vellent, illos ut Augusto feliores, ita & Trajano meliores dicebant. Successit huic Ælius Hadrianus, ipse item ex tuo Hispaniæ Regno trahens originem: cuius nomen cùm multis, ac magnis rebus gestis celebre habeatur: nulla tamen est res, quæ posteritati commendabiliorem eum faciat, quam quod in plurimis nobilissimis disciplinis apprimè eruditus exitit; fuit enim tum geometriæ, arithmeticæ, ac musicæ peritissimus: tum & Oratorum, ac Poëtarum studiosissimus, harumque artium professores magnis affecit honoribus, opibusque abundantissimè cumulavit. Possem hoc loco Marcum Antonium Imperatorem, ac Philosophum, possem & alios adducere: qui cùm sibi gloriam immortalem vel animi virtute, vel rerum gestarum magnitudine comparaverint, illam tamen literarum studiis maximum in modum ornasse videntur: nisi & longius ipse jam progressus essem, quam initio institueram; & tu pro summa tua sapientia hoc ipsum multo latius intelligeres, quam ego sermonè ullo explicare valeam. At vero de te (ut ed rebeat, unde hæc omnis fluxit oratio) quid dicam, Rex fortissime? An tuas ego regias virtutes: quæ tantæ sunt, quantæ vix de alio

alio prædicari possunt : te audiente , proferam ? Pudet me , Princeps mansuetissime , de tua præstantia penes te loqui ; atque id quidem cum longè à consuetudine mea , nisi honesta impellat ratio , alienum sit , tum etiam tibi , & grave , & pernolestum fore arbitror : quippe qui tua gloria non tam apud te prædicatores alios habere , quām tu ipse apud alios & auctor , & comprobator esse vis . Non cro igitur occupatus in eo , ut qua in Deum religione , qua in homines charitate , qua in subditos pietate , justitiā , æquitate , qua cum in omnes , tum maximè in malè de te meritos clementiā , in bene meritos largitatem , dicam ; neque tuam animi magnitudinem , tuam in consiliis gravitatem , in dictis rectitudinem , in prouinssiis fidem , in factis constantiam , in omni denique vita moderationem , atque integritatem commemorabo . Prætermittam & clarissimas tuas victorias , quarum illa præsertim omnem antiquitatis gloriam adæquasse videtur , quam de ferociissimis barbaris in planicie Granatæ mira virtute consecutus fuisti . Hæc omnia , quamvis summa sunt , missa faciam ; in eo porissimum versabitur oratio mea , ut cum his virtutibus , quæ in primis in optimo Rege desiderari solent , neminem tibi anteposuero : tum his tuis ornamenti splendorem illum , quem literarum studia conferunt , non modò non deesse , verum potius ; si tam rerum , ac temporum , quām personarum habenda est ratio ; clariorem in te , quām in alio ullo judicari oportere doceam . Ac mihi quidem in hoc superiores omnes consideranti , qui aliquo doctrinæ genere prædicti fuerunt , illud exploratum fit : vel ejusce doctrinæ adminiculis eos sibi Regna comparavisse , ut neque difficile fuerit , dum inferiori fortunâ essent , sapientiæ studiis se tradere ; neque novum , postquam altius concendiissent , qua ratione acquisiverant Imperium , cādem illud tueri , ac conservare : vel eo tempore natos esse , quo apud omnes bonarum artium studia maximâ in veneratione habebantur , ut penè illis necessarium fuerit , nisi majestatem imminuere vellent , se se ad ea convertere . Tu verò , Princeps illustrissime , in deliciis natus , hæreditario jure , unoque omnium consensu florentissimum Regnum à patre Serenissimo Rege accepisti : atque eo quidem tempore , quo non modò studia hæc à Principibus non colebantur ,

tur; sed etiam penè contemnebantur. Non igitur superiores illos vel appetibilium rerum copia, ac voluptatum facultas, vel sui temporis consuetudo facilè à studiis literarum distrahere potuit. Rursum te nec magnæ alicujus rei literarum subsidio obtinenda cogitatio: nec ejus ignominia metus, quam negligentia olim afferebat, ad virtutis, ac sapientiæ cupiditatem impellit. Sola ipsa per se studia sapientiæ, sola, inquam, te in sui dilectionem duxerunt; tuque ad ea non cujusquam persuasione, non imitatione, sed naturæ tue immensa bonitate, animique excelsa nobilitate commotus es. Quanta sit eorum dignitas, quanta amplitudo, quanta vis, diligenter animadvertisisti: quām animum oblectent, instruant, excitant, considerasti: quod ornamentum, quem splendorem afferant, quid leporis, quid fructus in se habeant, quām nobis ipsis nos, quām multis aliis & gratiosos, & utiles reddant, sapientissimè ut cetera, perspexisti: judicasti, nihil te dignius esse, quām si vel naturæ, vel animi tui dotes, & exemplis aliorum, & preceptis confirmares. Neque solum ad tui ipsius perfectionem, sed ad totius Regni compositionem his adjumentis, quæ tibi literarum studia subministrant, usus es. Nam cùm tua Majestas Serenissima per te adeò sublimata sit, ut cunctas alias & potentias, & felicitate, & gloriæ nunc exsuperet; tum etiam universum tuum Regnum, quod semper clarissimum fuit, jam inter cetera multò eminere dignoscitur. Tibi Pontifices reverendissimi, tibi Proceres splendidissimi, tibi Senatores gravissimi, tibi Judices & severi, & æquissimi assistunt. Tuis imperiis milites cum virtute animi, tum corporis etiam robore præstantissimi, cives honestissimi, vulgus & pacis, atque otii amantissimum, ita & ad bella promptissimum, parent. Hos tu, Rex sapientissime, tales effecisti: hæc tua laus est. Nam si Platonii credimus: qui tales in Republica esse dicit, quales ipsi Principes sint: nulla certè laus subditis attribuenda erit, cuius origo non ex ipso Principe, velut ex fonte quodam repetatur. Neque tamen istud à me dictum alios pérperam interpretari velim: quasi non ex tua virtute, sed ex aliena tuam hanc laudem deducere videar. Tu enim hujuscce rei, & institutione, & exemplo es auctor. Nonne intestina tuorum inter se odia, civileque discordias summā prudentiā sedasti? non ne latrocinia, quæ per

per tuum illud Regnum vagabantur, penitus extirpati? non ne his, in quibus virtutis vestigium appareret, plurimum semper detulisti, eosque summo lèpe in gradu honoris collocasti? Quid hoc est aliud, nisi quæ impedimentum solent esse virtuti, resecare: quæ virtutis præmia dignissima putantur, ea copiosè tribuere? Non dubito, clementissime Princeps, hæc ipsa te solâ tuâ sapientiâ providisse; fateberis tamen, ut opinor, tunc maximè in suscepta sententia te confirmari, vehementerque solicitari ad eam impletandam, cùm similem aliquando vel sapientissimos homines aliquos, vel maximos Principes cum laude secutos legis. Quintummo & tibi te gratulari solitum dices, quæoties in idem cum illis judicium concurris. Hanc literarum studia, Philosophiæ præsertim, atque Oratorum, commoditate in inter innumerabiles alias afferunt. Major ea est, quòd non solum nos ad excogitandum perspicaciōres faciunt, sed etiam ab antiquis excogitata, consiliorumque suorum exitus referant. Est verò incredibilis ea opinio, quam apud alios de nostra sapientia exsuscitant: quasi & rerum omnium præteriorum experientiam teneamus, & ad futura consilio providenda non solo nostro ingenio, sed gravissimis plurimorum sententiis utamur. Præter hæc autem omnia inenarrabilis quædam his humanitatis studiis occulta vis ineſt: quæ studiosos eorum, quòd majoris gradus, atque eminentiæ sunt, & magis commendabiles reddunt, atque hominum cordibus impriment. Quantam itaque de te apud omnes & præsentes, & in posterum nascituros gratiam, credis, ingenerabunt? quæam te in omnium prædicatione ponent? Evidem alii quid sint judicaturi, satis intelligo; ego verò quid jam sentiam, quo animi ardore, quo desiderio exæstuem, nulla ad id explicandum verba idonea reperio. Sed plerasque alias velim tu ipse causas, mitissime Rex, quæ ad id me impellunt, consideres. Judicabis quidem, quod ipse initio professus fui, tibi me incredibili amore affici: qui Principem excellentissimum his deditum disciplinis videam, quas ego cunctis aliis, tametsi honestissimis, anteposuerim. Infallibilem autem in te devotionem meam esse intelliges; si me gratum, si memorem, si tuæ gloriæ non ignarum putaveris. Quæ enim poterunt unquam mea officia in te esse tanta, ut non ea

præ-

præclarum de me judicium tuum longè antecedat : qui me pusilium hominem Rex, cui parem vix fert Orbis terrarum, nescio qua ingenii, & doctrinæ meæ opinione adductus verbis humanissimis ad te vocare, qui plurimis honorum, ac fortunarum munieribus alicere studiisti : qui tam diligenter hanc rem narrandam claro illi militi commisisti : qui, ut miles is cognitâ meâ voluntate, speciales tabellarios ad te mitteret, mandasti : qui te chirographum dehinc tuâ manu, tuâ, inquam, illâ victrice manu ad me scripturum non sîne magna immensi tui desiderii significatione dixisti ? Neque verò est quicquam in causa, Rex clementissime, ut me suspiceris vel non magni hoc tuum judicium fecisse, vel tux voluntati obtemperare noluisse : propterea quia neque à milite illo tabellarii profecti, neque ullæ à me literæ in hodiernum usque diem ad tuam Majestatem absolutæ sint. Non enim hoc ex contumacia, non ex desidia processit : aliud nostro in te officio, quo minus id tempestivè impleremus, impedimento fuit. Nam cum in patriam suam miles hic, cui mandata dereras, abs te redisset : iam ego Serenissimum Regem Aragonie, cuius inter Confiliarios assumptus fui, classe maritimâ secutus eram ; eaque ratione miles ipse nihil ad me literarum tum propter incertitudinem loci, in quo essem, tum etiam propter fidelium nunciorum inopiam, dare voluit. Expectavit autem suæ in Siciliam navigationis tempus. Ac ita quidem sors tulit, ut cùm ipse in Siciliam applicuit, ego indè in Lombardiam navigatus ad Ducem Mediolani cum Regis mandatis essem. Quare tunc pro rei propositæ qualitate, ac multo maximè pro meæ integritate fidei, visum est, ut ejusmodi consultationem aliud in tempus differremus. Itaque nunc, illud necessitate quadam per divinam, ut confido, providentiam mihi impositâ, supervenisse: cum primum sensi : animum statim ad meam erga te devotionem. his literis aperiendam adhibui. Illis enim fermè diebus, quibus hic miles tua mandata exposuit, in acerrimam ægritudinem incidi, quæ & navigationem meam retardavit : & cum mediâ de hinc hyeme per maximas procellas, ac tempestates, nondum valitudine satis confirmatâ, navigandum fuerit : tot incommodis in eum affecit corpus, ut nunquam penè deinceps vel à gravi ali-

Guinif. Barz. Pars II.

o

quo

quo morbò , vel à morbi metu liber extiterim ; meque ad id tandem rededit , ut medicorum judicio , ad navigationes in posterum nunqua n iùnè aperto vitæ meæ discriminè redditurus sim . Ita mihi necessarium fuit à Serenissimo Rege , cui obstrictus eram , absolutionem petere , ac de vita in his regionibus honestè producendi cogitare . Atque eâ per magnificientissimum hunc Ducem Mediolani dominum meum cognitâ , ipse copiosis de publico proventibus assignatis , in generalem Vicarium suum me assunxit . Agitur autem iam quartus mensis , Rex Serenissime , quo & variis ægritudinibus magna ex parte , quanquam non omnino alleviatus , & ab eo , quem dixi , Rege misericorditer absoluatus , Principi huic Mediolanensi devinctus sum . Per universum igitur hoc tempus quadriu[m]estre (nam id prius non licere arbitrabar) attentissimè odoratus fui , quisnam ex hac Urbe ad sacram tuam Majestatem profecturus esset , cui literas (quod semper animo gesisti) deferendas committerem . Obtulit nuper mihi Deus virum cum in primis & honestum , & prudentissimum , tum etiam tue Serenitatis observantissimum Joanne[m] de Turre[s] . Multum verò gaudii ex hominis hujus consuetudine percepit : cuius sermo , quoties per nostras occupationes una esse potuimus , semper in tua virtutum enumeratione , in tua laude , in tua gloriæ prædicatione versabatur . Ex hoc Joanne Regni tui amplitudinem , Urbium nobilitatem , populorum multitudinem , militum probitatem , dñstissimorum in omni genere virorum copiam , Procerum præstantiam , inter quos magnum illum Comitem Alvarum de Luna summæ sapientiæ virum præcipue nominabat ; religiorum item hominum continentiam , Pontificum gravitatem : quanquam ea mihi antea non prorsus incognita essent : enucleatus didici . Ex hoc Joanne politiam per te in toto Regno expolitam , hominum ingenia erudita esse , aëris temperiem , frugumque ubertatem à summo Deo benignius , te regnante , concessas audivi . Hic mihi de Serenissima Regina conjugi tua laudes propè cœlicas accuratissimè prædicabat : hic illustrissimi Principis Henrici filii tui primogeniti angelicam indolem , plurimaque de illo non humani , sed cœlestis ingenii tantæ festivitate prosequebatur : ut quoties de hoc divino puerlo loqui coepisset , nil sibi dictu suavius ,

avius, auditu nil mihi jucundius videretur. Quibus in rebus, uxore scilicet, ac nato, cum tua felicitas magna ex parte non aliter, quam in proximè antedictis majestatis splendor reponi debeat: merito te ut Serenissimum, sic & felicissimum inter ceteros Principes apud omnes habendum esse docebat. Neque tamen & hoc sibi satis esse putavit, nisi & apud te ipsum quanta esset tua felicitas, ostendisset. Parvi enim refert, beatissimos nos ab aliis judicari, si qua interius miseriae nostrae conscientia male urat. Igitur cum felicitas humana ex operatione secundum optimam virtutem in vita perfecta queratur: proposita rerum omnium affluentia, quam pacato, ac tranquillo animo te ad virtutis opus conferas, singulas virtutes attingens, multis indicis declaravit. Sed meum non est propositum, quæ ab eo dicta sunt, omnia commemorare. Huic itaque viro & modesto, & probatissimo, quam ardenti animo in te sim, patefeci; literasque has meæ devotionis indices ad tuam Serenitatem perferendas commisi. Nempè ad id subeundum, ad quod tua Majestas me invitat, Rex sacratissime, non mihi animus, sed facultas deest. Ea enim judicatur ægritudinē mea, ut ejus origo altius lateat, periculosaque mihi futura sit omnis peregrinatio; præsertim si diu, & extra illud, in quo natus sum, clima, & procul ab his, qui diligentem salutis meæ curam habent, manendum sit. Sed hæc ipsa incommoda satis, ut opinor, magnitudo devotionis leniret, ac temperaret. Validins autem occurrit aliud obstaculum quoddam; meam enim operam, cum adhuc de solida convalescentia penè desperarem, illustrissimo huic Duci, fidemque adstrinxi; eamque ob rem & non mediocria emolumenta, & honores complures consequor, ut jam neque regionis, neque status mei mutatio ex me solo pendeat. Quoniam igitur certis quasi metis circumscripçâ corporis libertate, quod meum non est, sponte offerte non valeo: certè quod liberum mansit, libentissimè dedo, voluntatem scilicet. Tuo nempe in animo dies, noctesque versabor cogitatione: te contemplabor, te colam, tibi serviam. Specta, obseruo, deditissimam tibi mentem; credeque hanc meam sortem, quæ propriâ mihi in patria honestissimè obtigit, toties acerbam videri, quoties tuis illam optatis quominus obtemperem, impe-
Guinif. Barz. Pars II.

dimento esse recordor. Meum non est majora polliceri: tuum erit tamen quæcumque voles imperare; tantum enim mihi de tua propè divina & æquitate, & sapientia proposito, ut nihil me dubitem recti semper tenacissimo arbitrio tuo committere. Ero itaque animo quidem absolutè, quoniam meus ipse est, corporc verò non ex mea facultate, sed ex tua indulgentia, qui nihil non honestum requisitus es, tue sacræ Majestati subiectissimus. Tu verò, quâ es clementiâ, inter servos tuos me numerare dignaberis, pietateque tua dignum judicabis. Vale, Rex sacratissime, tuaque immortalis felicitate perpetuò gaude. Mediolanii nono Idus Aprilis 1433.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CHRISTOPHORO BARZIZIO

S. P. D.

RE pariter, ac fainâ, te, fratremque item nostrum Joannem Augustinum magis in dies, ac magis proficere, ex Nicolo Cucco necessario nostro proximis diebus certior factus sum. Is tametsi nihil sermone suo novi mihi attulerit, propterea quod de vobis ira esse jam pridem mihi ipse persuasram; non enim sinner de absentibus, meticulosusve, ut plerique alii, augur esse soleo; tamen voluntatem novam addebat veteri, cum suo testimonio à me de vobis jam concepta opinio terminos opinionis excedens in fidem indubiam transibat; confidoque vos meo bono, quod vobis omnibus commune esse cupio, lætari: nisi forte haud viro digna pietas quædam, quod tantis à patria remotus maris, terrarumque studiis vitam acturus sim, lætiam vestram moerore aliquo inficiat. *Hæc si vos perturbatio tenet, deponenda est, reminiscendumque, nullam in hoc seculo manentem patriam hominibus datam esse, idque in vobis ipsis speculandum: quare animadvertis, non uno in loco firmandum esse animum, ut extra eum vitam esse miseram creditis. Sed de hoc plura, quâm sat est: hoc tantum dico, Mundus mihi universus patria est. Scribo, scripsique ad fratrem, ut quoniam hinc abire mihi non licet, ipse huc se, cum primum poterit, conferat: multis ratio-*

tionibus desideranda est inter nos verbosa colloquio. Tuas
quæso exhortationes, ut petitioni meæ satisfaciat, adhibeas.
Vale. Mediolani pridie Idus Februario 1434.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
BARTHOLOMÆO VICECOMITI

Episcopo Novariensi

S. P. D.

Cum longis itinerum spatiis, Reverendissime Pater, hinc
abera, animo æquiori ferebam, quod amplissimo tuo
conspictu carere; postea verò quam nescio, quæ non parvifi-
cienda ratio: dum vel unius Urbis mœnibus conjungimur, vel
proximitate locorum confines sumus: meum ad te congressum
prohibet, incredibile est, quanto desiderio clarissimam tuam
Dominationem adeundi æstu. Hoc regiæ, quæ me huc prove-
xit, causæ non confecta, minime licet; cōque me perditum vi-
deo, ut ab honestissimo, summèque debito venerationis tibi
exhibendo officio honestissimum aliud, sanctissimumque me aliquantum
retrahat, ac retardet. Sed dabo operam, Pater huma-
nissime, ut tua monita, votumque meum, antequam hinc disce-
dam, cum primum opportunitas aderit, impleantur. Interim
qua es manuetudine, excusatun me habe; persuadeque tibi
æquè me deditum, cùm essem modo, ac unquam fui. Vale
Præful præstantissime. Mediolani decimo tertio Calendas Mar-
tii 1434.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
JOANNI AUGUSTINO BARZIZIO

S. P. D.

Litas proximis diebus ad te scripsi, quibus de meo in pa-
triam adventu certior fieres; precibus quoque abs te im-
petrare credebam, ut qui ego hinc abesse ante confectam pro-
fessionis meæ provinciam non valeo; tu si potes; quod posse in-
tel-

innocente, meo præsertim cliente, subire nunquam recusabo. Atque id in hac causa eò libentius, ac securius committam, quod & calunnia hæc non potest non aliqualiter in caput meum redundare: quasi videar sceleris non ignarus fuisse, qui tam repente Georgium ex Sicilia add. xii: & perfacilis mihi erit noxæ purgatio, & adversus eum instituenda questio, cuius insignis in tua re perfidia, ac post crimen perpetratum erga te contumacia perspecta tibi proximè anteacto tempore fuit. Sed ad rem deve-
nientio: hoc dico primum, nullum ex Sicilia Ciceronem de Officiis Georgium Chatalam secum attulisse, neque ullo per totum hoc tempus, quo mecum fuit, usum fuisse. Affirmavit autem ipse mihi, neque ab hoc calumniatore, neque ab alio se librum ta-
lem habuisse, quem ei minimè opus erat ab alio mendicare; quo-
niam ejusce, quoties optabat, à spectabili viro Jacobo Peregro utriusque juris Consulto clarissimo, ac regio Vicecancellario copiam habere solebat. Præter hæc plures ego ad confutandam perfidiam tantam conjecturas facio. Georgius quidem ante suum ex Panormo discessum, quanquam repentinus fuerit, omnes sibi commodatos libros privatis personis, à quibus acceperat, restituere curavit; & nos quo consilio factum putabimus, ut ex-
portaret Serenissimi Regis librum, qui ipsius subditus esset? qui suæ Majestati servire tantoperè cuperet? qui ejus in se clemen-
tiam aliquando consequi sperans, non dubitavit, hyemali tem-
pore, maritinarum procellarum timidiissimus, atque impatiens navigationi se una mecum exponere, ac multis cum incommodis apud me animo non defatigari? Occurrit & alia conjectura; nam si sibi ipsi alicujus sceleris conscius fuisse, procurasset utique in hac Urbe, in qua virtus ejus nota est, remanere: quem tamen cognovi semper intentionis esse ad sacram Regiam Majestatem, & ad te redeundi. De eo quoque sæpe adivi, quod cum à di-
versis hujus Civitatis Magnatibus cum pollicitatione præmii non parvi ad filiorum suorum doctrinam quotidie invitetur; nequaquam illis assensum præbet, dicens, velle se, quantum possibile erit, operam suam, dignumque servitium Principi suo exhibere. Neque illud silebo, quod rem satis dilucidam reddit; post no-
stram ex Panormo navigationem, antequam Siciliam relinque-
remus,

remus, fluxerunt dies XLII.; fuimus enim Drepani usque in XVII. diem mensis Decembris. Non debuit calumniator noster adeo negligens in regio libro, quem in privata sua domo tenebat, custodiendo esse, ut per totum hoc tempus à Georgio subtractum esse ignoraret. Id certè si Georgius commisisset, ex Drepano in vincula tractus esset: nulla autem ne minima quidem mota est querela. Quinimmò neque ad Portum Veneris navigante calendis Januarii strenuo milite Joanne Flores tunc designato ejus loci Duce, literæ nullæ de hac re scriptæ, aut accusationes motæ fuerunt; cùm tamen dubium non esset, illius nomine Mediolanum aliquos profecturos. Unde ergo tam diuturnum erga Georgium in re tanta silentium? Unde nihil fortasse in eum usque diem amiserat ille: aut si res pericerat, non satis habuerat vel temporis, vel ingenii ad tale flagitium in hunc potius, quām in alium quempiam conjiciendum. Potuit in numero aliquis oboriri, cùm regiā causa nunc abesse intelligeret, cùm Mediolano doctiorem solito paulo ante comperisset; suspicaturque, si adesset, altiorem se locum in Curia, tuo, ac Vicecancelarii beneficio, obtenturum: potuit & stimulus alterius hæc configere. Unum tamen maximè opinor fuisse in causa, quod regiam, quantam emeritus fuerat, indignationem facilius in absentem, præsertim indefensum, quām in præsentem quemquam derivari posse creditit. Sed quicquid fuerit, hoc sincero animo affirmo, nihil de hoc nostro Georgio tale suspicari debeare; atque ad id persuadendum plurima alia quoque non futile adducerem argumenta: nisi brevi, dum tempus admittet, vivo me testimonio expositurum sperarém. Quod abs te precibus impetrare cupio; est: ut quam laudabilem, superioribus annis, de Georgio existimationem feceras, non patiaris ullius nequitia corrumphi; aderit enim propediem, qui hujusce criminis defensionem ipse per se faciet. Intelliges certè hanc unam, quæ sibi inuritur, notain, quām maximè ab eo alienam esse; judicabisque ipsum dignissimum, non qui regiorum codicum abactor dicatur, sed qui eorum custos, ac cultor, Regiæque Majestatis aliquo in genere officii servus non solum devotione, atque origine patriæ, sed etiam operâ constituantur. Vale. Mediolani tertio nonas Quintilis 1434.

GUIL-

EPISTOLÆ. 109
GUINIFORTUS BARZIZIUS

Illustrissimo Principi

H E N R I C O
I N F A N T I A R A G O N I E ,

Ordinis, ac Militiae S. Jacobi Magistro,

S. P. D.

Joseph Bripius Theologiæ, ac Decretorum Doctor insignis, simul & clarus Orator, atque Poëta, Illustrissime Princeps, tuo ex hac patria discessu nondum cognito, nuper aliquot versus confecerat, quos devotione motus ad te mittere constituerat. Tua igitur profectionis paulò post certior factus, eosdem mihi tradidit, ut fideli nuncio deferendos committerem. Ego vero quām libenter hanc provinciam desumpserim, haud vereor, quin statim ex carminum ipsorum inspectione judicium factura sit sapientia tua: sive structuram, sive sententiam, maximæ vero si utrunque spectare maluerit; neque enim ab aliquo nostri temporis Poëta, sed ex ipso (ut sic loquar) Maroni Virgilii officina prodiisse videntur: quo quidem sit, ut in admirationem non mediocrem incidam, unde auctori suo Joseph tantæ ingenii dexteritas, tanta rerum, ac doctrinæ copia sit: qui cum in severioribus Juris Pontificii, ac Sacrae Scripturæ studiis clarissimus Doctor, atque in omni vita parte gravissimus censor habeatur: ita se ad mansuetiora hæc musarum studia flectere valeat, quasi semper illis, & quidem solis operam suam impenderit. Sed credo, cum ex familiis nobilibus multis permiserit Deus, insignes aliquo uno in genere, ac præstantes quospidam evadere: idem huic quoque generosa Briporum loboli abundanter concesserit; sed & aliud quiddam singulare liberaliter eidem largitus sit, ut scilicet nostro hoc tempore hominem ferret, gravitate vita, ac omnis sapientia plenitudine integerimum, pariterque & mulierem venustate formæ, ac morum elegantiâ, & splendore illustrem meritò noncupandam Juniperam ex viro primario Paulino Joseph fratre genitam. Mira igitur in his metris, ut ad institutum redeam, ver-

Guinif. Barz. Pars II.

p

borum

borum luculentia, suavitasque, mirum in canticis melos, mira sententiarum inter se quasi harmonia quedam, mira haec, inquit, non dubito, quin legenti oblectamentum allatura sint. Atque ex eo quidem genere, non quod diutius perceptum aures fastidio, aut animum satietae afficiat; sed quod etiam in attentione perpetua summa cum jucunditate retineat. Quid autem sententiam ihesu poematis commemorabo? Nonne omnis fere in excelsa tuae Serenitatis laudes distribuitur? At vero a quo predicantr? Nempe ab homine summae auctoritatis earum decantatio exordium sinit, qui & in omni vita actione id cavit, ut rectus, ut prudens, ut moderatissimus inveniretur, & semper in sermone veritatem servavit in primis. Progressus autem, & quasi terminus decantationis ejusce per splendidissimum illud sydus Juniperam Bripiam celebratur: quæ sicut literatum studiis liberalibus eruditissima est, ita & muliebrium virtutum omnium splendore nitescit, ut nihil in ea desiderari, præter immortalitatem, posse videatur. Quare Princeps Illustrissime, id futurum autum, ut quoties epistola hujus metrice lectionem repetieris, conscius ipse tibi recte factorum, & de præconum fide certissimus, in regia tuae virtutis amentem exardescas; simulque in illius contemplatione quod magis insistes, eod magis; ac magis sitibundus efficiaris; ut nulla temporis tam longa curricula fluere possint, quæ præstantissimam animi tui excellentiam in eo studio fatigare valeant. Sed & pretiosum illud, atque inestimabile munus tua clementia benignissime complectetur, quod immensa virtutum tuarum gloria inductus vir iste clarissimus offert, dum se ipsum, ac suos omnes Celsitudinis tuae imperii subjicit. Hanc ego, Princeps mitissime, auream suam epistolam ad Serenitatem tuam summa cum diligentia transmittere studui: cuius in affida lectione quoties eadem Serenitas oblectabitur, supplicio toties ejusce auctoris Joseph Theologi gravissimi, ac viri integerrimi, toties & Guiniforti sui meminerit, quos semper ad ejus mandata exequenda promptissimos fore confidat. Mediolani quinto Calendas Septembribus 1436.

Phabus ad Hesperias jam promas, & aureus oras
 Flammivomis properabat equis, curruque supino
 Ardebat pelagi spumantia lora profundo.
 Mergere; cum Insubrium clarum decus illa dearum
 Juniper a insignis, generoso sanguine cresa
 E Bripio, dilecta mihi, & charissima neptis,
 Audisset nuper me laudantem ore rotundo:
 Esse tibi aspectum illustrem, faciemque decoram,
 Atque graves gestus, totum quoque corpus herile,
 Formosum, & dignum cultu, dignumque regendi
 Imperium, tanquam divo de sanguine natum
 Regali; sic lata refert. O patrue dulcis,
 Omnia vera manent tanto de Principe dicta;
 Sed majora tibi, & longe praestantia pandam,
 Quae magis, atque magis mirabere: rara modernis
 Principibus, vel nulla quidem sibi farier ausum.
 Nunc igitur mea dicta velis attendere fixa
 Mente, pater, magni dignissima laude Maroris.
 Hic illustris herus claro, praestanteque pollet.
 Ingenio, atque ipsis (dictu mirabile) rebus,
 Et bello, & paci propriis feliciter apto.
 Hic si bella gerat, cautus jam seire in hostes
 Armatas ductare acies: hic fortis, & audax,
 Aut eques, aut pedes occurras, mucrone, vel hasta;
 Alter enim Aecides, alter fortissimus Hector,
 Irruit intrepidus, confusus, animosus in hostem:
 Hic veluti obtulerint se tempora, factaque rerum,
 Novit & insidiis, & aperio vancere Marte.
 Sed si pacem agas, en nemo prudensior altis
 Consiliis, nemo doctrina edocitior heros
 In regione sua, nemoque disertior ore.
 Mellifluo; & sandemo nemo est ad sceptrum regenda
 Justior, ac morum gravitate modestior illo.
 Quid de uno loquar eximio, quod splendet in booce
 Principe magnanimo? nam seu convivia mensa,
 Seu sermonem hominum communem, frue choreas
 Guinif. Barz. Pars II.

Hic ducat latas inter diuosque, deasque,
 Mirifice tenet illud honestum, illudque decorum,
 Atque aptum, summo donatum à Numine paucis.
 Nam, mibi crede Pater, niteat tota illa virtus
 Corpore in egregio, at facies sibi desit honesti,
 Atque decori, aptique; nec ipsa accepta venustas;
 Nec cuiquam grata est, nec amata profecto videtur.
 Quid verò dicam de cantu, atque arte sustandi
 Dulcissima, variaque sibi nam musica quoque
 Instrumenta velis vel mira scit ille peritis.
 Tangere vel digitis, vel plectro, ac voce canora
 Mellifluos miscere sonos, quibus ille magistros.
 Anteit eximios: quem nec regina fororum.
 Calliope, nec Apollo Deus, nec denique vates
 Tbrejicius vario modulamine vincere posset.
 Sunt aliae in tanto virtutes Princeps; quas si
 Dinumerare velim, dignaque extollere laude,
 Desiceret mibi longa dies, nec copia lingue est.
 Talis, ut innumeras possim de promere doses.
 Dixerat; atque illam narrantem tam ore venusto,
 Facundoque simul praeconia tanta tuarum
 Ordine virtutum, summe admirabar: at ipsas,
 O magis, atque magis de te, celeberrime Princeps,
 Virtutes dictas; que se omni in Princeps starent.
 Felices Domini, felicia Regna per Orbem,
 Felices populi per secula civita manerent.
 Quanquam in me vel nulla quidem, vel parvula virtus:
 Ipse tamen celsa, fateor, virtutis amator
 Quippe fui, sumque, & qui illam dilexit, amavi,
 Et colui, semperque colam, dum in corpore stabis.
 Spiritus, & vita vivet separatus ab ista.
 Unde ego magnificis virtutibus, inclyte Princeps,
 Afficior, cupioque tuis impendere grati
 Nonnihil obsequii, quarum offero meque, meosque
 Imperio, & nobis, precor, utere jure tuorum.
 Eja age, perge viam semper virtutis, ut olim

Reci-

*Fecisti, ac tandem te & laude, & nomine, & alta
Felicem faciet sceptro, facietque beatum
Scandere cum celebri cœlestia regna triumpho.
Vale.*

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI AUGUSTINO, ET CHRISTO-
PHORO BARZIZIIS

S. P. D.

ET si nullum vos literis meis responsum nunc inter has bellorum difficultates datus existimo, à quibus, etiam nondum violatâ pace, perraras accipiebam; de iis tamen, ad quæ animum applicavi, scribendum apertè statui: ut ea, si non cohortantibus vobis, saltem consciis, & ut spero, approbantibus, Deo favente, subeam. Crebris equidem suasionibus amicorum in eam sententiam perductus sum, ut uxorem mihi desumendam censem. Ad quam rem cum illorum auctoritas non parum, tum verò maximè & religio quadam, & ætatis, quam attingo, respectus, & status mei ratio impulit. Id enim mecum ipse reputavi à Christiano providendum, ne divina instituta contempnere videatur: neve occasionem prætermittat, si quam sibi dari inteligit, qua bona, quæcumque agat, Deo gratiore exhibeantur. Animadverti quoque matrimonio votum inesse, quo tacitè, si rectè, attendimus, castitatem, obedientiam, & paupertatem profitemur. De castitate, nisi intemperantiâ corruptus, negabit nemo. Obedientie verò quis non intelligit: ibi votum includi, ubi & vir ita se uxori astringit, ut proprii deinceps corporis dominus esse desinat, jusque ipsius, Apostolo Paulo prædicante, cum uxore communicet: rursus & uxor ita se viro subjicit, ut se illi gubernandam, regendamque committat. Paupertatem deinde & eos paulò minus vovere, quām qui monasticam vitam ingrediuntur, verâ mihi quadam ratione persuasi: quia ut monachi se nihil proprium habituros jurant à monasterii substantia separatum, monasterii tamen proventibus frui, quinimmo & ejus ampliare possessiones non recusant; ita & vir, & uxor non solum

solum corporum mixtionem, atque animorum, sed etiam rerum communionem: ut neuter sibi uni proprium quicquam habere debeat: divino, & naturali matrimonii jure contrahunt. Divino, inquam, & naturali, ne quid in jus civile peccasse videar, quod in matrimonii dirimendi casu, ut conjugatorum utriusque prospiceret, nonnulla in presens cavit, quibus inter ipsos rerum distingueretur potestas. Sed non de iis nunc disputeremus, quae ad forenses controversias pertinent. Ea definio, quae sentire omnes pro utilitate sua, pro Dei honore, pro nitida veritate decet. Quas ob res vel Clero aggregati, vel conjugio neci quemquam oportere satius judicabam: tum ne laicus cælebs, & characteris sacri genus ab Ecclesiæ Dei Pastoribus traditum parum probare, & matrimonii societatem summâ providentia institutam ab ipso Deo, ac maximâ benignitate conciliatam repudiare videatur; tum ut majus sibi quisque lucrum comparet, cuius opera bona longè præponderabunt, si voto adstrictus ea patrabit, quam si solitus. His in primis rationibus matrimonium sanctè appetendum vidi. Id vero complecti, ne diutius inorat, ætas admonet. Secundum enim ac trigesimum vitæ annam me implesse optimi quondam patris nostri ephemerales libri indicant. Quamvis autem incerta cuique sit vivendi meta, quod juvenis pariter, & senex, quod puer, atque infans incognitâ nobis fate lege tollimus: non amentium tamen est cogitare terminos constitutos esse, quos præterire non liceat, eamque rem, dum viridis est juventa, posteritati consulere: cui nos paternas ad morum, nobilitique alicujus discipline instructionem, ad eminentioris ascensionem gradus, ad propagationem prolixi adjutrices manus, consiliaque patrii affectus, ac prudentia plena porrecturos haud stultum sit sperare. Sed & ratio illa non levis est, quam rei familiaris, quam recta valetudinis, quam jucunditatis animi, quam integratatis famæ & tuendæ, & amplificandæ cura producit. Nam per Superos immortales, quo pacto erunt diurnæ, quo pacto opes dici merebuntur, quas divitias vulgus vocat; si diligens, si fidelis, si modestus, si vel prudens, vel liberalis & minister, & dispensator desit? Quem autem probæ uxori comparabo? Non me ipsum equidem; neque enim sustineo ab incorru-

ptis

ptis literarum studiis ad caduca domestica ingenium declinare ;
 Quān bona valetudini conducat cum uxore modestè vivere ,
 atque jucundè , tuum sit Christophore , qui præclarus es phylicus ,
 judicare ; præsertim si me naturā non imbecilem memineris , &
 animi nonnunquam supra æquum laboribus fatigari . Blasphemæ
 conjugium quisquis velit , innumerabilesque molestias secundum
 asserfe calunnietur (quod neminem opinor facere , nisi qui aliud ,
 quān rem divinam in eo contrahendo potissimum fecutus in
 fraudem inciderit) ego certè amoenissimam in eo tranquillitatem ,
 cordisque hilaritatem suavissimam abundè me inventurum in
 Deo confido : à quo dām regor , nihil mihi deerrit , quem in loco
 pascuæ collocarit . Nonen lèdi à nemine , aut labo contaminari
 meum suspicor . Verum , quoniam plurimi reperiuntur , qui aie-
 nos ex suis mores iniquè existimant ; tutius multò esse reor por-
 tum , nisi potior vetus causa , petere , quām tenui cymbæ in alto
 navigare : ubi quasi ventorum immanis rabies , repentinus popu-
 li rumor , facilè in eam levire posset . In rem itaque uxoriæ
 conversus , ab eo lumen , atque præsidium , à quo hanc mentem
 accepisse me agnoscebant , implorandum duxi : ut qui non libidi-
 nis ardore , non avaritiâ , non ambitione , uxorem me optare do-
 cuerat , malicrem ipse animi scrutator , & cordium daret , cum
 qua unanimem in sanctitate vitam foecundè agam . Exaudiuit ,
 ut autuino , deprecationem meam Deus ; proposita enim mihi est
 virgo , in qua nihil exceptione dignum invenio . Ejus quidem
 placet ætas , nec formam repudio . Nulla quoque pro dote dis-
 sensio est . Genus autem omne in tertium usque ascendens gra-
 dum studiosè scrutatus , eo undique parentum comperio splendo-
 re conspicuum , ut nullam ei Mediolanensem civem nobilitate
 natalium præferendum , paucas æquandas putem . Magnificis
 enim Mediolanensibus Jacobello proavo , & Milano avo Ducali
 quondam Senatore Malabarbis : quorun & in hac Cisalpina Gal-
 lia , & per Michium Tarvisium , perque Hetruriam apud
 grandevos in honore adhuc habetur nomen , prognata , sub pa-
 tre Joanne multi consilii viro , ac cive primario , ad ætatem pend
 adultam crevit . Maternam autem ex inlyto illo , & potenti Ber-
 ginate nostro heroc Baldino Suardo proavo , & magnanimo Equi-
 te

te Joanne awo ducens originem, moribus, ac prudentiâ matronæ integerrimæ Lucia matris sapienter educata, egregièque instituta est. Cæteros quoque majores, qui genituræ, intra quem dixi gradum, sibi jus vindicant, nobilitate præstantes fuisse accepi. Nam cùm singulis hominibus paternos gradus, unicum avum, aviamque unicum, binos verò proavos, binasque proavias, par videlicet, alterum ex quo prodierit avus, alterum ex quo avia, cùm & maternos totidem, Pontificio publico Jure servato, adscribendos non ignoremus; tres quasi ex composito cum Joanne patre generosæ in hanc virginem confluent ex Marchia Tarvisina quondam potentes familie: quarum duas matrona, ut omnes prædican, suo tempore singularis Ursula virginis avia, tertiam altera proavia Milani mater adducit. Tres quoque haud dissimili viâ, sed ex multo diversis locis præclarissimas agnitiones dicit pueræ mater Lucia: quæ cum matris sue genus monstrat, consequens est, ut huic filia proavum ex Papensiū clarissima domo de Beccaria Zenone in Milani veteris filium, Equitem honoratissimum, conjugatamque illi proaviam patre Manfredo inclito Salutiarum Marchionis legitimè genitam fuisse dicat. Cùm vero maternam Joannis originem recitat, ex Cavalcaboum Cremonensium familia, excellentibus viris, Comitatusque illo saeculo, ac Marchionatus titulis splendidissimâ proaviam alteram produisse testatur. Cognationes non mihi singulas exquirendas sumpsi, quod earum indagatio tum in locis, ex quibus majores ejus ortos dixi, tum in aliis plerisque habenda esset. Facile tamen se mihi nonnullæ obtulerunt propinquâ vel consanguinitate, vel affinitate conjunctæ. Duo enim Milano awo filii mares, Jacobus, & Joannes: duæ itein foeminae, Catharina, & Angela in ætatem processerunt; horum majori natu Jacobo viro spectato, ac sine toga literatissimo uxorem ex Vicecomitum illustri genere, affinitatibus plurimis circumseptam copulavit, quæ pulcherrimam ei prolem pareret. Joannis connubium, ut iteratò recitem, locus hic non admittit. Catharina, quam nou modò nulla muliebris virtus fugit, sed & peritia literarum, elaborataque illorum temporum eloquentia latè stupendam reddidit, Mantuano Equiti Feltrino ex heroica stirpe Gonzaga

zæga marito superstites aliquot reliquit filios. Angela verò matronalis pudicitiae singulare hujus seculi exemplar, ac splendidum sydus: qua nulla corpore compostior, nulla heroicā indole venerabilior, nulla spectabilior gestu, nulla honestate speciosior, affabilitate gratior, facundiā suavior, mansuetudine mitior, puritate sincerior, nulla prudentior, nulla intra semitas magnificientior, nulla sinè arrogantia gravior, sinè jactantia melior, sinè superstitione religiosior, nulla vel propitioris ingenii, vel majoris industria, vel artium, ad quas honestè mulicbre ingenium se accommodet, plenioris, elimationisve peritiae prædicatur in hac Urbe foemina: claro ipsa inter nobilissimos Cribellos virò Jacobo nupta, eò rediisse media ætate creditur, unde ad nos delapsa videbatur. Præter hos alii uno gradu remotiores se offerunt ex Mediolanensium primoribus familiis cives egregii. Sed quid tantum perfecta commemoro? pendentium maturitatem speramus. Ea certè pubes in hujus virginis domo est, qua ferè omnis in Urbe nobilitas necessitudine devinciri possit; huic enim generosi animi adsunt fratres quinque, & soror unica. Ex Jacobo quoque patruelis septem in utrunque partiti sexum. Igitur si quis in uxore splendorem generis, si patriæ celebritatem, si consanguineorum multitudinem, si claras affinitates plurimas posteritati sive querit, majora opinor hic se reperiisse fatebitur, quām optarit. Nunc quoniam alia quædam in matrimonio potiora expetenda sunt: quæ si absint, & fortunæ prosperitas conjugii tranquillitatem corrumperet, & perturbabit adversitas, immo & quæcumque alia secuti fuerimus in diligenda uxore, cominoda, facilè in detrimenta se vertent: nolo hunc splendorem, quem dixi, adeò perstrinxisse oculos meos, vereamini, ut hæc mihi sufficere ad maritale jugum illico subeundum putarimi. Concedam equidem ingenuè conjecturam me optimam ex parentum claritate sumpssisse, quod præexistentis in parentibus vel virtutis, vel ad virtutem dispositionis vim in gignendis libéris non frivolam esse duco. Adjiciam & matronalem Malabarbam nitidissimam foeminam etiam atque etiam placuisse. Profitebor vehementissimum habere momentum, quod hæc ornamenti animi apud Luciam matrem sapientissimam studiosè erudita, quodque

Guinif. Barz. Pars II.

q

apud

apud amitam Angelicam Angelam amantissimè expolita fuerit; veruntamen præter hæc, virginis ego & naturam, & consuetudinem honestâ viâ exploravi. Intellexi autem ejusmodi esse omnia: ut qui puritatem in uxore, innocentiam, humilitatem, operosæ vitæ amorem, sobrietatem, pauciloquium, timorem Dei: qui neque ruditatem in cultam, neque exquisitum in exteriori apparatu studium, qui nec animum deinissimum, nec cordis elationem: qui & hilaritatem non levem, & gravitatem non odiosam, qui moderationem in cunctis agendis laudatissimam; bene flexible, ac minimè contra me pertinax ingenium: qui denique voluntatis consensionem, priusquam pulchritudinem, quam opulentiam, quam natalium splendorem à summo Deo precibus, ac votis assidue posco: intellexi, inquam, ejusmodi esse omnia, ut ne minimum quidem scrupulum in re ulla sentiam. Ab ejus itaque felici connubio nulla me ratio distrahet; si tamen huic cœpto præfuisse Dei voluntatem apertiùs novero; hujus verò declarationem ex præstantissimi Principis Ducis nostri approbatione securus expecto. Nam cùm apud suam Celsitudinem eum mihi gratiæ locum permisisse videatur, ut eo in consulo rem tantam mihi subeundam non putem; Deum invocavi, qui secundum beneplacitum suum os Ducis aperiat. Quod quia futurum spero, quicquid ille mihi mortalis Princeps responderit, ex immortalis Regum Regis mente id manasse tenebo. Ex vestro item, fratres optimi, judicio divinæ in hac re voluntatis conjecturam expectarem libens, si has incolumes deferri ad vos literas, rursus & vestras mihi deinde reddi constaret. Nunc, quouiam id dubium est, in omnem casum provideo, saltem ne per me stetisse dicatur, quin mei consilii vos consciens facerem, Quod si rectè suscepimus existimabitis, bono mecum animo fruamini: si minus id Deum pro vestra in me pietate rogetis, ut vel non terminata impeditat, vel irrevocabilia placidè leniat, in meliusque reformat. Valete. Mediolani decimo quarto Calend. Aprilis 1438.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

EQUITI GUIDONI DE GONZAGA

S. P. D.

Cum literas ad te datus essent, Eques magnifice, quibus & me tibi deditissimum pro tua dignitate, & arctius de-
vinctum affinitate nova declararem, tuisque mandatis obsequen-
tissimum filium subjicerem; attulit mihi humanissimam tuam epi-
stolam generosus adolescens consobrinus tuus Jacobellus Mala-
barba: multis præterea verbis tuam in me benevolentiam, et si de illa minime dubitabam, edocuit. Is mihi dies quantum ju-
cunditatis attulerit, non facilè dixerim. Simul enim & de tua incolumente, quod summè audire cupiebam, & de paterna in
me pietate cum ex hujus fratri mei suavissimo sermone, tum ex
literis tuis cognovi. Quas vero tuæ humanitati gratias agam, quæ me prævenire scribendo dignata est, nullas certè dignas in-
venio. Sed quid in animo sedeat, dicam. Laudum quippe tua-
rum, atque virtutum contemplator ero semper, mandatisque
tuis, ac voluntati obtemperabo. Catharinam autem consobri-
nam tuam, conjugem meam, cum divino, atque humano jure,
meritisque ejus, volens quidem, ac libens amabo unicè: tum ve-
neratione tui omni pictate studiosius colam; nec solum ipsam,
verùm etiam omnem Malabararum domum, quam esse tuam
sanctissimè profiteris. Neino erit præterea, quem, si ex tuis co-
gnovero, non præcipuo amore prosequar. Hæc mea in te gra-
titudinis officia polliceor; ad ea si quid addi per me possit, at-
tentissimè speculabor: quem si vel hebetioris in prævidendo in-
genii, vel obtusioris esse perspexeris, non ab tua erit humanita-
te alienum, quid velis, dicere. Vale. Mediolani septimo Ca-
lendas Maji 1438.

Quod pro amico apud te honestissimum impetrare studeo, spectabilis Doctor, & vir gravissime, facilè id pro tua cum æquitate in omnes, tum præcipue & in me charitate conseceturum spero. Superioribus diebus in æstimandis Papien-sium facultatibus, gravatus supra vires suas fuit Hieronymus de Tinctoribus una cum Baitholomæo fratre suo; neque tunc sibi valuerunt querelæ. Nostri enim non semper, & ubique justas oppressorum querelas locum invenire. Nunc ego in integritate tua maximam collocare spei suasi, meamque sibi operam obtuli: non quod cùm opus esse apud te putarem qui in causa honesta optimus apud te & monitor, & pro iniquè oppressis ipse adjutor esse consuevisti. Impulit autem me singularis, qua huic Hieronymino obstrictus sum, benevolentia, ut in hoc casu me sibi non defuisse intelligeret. Nam cùm plurima, & quotidiana sua in me extent merita, utarque ego operâ suâ in his, que Papensi in Urbe ad me spectant; dignum esse, ac necessarium putavi (nec ingratus videri volo) ut pro ipso me ultrò exhiberem, quem in meis rebus diligentissimum, ac fidelissimum semper, nullaque in re ad me pertinente unquam fatigatum comperi. Itaque, Pater singularissime, si meas semper apud te preces, que vel à solo amore, solave pietate manarent, tua pro humanitate plurimum valere semper voluisti; valeant quæsò hæ plus plurimo, que non à benevolo solum, verùm etiam ab memore, & grato anniño profiscuntur. Non peto, ut his assensum neges, qui fortè ut se allevient (quod à plerisque fieri consuevit) de concivium suorum opibus de industria magna solent prædicare. Nota enim mihi est tua & gravitas, & sapientia; neque peto, ut iudicium, quod de Hieronymo, ac fratre suo facturus eras, illa ex parte immutes; id enim rectissimum futurum fuisse non dubito.

Peto,

Peto, ut ei quod sponte pro xequitate facturus eras, quæcumque amoris, ac benignitatis significatio addi potest, eam abundantiæ cumules: ut is intelligat non solum rerum suarum per te ratione in habitam, verum etiam se tua spectabilitati acceptum, charumque esse. Multis me beneficiis à te affectum confiteor, Pater mitissime: hoc erit mihi inter cætera suavissimum, coquæ tuae amplitudini me devinctum, vix credibile est, quantum putabo. Vale. Mediolani quarto Idus Novembris 1438.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S
GEORGIO CATHALÆ

Regis à Secretis.

S. P. D.

AD magnificum heroem Franciscum Scitigles de amore consultus, veritatem potius, quam vanitatem secutus scribo. Nonnulla vix ea de re attigi indecisa percurrens, quæ, si discutienda fuerint, nos in Philosophiam ducent. Nonnulla ex mediis Philosophix claustris eduxi: cætera partim alieno testimonio comprobavi, partim cuiusque tacito judicio ex rerum præteritarum memoria, præsentiumque respectu, partim ex his, quæ vel in se ipso quisque sentiat, vel in aliis cernat, fatenda proposui. Velim, qui & doctissimus es, & mea studiosè, & amanter legere soles scripta, paulò hæc diligentius consideres; eorumque interpretandorum munus, si opus videbitur, accuratissimè pro tua in me benevolentia subeas. Rem hanc te dignam feceris: illam verò mihi expectatam, si quam probabilis, & apud prætextatos, & apud togatos, & laicos, & Theologos visa fuerit sententia mea, tuis me literis certiore feceris. Vale, & me ama. Mediolani quarto Calend. Martii 1439.

GUI-

EQUITI FRANCISCO SCITIGLES

S. P. D.

Audies profectò Judicem, vir magnanime, qui certissimam de amore sententiam feret, cum Guinifortus à te in concilium doctissimorum hominum, heroumque illustrium vocatus ipse confederit: quippe quo nemo vel amandi peritior, vel amoris & magis deditus, & minus subditus sua aetate inveniatur. Quid de amore sentiam, queris, nec de omni quidem, sed eo, qui generosos animos plerunque agitat. Digna haec nempe tua nobilitate questio: & quæ, si vel ejus abstrusi fontes educendi, vel singuli perlustrandi sinus fuerint, in immensum nos Philosophiae pelagus immissura, atque inde ad excutiendos annalium codices translatura sit. Postquam enim amplam, atque profundam ingressi disputationem constituerimus, quidnam sit amor: quemadmodum in animos hominum influat: num extra hominem, an magis in ipso sit amoris effectiva causa: quare hunc homini affectum natura permisit: quem inter cæteras animi perturbationes locum teneat: cur junioribus applicabilior, atque in eis vehementior, quam aetate proiectis cernatur: quot sunt rerum amabilium genera: in quarum praesertim rerum amore animus conquiescat: ad quas res amandas se facilius applicet: quibus amabilibus potissimum inficiatur, quibus remediis vel sanetur prorsus, vel ab summa corruptione defendatur; postquam haec, atque his similia de amore constituerimus, facile in eam disceptationem labemur, ut queramus, plurane, ac majora tum ipsis amantibus, tum universo humano generi commoda, an detimenta ferre soleat. Hoc vero quid aliud erit, quam enumerandis amantium eventibus hinc secundis, inde adversis, universam penè ab Orbe condito historiam evolvere? Ita, vir ingeniosissime, unâ propositione tuâ & physicos, & qui benè vivendi rationem tradunt Philosophos, ita rerum & praeteritarum, & praesentium gnosmos negotio implicas. Verum, quoniam haec de amore, non differentiis ullis circumscribo, sed qui omnes complectatur amores, indagatio generalis, juvenilem illum, quem proponis, à commercio

mercio humano eliminaret: quia is ille est, ex quo innumera-
bilia mala, gravissima quidem prodiisse quam sæpissimè dicerent-
ur; ego hujusmodi consideratione aliud in tempus dilatâ, nunc
ad tuam inc referam mentem, nec tam iis, qui multos oblectant,
flosculis te substernam, quam suavi fructu satiare curabo. An-
imadverto, heros clarissime, non de literarum, aut venationis,
aut militiae, non de laudis, atque honoris amore te querere: qui
si fortasse fugiendus dicetur, politicos in eo defendendo Philo-
phos rigidiori Theologorum sectæ oppones. De voluptuoso il-
lo queris, cuius somitem natura nobis ingeneravit, anorem di-
co in mulieres, nec de asinino intelligo. Ego verò primum sen-
tio, non esse generosi animi, quam tu ames, eam segniter, aut
parum constanter amare. Quocunque enim se nobilitas appli-
cat, in id quodam rationis judicio fertur, ei firmiter inhæret,
totisque incumbit viribus. Quare illos ignobilitatem suam tur-
piter fateri censeo, qui & multarum se mulierum amori, uno tem-
pore, vacare, & prioribus relictis, novas in dies aucupari con-
suetudines gloriantur. In amorem autem solâ spectatæ mulieris
pulchritudine illici, minimè dignum puto. Nam cum forma sen-
sum moveat, nec animo quicquam offerat, quo maximè volun-
tas moveri sua sponte debeat; non iste amans ratione ducetur,
qua sensum deinde secum ad amandum trahat, immo sensui po-
tius obsequentem habebit rationem: qua peste nullæ in homine
fædior, nulla detestabilius. Nec verò constans, aut diutinus
ille amor esse poterit, cuius unicum fulcimentum venustatem &
ægritudine marcere posse, & aliquando ætate consumi oportere
non dubium sit. Itaque decet, qua digna tuo amore haberi me-
reatur, in ea primum egregiam indolem virtutis indicem, tum
elegantes mores, tum pudicam oris festivitatem, ac sermonis
facundiam, tum in cultu, gestuque corporis modestiam con-
spici, qua animum pascant, ac inentis tue oculos perstringant.
Ita dum ratio tum hoc, tum illud approbaverit, haud temerè amo-
ris faces in sensum jaculabitur. Id re ipsa expertus es. In aliis
idem compieres. Quem enim mihi dabis magni animi virum,
qui mulieris formam tantum secutum fateri audeat? Nemo
quippe erit, qui non aliquâ ex iis, quas dixi, causis, commo-
tum

tum se affirmet. Quanquam autem his rebus in amorem nos duci tolerabile concedam; habendus est tamen natalium respctus non levis, quamvis in multa rapiat amoris vehementia; nam qui splendida familiâ natus abjecta fortunæ mulieri se committet, cunctis ipse non imineritò se contemnendum præbebit. Cavendum quoque, ne ullius te amor illaqueat, à qua suspicari possis non te unicè diligi; nobilis namque amor consortem non admittit. Hinc sepe quosdam ridere soleo, eorumque socordian admirari, qui mulieris conjugatæ amore ardent, rursusque ab illa se amari putant. Suscipe quæslo illorum defensionem, ac mihi responde. Quam perfidam erga maritum adulteram noscis, cùm sibi una domus, communes fortunæ, quotidianus convictus, imperium in liberos, paulò minus & inseparabilis copula est, denique & quæ fidem solemniter vovit, eam tibi fidelem quam ob rem credes? Et quum intelligis multa penes virum falso confingere, ut ille se putet castissimè coli; cur ejus verba tibi de suo in te amore fidem facient? Dices, opinor, adversus id, quod primo loco proposui: non admittet alium: non aderit cuiquam tanta facultas, nec aditus incustoditos relinquam: exploratores quoque subjiciam, qui omnia subtiliter odorentur, ne me facile fugiat, si quid latet. Non tibi animadvertis facultatem adesse viro inscio, tamersi ille domi singulis fernè sit horis? Quid autem facilius existimas te admitti, viro male suspicante, & cautelas contra plurimas adhibente: an alium introduci, te ignaro? Quod si custodes, & exploratores adhibueris, non erit acutior tua, quam viri zelotypi vigilantia ad facinus detegendum. Interea molestiâ non carebis. Quod verò de præsenti erga te amore minimè fidendum nuper ostendi: quoniam tibi fucata omnia, & ficta videri debent, nec credendum verbis, nec blandimentis acquiescendum dicebam: adversus id fortassis objicies, longè impar esse viri meritum ad amorem, qui staturâ brevis, incrvus, edentulus, elinguis, pedibus laborans, insipidus, atque ineptus, supra haec mala in senectutem vergat. Ego autem hic non de tuis meritis, quam amandus, sed mulieris, quam audienda sit, dispuo. Mendacem illam, & simulatricem cùm esse constet, quantum figurantis, aut assertionibus ejus acqui-

acquiescas, dubitabis. Stant, fateberis, per me superius adductæ rationes; sed apertissimas alias quoque affero. *Quis* est verè magnanimus, qui filios ex se genitos non audeat ut proprios agnoscere, sed in aliena potestate relinquat? Hoc aut tibi de iis, quos ex te adultera conceperit, tolerandum erit, à non vero patre eos non vindicanti: aut illam te ipso suavi consuetudine chariorem in maximos luctus, atque immortalem infamiam conjicies; pariterque & levem te apud eam, immo perjurum (quod nimis à magnanimo alienum judicari oportet) fuisse ostendes. Illud postremum adjicio. Magnanimus perfidiam execrabilis odio persegitur; nulla est autem major perfidia, quam mulieris illius, que humana simul, & divina jura summa cum dissimulatione contemnit, pudicitiamque suæ in primis commendatam fidei prodit. Sileant itaque, sileant, qui amorem in conjugatas laudant, quem minimè dignum magnanimo demonstravi. In virgines amor deliciatus, ac nitidus videri potest, cui tamen duo nimis detrahunt. Primum, quod non sine fraude virginem ferè in tuam sententiam trahes: quæ cùm expers concubitus sit, tota contremiscet, atque horrebit, si tuam sibi mentem expresseris. Propalatus autem (verbo enim utar Philosophorum) & minimè dolis utens, magnanimus ab Aristotele prædicatur. Alterum est, quod non licet diuturnum te virginis amorem sperare, nisi adiucseri perfidiam velis. Nam quo pacto, si matrimonio dehinc mancipetur, pristinam consuetudinem servare tecum poterit, nisi superductum fefellerit sponsum? Generosus verò animus perennem, singularem, atque immaculatum amorem colit: cæteros quasi vulgares, aut corruptos spernit. Viduam, scio, statim propones, cui nec superfit ætas, nec desit forma, & adsint ea, quibus antea commemoravi nos in amorem duci, nos inquam; inter magnanimos enim amantes me quoque numero, immo ducem offero. An tu illam omni exceptione majorem censes? Non concurrunt, fateor, adeò vehementes rationes ad viduam ejiciendam; veruntamen, si non nullas ex iis, quas adversus conjugatam, virginemque adduxi, tu in consultationem hanc revocaveris; intelliges profectò nobilitatem politicam majus quiddam spectare, quam viduam. Incep-
Guinif. Barz. Pars II. r stuosas

stuofas profecto moniales propulsemus, nec cœtu nostro appro-
 pinquare sinamus, quas veluti prostitutas haberí convenit: non
 quasi stipem accepturas dico, sed execrabilis sua libidinis ex-
 plendz gratiâ, facile se multis exhibituras. Jam audire videor,
 Eques strenue, querelas tuas, jam & suspiciones intelligere.
 Quereris enim, quod tibi conjugatas inhibeo, quod nec vir-
 gines, nec viduas liberè permitto, quod ab Deo dicatis omni-
 no deterro; atque ita vereris, quod mea se intentio referat.
 Horret animus, cum te cogito fortassis nefanda suspicari, quæ
 tam remota semper à me, divino munere, fuerunt, quam Occasus
 ab Ortu, quam à Superis inferi. Intra naturæ leges te contineo,
 & ad sanctissimum jus voco. Uxorem jubeo, nec damno vi-
 duam. Elige, cuius nec forma contemptu sit, nec tædio vale-
 tudo, nec ætas fastidio. Elige inclytâ patriâ, claro genere, spe-
 ciatâ parentibus ortam. Elige acuto ingenio, tenaci memoria,
 secundo eloquio præditam. Elige mitem, benignam, affabilem,
 modestam, quæ nec humiliâ vel superbè contemnat, vel qua-
 si præclarum aliquid in se habentia admiretur, nec altiora vel ap-
 petat arroganter, vel desidiosè negligat; sed ad omnia sese tum
 ingenuè, tum prudenter, ac moderatè applicet. Elige, quæ
 non se ad puerilem comptâ modum visendam ambitiosè ostentet
 populo; sed ea despiciens, quibus mulierum vulgus insudat, cul-
 tu ipsa magnifico in publicum prodeat, matronalemque animum
 in tenera fronte insignitum gerat. Mansuetoribus illis discipli-
 nis permitto instructam queras, quas in muliere peregrinas ap-
 pellare liber. Placet enim, ut cantu, fidibusque sonoris te oble-
 et domi, ut compositis aulam choreis exhibaret; ut & laudabi-
 lium rerum tum lectione, tum scripturâ, tum narratione, & fa-
 cetiis, salibusque modestis nunquam vel in solitudine otiosa ini-
 veniatur, vel in coetu iners, aut agrestis appareat. Elige, que
 rerum, personarum, locorum, ac temporum satis rationem in-
 interno scere valeat: quæ muliebrium artificiorum egregiè peri-
 tiam teneat: quæ neque intractabili, neque vario ingenio, sed
 disciplinabili, & in quam volueris partem, à te flexibili sit: que
 neque se laudantium quorumcumque moveatur vocibus, neque
 tamen, quid exteri sentiant, paryi existimet. Elige, cuius indo-
 les

les puritatem redoleat, sanctimoniamque promittat. Talem & sapientem, & feliciter elegisse te gaudeo. Te nainque digna est, nec ait quidem igne cor tuum incendi decet. Ignes cæteri magas opes devorant sepe: valentes, ac robustos homines breviterbitant, atque enervant: sepe multorum ingenia peracutæ obtundunt: sepe memoriam exhaustiunt, diligentiam extinguunt. Ignes cæteri calliditatem, ac vecordiam ingerunt, mendacia, perfidiamque instruunt, atque ad omne facinus acuunt. Ignes cæteri sepe famam bonam consumperunt: sepe amicitias in perfida odia commutarunt: sepe jocos in luctum vertent, maximorumque exercituum, & ornatissimarum classium miseras clades, agrorum vastationes, Urbium incendia, Regnorumque ingentes ruinas secum traxerunt. Innumerabilia se mihi ad id comptobandum exempla offerunt. Referti sum ferè omnes historicorum, ac poëtarum libri. Noster autem hic cœlestis ignis, nullâ permixtus forde, purus, atque illustris irreprehensibilem, incorruptum, aureum, perennem, fœcundum, salubreque amorem gignit. Superioribus illis perraro uterque pari animorum motu, & conspiratione accenditur, quin aliquid alterutra in parte sublit vel tarditatis, vel doli: hoc nostro ex duobus animis unum conflatur corpus, unus animus coalescit. Superioribus illis dissidia inter homines seminantur: hic unus & principio rerum caput fuit serenda societatis humanæ, & conservanda perpetuus cultos esse cognoscitur; & si quo vel vitio, vel casu usquam di- rempta fuerit, solet reconciliandæ quasi interpres quidam optimus adhiberi. Superioribus illis ferino more progenies commi- scentur: hujus beneficio distinguuntur. Intercipies, non dubito, sermonem meum, amantissime Francisci, tuasque mihi scintillas injicies. Dicę enim, multa nonnunquam urgere, quas ob res non statim applicandus ad rem uxoriā animus videatur. Multa quapropter uxore frui non liceat, qualia nunc tibi accidere commemorabis, qui longa expeditione à propriis abes lari- bus. Palam quoque affirmabis non de conjugali amore te que- rere, de quo rectè mecum sentis; nec dubitas aliter ab ullo dici posse, nisi ab eo, cui non bono odio, quainvis bona sit uxor. Fateberis autem illo te calore solicitum, quo juvenilis animus

Guimf. Barz. Pars II.

r 2

ple-

plerunque solet in vetitum niti, & novitatibus delectat. Itaque ne de me queri diurius possis, quod ea tantum audieris, quæ nobelas, tandem manu laxiore tecum agam. Evidem in a sententia maneo, quam paulò ante tuli. Prohibeo quidem, ut te sola pulchritudine incendi patiaris. Quod si virtus, aut virtutis imago ulla, sive illam in conjugata, sive in virgine, sive in vidua suspexeris, ignem medullis infuderit; suavitati credo, quam animo inde percipies, nulla corporis voluptas comparanda erit. Miraberis tunc, scio, quænam ea sit res, quæ tua præcordia penetrat. Non enim manu contrectari, non alio sensu corporeo percipi judicabis, quæ tamen animum perturbatione afficiet, sollicitabit, interius uret: cum interim, etiamsi possis, ea carere nolis; hinc rei novitate, ac stupore attonitus, in hos clariores cum altero Francisco, Petrarcha videlicet, tremulâ voce Franciscus erumpes.

S' Amor non è; che dunque è quel ch' i sento?
 Ma s' egli è Amor, per Dio che cosa, e quale è?
 Se buona; ond' è l' effetto aspro, e mortale?
 Se ria; ond' è sì dolce ogni tormento?
 S' a mia voglia ardo: ond' è il pianto, e'l lamento?
 S' a mal mio grado: il lamentar che vale?
 O' viva morte, ò diletto male,
 Come puoi tanto in me, s' io nol consento?
 E s' io'l consento, a gran torto mi doglio:
 Fra sì contrarii venti in frale barca
 Mi trovo in alto mar senza governo,
 Si neve di saver, d'error sì carca,
 Ch' i medesmo non so, quel ch' io mi voglio,
 E tremo a mezza State, ardendo il Verno.

Quanquam autem non tibi satis ipse constare vidēris, non mediocria tamen ex eo amore, illis ipsis ejus primordiis, incrementa suscipes. Ille enim te ad excelsa eriger, ut nec velis pusilla intueri: ille te mansuetum, ac placidum reddet: ille te liberalem, ac beneficū: ille observantia in maiores, studio in æquales, faci-

facilitate in minores, gratiosum efficiet: ille te laudis, & glorie cupiditate inflammabit. Tu ut amore non impari amatae accendas cor, exteriori cultu ornatior incedes, tu in domestico apparatu, ac sumptu magnificentior, tu hospitalior, tu equorum avium, canum, servorum copiosior eris: tu à Musarum studiis non abhorrebis: historias noscere pulchrum duces, non posse plurimis de rebus & nostratis, & externis ornatae cum circumstantium attentione loqui, turpe existimabis. Quamobrem accuratius eloquentiae dabis operam: non in voce, ac citharae psallendi, non choreas ductandi rationem prætermittes. Agilitate corporis, pugillatoriaque arte ceteros superare studebis. Equi erunt tibi acres domandi, militaribusque exercitationibus infundandum. Nunc catapulta, nunc tragula, nunc ponderosa silice jaciendâ cum tuis æqualibus contendes, superioribus verò te æquare conaberis. Nunc ex palestrâ, nunc ex equestribus ludis infatigatus vîctor abibis. Nunc Serenissimi Regis lateri officiosus assistens, præcipiam ejus in te clementiam promereberis: Si in pugnam eundum fuerit, ante aciem primus impetum in hostem facies. Si attentiores nocturnæ defiderabuntur excubiae, tu intempestâ nocte custodes per vigil infomnes reddes. Si conscenlenda Oppidi alicujus moenia videbuntur, inter primos admonibis scalas. *Quid plura?* In armis te aceritimum, in victoria clementissimum præstabis. *Haec tametsi*, dum amori obsequeris, tregiè te affeceturum agnoscis; nolo tamen credas, hanc satis esse tutam viam, aut planain, quæ ad ea pateat. Plerique enim locis est ardua, scrupulosa, aspera, locis plerisque nimium præceps, ac lubrica: undique substrara laqueis, tota variis curis, ac suspicionibus, tota sollicitudinibus anxiis, tota laboribus, suspiris, cruciatis, ac periculis circumsepta, incertâ spe, ac sèpissime vanâ desuper tecta, itaut verè dici possit:

Poco ama se chi'n tal gioco s' arrischia.
sed qui hoc iter ingressus fueris, quoniam cæcum est, errorem ipse tuum non facile videbis. Quare alium audias oportet, cui neque prudentia desit, neque experientia. Hujus epistolæ initio talem me jocabundus non inurbanè professus fui. Nunc serio cùm loquimur, tuo Petrarchæ, velum, experto credas in haec verba dicenti:

Or so

O R so, come da se il cor si disgiunge,
 E come sa far pace, guerra, e tregua;
 E coprir suo dolor, quand' altri 'l punge.
 E so, come in un punto si dilegua,
 E poi si sparge per le guance il sangue;
 Se paura, o vergogna avvien che 'l segua.
 So, come stà tra' fiori ascoso l' angue;
 Come sempre fra due si veggia, e dorme;
 Come senza languir si more, e langue.
 So de la mia nemica cercar l' orme,
 E temer di trovarla; e so in qual guisa
 L' amante ne l' amato si trasforme.
 So fra lunghi sospiri, e brevi risa
 Stato, voglia, color cangiare spesso;
 Viver, sfando dal cor l' alma divisa.
 So mille volte il di ingannar me stesso:
 So seguendo l' mio foco, ovunque' e fugge,
 Arder da lunge, o' agghiacciar da presso.
 So, com' Amor sopra la mente rugge;
 E com' ogn' ragione indi discaccia;
 E so in quante maniere il cor si strugge.
 So di che poco canape s' allaccia
 Un' anima gentil, quand' ella è sola,
 E non è chi per lei difesa faccia.
 So, com' Amor saetta, e come vola:
 E so com' or minaccia, o' or percate;
 Come rubba per forza, e come invola;
 E come soni instabili sue rose;
 Le speranze dubbiose, e'l dolor certo;
 Sue promesse di fè come son vole.
 Come nell' offa il suo foco coperto,
 E ne le vene vive occulta piaghe;
 Onde morte è palese, e'ncendi' aperto.
 Insomma so com' è inconstante, vaga,
 Timida, ardita, vita degli amanti;
 Ch' un poco dolce molto amaro appaga:

E so

E so i costumi, e i lor sospiri, e i canti,
 E'l parlar rotto, e'l subito silenzio,
 E'l brevissimo riso, e i lunghi pianti,
 E qual' è'l mal temprato 'n l'affenzio.

Crede & hæc dicenti :

Trionfar volse quel, che'l vulgo adora.
 E vidi a qual servizio, & a qual morte,
 Et a che strazio va, chi s'innamora.
 Errori, sogni, & imagini s'morte
 Eran d'intorno all' arco trionfale;
 E false opinioni in su le porte;
 E lubrico sperar su per le scale;
 E danno guadagno, & util danno;
 E gradi, ove più scende, chi più sale:
 Stanco riposo, e ripososo affanno:
 Chiaro disnor, e gloria oscura, e nigra:
 Perfida lealtate, e fido inganno:
 Sollicito furor, e ragion pigra;
 Carcer ove si vien per strade aperte,
 Onde per strette a gran pena si migra;
 Rasse scese all' entrar, all' uscir certe:
 Dentro confusion turbida, e mischia:
 Di doglie certe, e d' allegrezze incerte.
 Considera, obsecro, singula, quibus non Stoicus Seneca, sed
 amans Petrarcha nos ab eo, de quo quæsivisti, amore maximum
 in modum revocare videtur; & tuam ita mentem compone, ut
 mulieri, quam natura imbecillam fecit, virum strenuum aman-
 do servire turpissimum putas. Ad superiora verò illa præclara
 opera, & laude digna quæcunque alia, non mulieris, sed virtutis
 amore, invitari magnanimum, atque incendi oportere cen-
 seas. In hac te sententia esse volo, quam simul cum iis, qui ju-
 venilis amoris violentiam vel aliquando experti se ab ejus ty-
 ranuide subtraxerunt, vel ab initio usque prænoscentes vitarunt,
 ego supremam huic epistolæ imponens manum, apertâ voce fi-
 deliter, verèque denuncio. Vale. Mediolani quarto nonas Mar-
 tii 1439.

GUI-

132 GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTI BARZIZII

JOANNI JACOBO MONTISFERRATI
MARCHIONI

EPISTOLA

Alteri persona accommodata.

Tanto, illustris, & excelse Princeps, dolore affectus sum;
audio Serenissimæ Reginæ filiæ tue obitu: ut non modò
ad abstergendas lacrymas tuas parum me idoneum sentiam,
sed neque ad me ipsum consolandum, aliqua ex parte viam in-
veniam. Cum euim eo in Dominationem tuam animo sum: ut
quemadmodum secundis rebus lætandum semper fuit, ita & ca-
sibus adversis acerbè commovear: non possum hoc tuum recens
vulnus, quasi in præcordiis meis fixum non sentire, ut cum ipsâ
per se tam gravi jacturâ angor, tum & doloris, quo te pro tua in
hanc filiam pietate perculsum non dubito, magnitudine tor-
quear. Accedit & meorur in te studiorum, consiliorumque
execrabilis commutatio. Quo enim animo, ut alia præteream,
quo animo: qui operam dederim, ut filiam tuam in ejus Regnum
comitarer, si per hostium indulgentiam id licuisset: nunc me
esse credendum est, cum ad tui luctus societatem vocor? Qua-
mènte, cum reliquam illam tecum saltem aliquando ad Domini-
cum sepulchrum navigandi, filiamque tuam suo in Regno, quâ
prætereundum fuisset, vivendi spei intempestivâ istâ morte in-
terceptam video? Sed erigendus mihi est animus, excitandæ
sunt vires, instaurandum ingenium; & quem æquè propinquum
summo dolori natura esse non patitur, ipse aliquid tibi remedii,
si non ad illum prorsus ejiciendum, ad moderandum saltem, ac
remittendum afférre valeam. Se itaque ad te consolandum pri-
mo loco ostendit, atque offert, qui mentem adhuc mean occu-
patam tenet, moeror: ut & tui luctus me socium declarem, &
plurimos esse commemorem, qui hoc idem, alii tibi necessitudi-
ne conjuncti, alii fide obstricti, alii amore devincti, alii vene-
ratione devoti agunt: quorum, & pietas inter lacrymas suavis
futura

futura sit , & amplitudo , atque auctoritas modum ipsis lacrymis præfinire poscit . Ea est enim moeroris natura, ut quò pluribus est communis , quò se in plures hominum status , quò latius in Provincias , ac Regiones plures diffundit , eò magis in singulis remitti soleat . Cum verò ad prudentiam tuam , cum ad animi firmitudinem cogitationes confero , longè majora mihi , & digniora de animi ipsius tui æquitate promitto : quem si forte vehementius & jacturæ magnitudo , & paterni affectus vis discussit , non diutius abfuturum credo : quin ratione in consilium adductâ , fatis porius , quæ nulli ætati parcunt , & Divinæ voluntati , à qua bona sunt , quæcumque prodeunt , parendum , quâm tuæ in liberos pietati obsequendum putes ; & qui modestiam secundis rebus , qui adversis constantiam animi semper tenuisti , nunc in filia unius amissione , vel ad æternum potius Regnum migratione Principem non minus te esse memineris , quâm patrem : ut cum paternæ humanitati primos concesseris impetus , heroicæ magnanimitati aditum latiorem permittas . Ad hæc , ut non temporis diuturni lapsu te duci expectes , sed magnitudine animi insurgas , sapientissime Princeps , qua in te sum fide , peto , atque oro . Si lacrymis in hanc lucem revocari : si recuperari pecuniam , si arte ulla , aut ingenio : si denique vi , atque armis reduci ad nos filia tua posset ; nullum prætermitteretur officium , quod ad eam rem spectare videretur ; neque hic de me tantum loquar: incredibilem videres eorum multitudinem , qui tuâ causâ propè in lacrymas se resloverent : qui patrimonia sua profunderent: qui omnia diligentissimè peruestigarent , atque experientur : qui denique nec labores illos subterfugerent , & quamvis horrenda , impigre subirent pericula . Nunc , quando nullâ humanâ ope tibi reddi filia potest , satius est aliquando conticescere , quâm diuturnâ lamentatione , simul & contumacibus adversus Dcum similes fieri : & eos , qui magis sua dñmna lugent , quâm amicorum extantur comodis , imitari . Quorum ab altero cùm tua in Deum religio abhorreat : alterum à magnanimitate alienissimum sit ; haud temerè in tua constantia conquiescere incipio . Igitur , ei ne diffidere longâ oratione videar , finem verbis facio : unum illud adjiciens ; nihil in me esse , quod non ad recreandum ani-

num tuum studiosissimè sim collaturus , quacumque in re meum
Dominationi tuæ officium acceptum fore sensero . Mediolani
decimo octavo Calend. Februarii 1441.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CONSTANTIAE VARANÆ

S. P. D.

Quid mihi , aut tecum , Latinarum virginum decus , ac splen-
dor , aut cum Principibus magnanimis parentibus tuis , ut
literas ad te dare non dubitem ? Ullo ne vel tuorum in
me beneficio devinctus , vel in eos officio meo notus , atque ac-
ceptus sum illis ? An verò tibi unquam studiorum , quibus ap-
primè flores , vel socius , vel minister fui ? Evidem nec nomen
apud vos meum auditum existino . Sed me rapit , rapit , in-
quam , admiratio tui , incitatque præcipius in Nationem , atque
in sèculum hoc nostrum amor : ut & tua virtuti gratuler , & pro
laude singulari , qua Italianam , qua hæc tempora , quæ vitam no-
stram vehunt , illustras , immortales tibi homo Italus gratias
agam . Nuper enim ex Joanne Meltio , homine ut magnifico-
rum tuorum parentum observantissimo , ita & veritatis amantissimo ,
ad me perlatum ejus Orationis exemplum legi , quam tu non
sine audiētum stupore , ut ille testatur , (neque aliter credi potest)
apud Marchionissam Blancam Mariam Serenissimi Ducis Domini
mei filiam habuisti : à cuius lectione cum me verborum ornatus ,
atque suavitas divelli non finit , tum ingenii tui promptitudo ,
atque alacritas in ipso Orationis ingressu haud obscurè expressa
mirificè me delectat . Sed quid de moderatione tua dicam , cum
& amplissimas Blancae Mariæ laudes , quibus locupletari longè
latèque Orationem posse intelligebas , ita complexa sis : ut neque
omnino prætermisericide videaris , & tu ab assentationis suspicione
remotissima haberi jure debueris ; & dolores tuos , vel potius
adversos casus (nam quod est constantia tua , nullam , ut con-
jecturam ex hac Oratione facio , dolori fedein in te , Constantia ,
reliquisti) cùm eos casus significari causa postularet , ita præter
expe-

expectationem, ut opinor, audientium & jacturæ magnitudinem, atque acerbitatem, & muliebrem naturam cogitantium attigeris: ut cum illos commemorares, nemo tamen queri posset, inter læta convivia lamentationes lugubres immiscuisse. In quo mihi vila es pueriles vix egressa annos, ac nondum adolescentiæ limen transvecta, nonnullos hodie multa exercitatione, ac longo dicendi usu Oratorum nomen adeptos, oratoriâ prudentiâ superasse. Maluisti enim, quid personis conveniret, quid temporis, quid loco, non quæ rerum copia, quæ verborum se offerret ubertas, spectare; atque ita ad causam accommodasti, ut neque desideraretur in te elocutionis splendor, cuius tibi, ut video, facultatem & ingenio, & studio peperisti: & inveniendarum rerum, tum earum delectus habendi, denique & disponendiarum ratio, quæ maximè consilio, & prudentiâ constat, clarissimè eluceret. Cum vero ipse mihi ante oculos cogitatione propono virginem annos quatuor & decem natam, suavi ad pronunciandum vocem, & explicatâ lingua, honestissimo vultu, & composito ad actionem decentissimo gestu, modum inter virilem animi præsentiam, & virginalem pudorem magno in conventu Principum tenentem: quæ una, tacentibus ceteris, gravioriter, & ornatè loquatur, in cuius unius faciem omnium oculi, atque animi intenti sint, à cuius ore omnes auribus pendeant: quid mihi tandem in mentem venire putas? quas & laudes, quas laureas decernem, cum te fuisse à Joanne Meltio scribente didicerim? Irascor equidem mihi, qui non tantâ sum eloquentiâ, ut satis dignum de te præconium & apud exteròs Reges, atque Nationes, & in omnem posteritatem me transmittere posse confidam. Sed conabor aliquando, ut spero, & quæ in hoc genere meæ sint vires, experiar. Nunc, quod nullo pacto tacere possum, gratulor tibi, virgo illustris, & tam nobilis, atque inusitati in muliere doni à summo Deo in te collati compensatione, ut damnorum tuorum memoriam lenias, quacumque humanitate sum, inoneo; gratulor & tuis omnibus, quibus incorruptibile ornamentum affert adolescentia tua: præsertim autem optimo quidem jure gratulor inclytæ illi Baptiste ex Montefretio maternæ avie tua: quæ cum humanitatis artium peri-

tissima judicetur, eloquentiaeque suæ monumenta permulta confinxerit: nullum pulchrius, nullum certius, nullum majori sibi gloriæ futurum optare potest, quæ ut te neptem virtutis suæ quasi simulachrum quoddam relinquat. Quas verò tibi gratias debeam: nec debeam solus ego, sed debeat omnis Italia, debeat omnis hæc ætas, facile constabit; si consideraveris, quantas sit Italizæ prærogativa, ejus etiam fœminas doctissimis cæterarum Nationum viris ornare, appositèque dicendi ratione præstare: quanta huic ætati consolatio, quando priscis Oratoribus ex nostris par nemo reperitur, temporum saltem illorum fœminis haud inferiores nostras literarum cognitione, & eloquentiæ facultate evadere. Quare & illud perspicere planè liceat, non hominibus nostris ingenia, non voluntatem ad optimas artes: sed honorum præmia, quibus ad studia incendantur, sed magnarum, ac difficilium caularum disertè agendarum morem excidisse. Quantas itaque me tibi debere gratias intelligo, quæ nobis hæc perfecisti, tantas & habere tibi persuadeas, velim: agendarum autem nullus vitæ meæ dies finem videbit; nam & animo te in sculptam geram, quam velut humani ingenii Platonicam ideam effinxii mihi: & quoties in contentione de iis ventum fuerit, qui dicendo valere existimantur, semper te singulari laude dignam prædicabo, quæ tam tenerâ ætate mira de te & indicia, & experimenta dederis. Illud postremo loco à te peto: quanquam hortatione mea non eges, sed fidei plenus loquor: ut quæ proprio nomine Constantia nuncuparis, constanter in iis studiis perseveres, in quibus hactenus occupata non solum puerilia rudimenta deposuisse, sed ætatis maturioris, ac robustioris sexus ornamenti, insigniaque sumptuose judicaris. Quod cum diligentissimè ages, gratissimum erit, si te mei non immemorem esse cognovero. Vale, & si Minervam non impurus homo appellare sum ausus, æquo id animo, ac benigno perfer. Mediolani quarto nonas Junii 1442.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
JACOBELLO MALABARÆ

S. P. D.

Proposueram animo, Pater optime, nullas ad te literas dare; antequam certa mihi quædam ad scribendum materies digesta esset: quæ & observantiae in te meæ nulla ex parte remisæ testimonium aliquod non obscurum afferret secum, & te minime ab assidua tua in Deum mentis intentione revocaret. Sed vereor ne, dum studio nimis sanctas, ut ait ille, parare nuptias, diemque ex die duco, posthabuisse meum; atque ex eo quidem id gerere officium videar, quod non nisi ab homine vel ingrato, quem potius in tantis beneficiis impium dixerim, vel immemore, qui certè etiam ingratus habendus est, prætermitti possit. Quanquam, & tua levitas animi, ac mansuetudo, & conscientia mea non mediocriter adversus ingratitudinis suspicionem me consolatur; & nonnullæ à me literæ ad Joannem Laurentium fratrem datæ, quibus ei mandabam, ut me apud humanitatem tuam excusaret, planè docent me, non solum teneti memoriam tui, sed etiam solicitari interdum, graviterque, ac molestè id ferre silentium, quod mihi nonnisi eam, quam dixi, lege rumpendum putabam. Objurgavi itaque me ipse sepius, cùm tuus in nos sanctissimus amor obversaretur ante oculos: qui è majus, non dubito, quotidie incrementum suscipit, quod ardentius in Deum charitate accenditur cor tuum, atque inflammatur. Meque ipsum nonnunquam inhumanitatis coargui, quod finerem animum fortasse tuum vel aspergi mœstatiæ quadam, vel admiratione suspendi, vel inani desiderio tangi: qui nihil de me, de sorore tua, de filiolis nostris cognosceres ex literis ad te meis. Nam ut mihi persuadeo, quos partim naturæ vi quadam, partim benignitate tua, ac sponte olim tibi charissimos fuisse immortalibus in nos beneficiis comprobasti; nunc unitatem, quæ nobis est tecum in Christi corpore, multo apertius, quam cum una nobiscum hæc inferiora incolebas, intelligens, perfectique amoris gustu edocetus, qui omnem sensum exsuperat, animæ tue partem habendos,

dos, curandosque existimas. Objurgationes ego profecto meas, tanquam gravis alicujus censoris notam, reprehensiones tanquam sevētij judicis castigationem timebis, et causam omnem hanc meam ad te mitissimum non censem, aut judicem, sed patrem defero. Quid de me adhuc senseris, ipse tibi conscius es. Quid sentiendum fuerit, causa ipsa ex iis, quæ dixi, satis cognita judicatur. Denique statue quem mihi apud te in amore locum servatum. Ego aliquid scripturus tandem, quando neque de rore Coeli, quantum oportuit, suscepi, neque pinguedine terræ, ita à fructu frumenti, vini, aut olei repleta quasi adipe est anima mea, ut eructare posse confidam cor meum verbum bonum; quid epistolæ committam, quibus eam rebus infarciam, ne inepta in sapientis conspectum prodeat, ne insulsa, vel potius dicain, ne boni omnis humoris catens, ac penitus arida in mensam Domini ad Angelorum convivium perferatur, non habeo: nisi forte inter exponendum quereelas temporum meorum apud mei amantissimum, qui me gratiæ, & auctoritate consolari, qui ratione, & sapientiæ confirmare possit, etiam Dei providentiam, expromptaque ejus, omni tempore, tum prævenientis in benedictionibus dulcedinis magna præsidia, tum in necessitatibus non deferentis multa suffragia recensenda desumplero. Sed hanc quoque temporum meorum quasi fabellam quandam multiplices, ac propè innumerabiles, si ab utero matris meæ repetatur, casus, ac veluti fortunæ ludos continentem, silentio satis est præterire: ne ubi & figmentum, imbecillitate inque meam, & Dei dona semipiterna gratiarum actione dignissima, agnoscere animo submissio debeo, videar ipse mihi ullam arroganter gloriam quæsivisse. Breve tamen quiddam non multis perstrinxisse verbis liceat. Meum hoc, in quo tam variè jactatus sum, vitæ curriculum, quasi ludum quendam, ac scholam fuisse, ex qua his undique aures meæ vocibus personarent: non habere nos hic Civitatem permanentem, sed qualiscumque ea esse potest: homini sapienti, & forti omne solum esse patriam: divitiae si afluant, non esse cor apponendum, nec ulla in optimis numeranda, quæ invito eripi possint, neque fidendum secundis rebus, nec adversis desperandum: nihil esse putandum malum, à quo turpitudo absit; diligentibus enim

enim Deum omnia cooperari in bonum: non innitendum prudenter; sed ad Deum referendum de rebus nostris, iactandas in eum curas nostras, suscipienda ex eo consilia. Nullum studium ad auram populariem captandam poni oportere, quod neque consilium in vulgo, neque ratio sit, neque discriminis: sique populous iniquis dignitatis judex, qui non delectu aliquo, aut sapientia, sed impetu sepe, & caca quadam temeritate ad judicandum ducatur. Nullum posse filius patrimonium majus queri, ampliorem nullam hæreditatem relinqui eam unam, que cum ingenii eruditio, liberaliumque artium doctrinam, tum ceteris animi bonis, & honesta vitae institutione constet. Qui mortalis ullius vel pollicitationibus, aut promissis, vel ipsius etiam beneficentia quamvis in multos perspecta opinione ducatur, hunc umbram quandam sequi: qui quotidie ex crastino pendeat, huic nullum vel mediocriter jucundum in vita dicem videri posse. Si cui pro meritis minus respondeatur, aequo animo ab hoc ferendum, plus apud se offici residere. Omnia, cum a vero, simplici, perfecto Dei cultu discessum est, vanitatis plena inveniri, ut tametsi detestabilius id in quibusdam judicari oporteat, innumeri tamen dici possint homines mendaces. Qua quisque vocatione vocatus sit, in ea & fideliter, & constanti animo, & caute ambulandum, semperque vigilandum: resiliendum, si quid offensum: redeundum, si quid aberratum fuerit. Humanos casus virtute inferiores habendos: nullo casu, nulla vi ab officio recedendum. Si Mundus nos oderit, versandum semper in mente, quomodo Christum Dominum, perfectae bonitatis hominem odio habuerit; quibus eum ludibriis Doctorem vite veracissimum acceperit: quot convitiis honestissimum omnium, contumeliasque affecerit; quanto denique cruciatu, & quam turpi morte innocentissimum est medio tollendum curaverit. Quae certe meditatio verum mihi, vel maximum affert solaceum ad eas animo non abjecto ferendas, quibus jugiter ita premor, & interdum penè prosternor, fortunæ injurias. Etiamsi nulli extarent Philosophorum codices, nulla litteræ, nulla præcepta, potuit tamen in hac me cognitionem ducere varia ipsa, & multiplex iactatio mea. Sed omnis huc recidit hujus doctrinæ summa, vel aequo, vel forti animo ferendam me-

am iniquam sortem. At ego maluissim mihi ad magnas, atque
præclaras gerendas res, quam aliquando oblatam putavi, oppor-
tunitatem dari. Sed auribus, ut video, lupum tenui, & lubri-
cam anguillam caudâ prehendi. Nec tam eæ mihi datæ fuerunt
ad magnificum usum facultates, quas optaveram, quâm vel ad
desiderium magis acuendum monstrare, vel ad dolorem exa-
perandum subtractæ videri possunt. Longè tu & felicius, & sa-
pientius, qui nihil sine simulatione inter homines, pauca sinè in-
fidelitate transfigi animadvertens: qui variam, commutabilem
que ratione in vita, qui fortunæ volubilitatem videns: qui quan-
tis curis, laboribus, impeuisis non ad præmaturum tantum inter-
itum, sed etiam ad æternam mortem unusquisque sibi ut minimè
iners putatur, ita maximè ruinam in hac cæxitate communis vi-
ta moliatur intelligens: qui tum urgentibus naturæ necessitati-
bus, tum morum, inter quos degendum sit, prævitatem ingruen-
te, vix naufragium à quamvis peritissimo gubernatore, diligen-
tissimoque vitari posse prænoscens, procul ab æstuoso hoc ipso,
in quo fluctuandum fuisset, atque adeò conflictandum, immo
fortasse pereundum, mari, relicitis rebus profugisti; & te in edi-
tum, ac supra omnes tenebrosi hujus aëris tempestates, atque
procellas extantem locum recepisti: ubi pro caducis posthabitatis
firma, pro corruptibilibus æterna, pro terrenis Cœlestia, omni-
bus fortunæ minis subtractus, etiam in carne mortali immortalis
mente securè possideas, securè, inquam, minimè videlicet per-
turbationis illius metu sollicitus, quæ extrinsecus oboriatur. Nam
à dimicione adversus spiritum, quin ad eam instruunt se in-
per, atque paratum esse oporteat, eximo neminem: quippe cum
Jesum Dei filium hominem factum, ab omni peccati contagione
remotissimum: cuius quantum exaltati sunt Cœli à terra, tantum
exaltatæ erant cogitationes à cæterorum hominum cogitationi-
bus: videam ductum in desertum, & postquam jejunasset quadra-
ginta diebus, tentatum à diabolo; Paulum quoque vas elec-
tio-
nis de se ipso dicentem audiam, sibi esse datum angelum sata-
næ, qui ipsum colaphizet, ne revelationum magnitudine extol-
latur. Hieronymum non adducam huc loci sese accusantein,
quâm diutissimè in eremo inter serpentes, & scorpiones verfa-
tus,

tus, qui oblitus longa desuetudine comedere coctum quicquam: qui jejunii, flagellis, durissimisque aliis castigationibus, pelle mutata, velut *Æthiops* factus, etiam interesset Romanarum puerarum choreis. Duo à me commemorata exempla satis unumquemque & monere, & excitare debent, & confirmare. Nam Jesus, quem non mundissimum, sed munditiam ipsam omnia mundantem, sine qua inmundum est nihil, appellare debemus, inmundus à tentatione non fuit. Paulo autem Apostolo & periculum imminebat, ne ascenderet in cor altum, neve efferrentur oculi ejus, ne denique elatus animo arrogaret sibi gloriam Dei; & adeò vehemens tentator affuit, atque acer, ut illi pro restinguendo libidinis fomite, quo, tametsi in igne positus noluisse ardere, urebatur tamen, ad Dominum tertio rogamus humanis diffiso viribus configiendum fuerit. Sed quanta est pugnaturis fiducia, non dubitantibus presto esse Dominum invocantibus eum in fide, ac veritate: quanta certantibus alacritas, qui credant præmia Dominum victoribus præparasse, quanta neque oculis vident, nec auris audivit, nec illius ipsius lingua explicare potuit, qui in corpore ne ipse suo, an extra corpus raptus ea spectaverit, non est ausus affirmare. Quām suavis, ac dulcis esturientibus, sitientibusve refectio, qui non in solo pane vivant, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei, cuius & calix inebrians quām præclarus est? Que fatigatis, laborantibusve recreatio, cùm Dominus supponit manum suam, ne si ceciderint, collidantur? Qualis jam prope interdum deficientibus consolatio, cùm ad cor conversi vocem interiori aure acceperint de Cœlo dicentem: sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur: Videor profecto, ut quod nuper tibi parcus putavi, nunc plenissimè delatum me animadvertisce significem, videor, inquam, ipse mihi verè esse dicturus: si non tranquillitatem, securitatem certè nulla in parte vite tibi, tuique similibus deesse, quibus altissimum in se refugium, quò malum non accedat, nec appropinquet flagellum, posuerit Deus; mihi verò, & ceteris, quibus non est integrum, quem tutissimum videainus, portun petere: quos vel uxor, & liberi divino, humanoque jure devincentes habent, vel universæ Republicæ salus, aut patriæ sanctissima charitas impli-

Guinif. Barz. Pars II.

t

catos

catos tenet, expectandum est in hac lacrymarum valle: ut qui in altis habitat, & humilia respicit, suscitet à terra inopes, & de stercore erigar pauperes. Hæc ad te Pater, ut tu, fratresque tui: quibus sub devota obedientia est perquam jucundum cohabitare unius moris in domo, atque ambulare in ea cum consensu, quando longè melius saluti vestre, ac securitati consuluitis: etiam pro me, pro vestra sorore, pro filiis nostris oretis Deum, ut faciat nobiscum signum in bonum, detque ita per temporalia transire, ut non amittamus æterna. Nihil à me aliud hac epistola expecta Pater. Vale. Ferraria sexto Idus Februarii 1443.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CONSTANTIÆ VARANÆ

S. P. D.

Non conabor, magnanima virgo, verbis exponere, quanta me letitia invalerit, cognito vestro in Tetrarchiam istam redditu gloriose: tum quod minimè ad id verborum copia succurrit mihi, tum quod temporis angustiis premor, ac vereor, ne simile accidat, quale superioribus diebus: cum illustrissimi Principis, ac Ducis Domini mei literas ad vos subsignandas eâ horâ accepissem, qua profecturus ad vos tabellarius jam ad conscendendum equum accinctus dicebatur, ut nullum mihi reliquum ad scribendum spatium vidicerem. Velim tu ipsa quâm recte de meo in vos animo, qui certè deditissimus est, judicas, tam magnificè quo in vestra hac felicitate afficiar gaudio, sentias. Confirmet hæc Deus, quæ operatus est in vobis, nec diurna solùm, sed perpetua esse concedat. Immortale meum est, optima ut ad vos semper afluxant, desiderium. Tu me commendatisimum apud constantes dominas matrem, & amitam, apud Deo dilectos fratres, qua es benignâ in me voluntate, reddere stude. Vale Musarum è magnificentior hospes, quò pingüiori, splendidiorique fortunâ restituta es. Mediolani quarto Idus Aprilis 1444.

GUI-

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

G A L E O T T O B E A Q U Æ

S. P. D.

Quod magnos rebus arduis adeundis, atque superandis conatus adhiberi oportet, non eram nescius; nondum novis aut implicandum cogitationibus, aut agitandum curis animum tuum putavi. Nunc quoniam designatam provinciam, Superis approbantibus, feliciter iniusti, nec ingenii tui diffido vitibus; non dubitabo pro meo & in te amore, & pro te studiō in magnam te consultationem vocare, meamque, si Deus dabit, ut in rem opitulari possim, fidem, operam, diligentiam polliceri. Vilus es mihi superioribus diebus ab re uxoria non abhorrere. Ego verò, si colhortante egeres, non id solum decere, sed vix sine reprehensione ab homine contemni posse, qui vitam sibi inter cives degendam constitutum habeat, multis rationibus, divinoque, atque humano jure docereim. Sed multis apud te suasionibus opus esse existimo. Itaque nullis verborum ambagibus me insinuabo in causā: A te peto; si te purè à me, si vere sine simulatione amari putas, si non me aut omnis consilii inancem, aut præcipitem ad res gerendas ferri arbitraris; rescribe, quæ potissimum in diligenda uxore spectanda existimies. Nemo quidem adēd est aut arrogans, aut stultus, qui si pāulam se collegerit, omnia in uxore expetenda se assecuturum speret. Dos, forma, ætas, nobilitas, affinitates, honorum, & commodorum in diversa & tempora, & loca, in varios fortunæ casus adhincula, spes generose prolis, virtus multiplex in virgine, tum ad vitæ jucunditatem, ac perennem concordiam, tum ad rem familiarem gubernandum, animu[m]que viri multis eximendum curis, tum ad ea, quæ Dei sunt, pudicè, ac sanctè custodienda, hæc si in diligenda uxore ponderari debent; si quid præterea expetis aliud, quis tibi ad singula animus, quidve è singulis, si non ea omnia præclarè se ostenderint, sis remissurus; intelligere ex te cupio. Difficilis, fateor, est rerum alienatum cura, sed tuas cogitationes non extimesco: qui ubi de tua dignitate, de commodis agendum fuit, nunquam vidisti me expectare, ut monerer;

Guinif. Barz. Pars II.

t 2

sed

sed ultra habuisti studiosum tui. Recet me, atque officio ad haec motum, si te mihi permiseras, aliquando intelliges. Vale, & Dei Numine invocato rescribe. Mediolani sexto Idui Maji. 1444.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
PIO II. SUMMO PONTIFICI

S. P. D.

Non verebor, Sanctissime Pater, ne vel nimium multa ipse mihi tribuere voluisse, vel parum justus excellentissimæ tuae Dignitatis estimator fuisse videar; si te summum Sacerdotem, ac Pontificem maximum, cuius adeundi facultas non absit: atque eum quidem, qui cum optimis artibus omnibus, ac disciplinis diutissimè ante Pontificatum clarueris, tum eloquentia in primis, maximaque dicendi copia, & vi habitus sis illustris: ego privatus homo literis appellem, quasi vel inter innumerabiles gratulationes, que publicè à sublimioribus Orbis terræ Potestatis undique ad te confluunt, verba à me non impudenter miseri posse existimaverim; vel ea, de quibus est gratulandum, non intelligam ex eo genere esse, quod incredibilem, atque impensam dicendi libertatem, ac divinum quoddam ingenium desiderent; vel parum mihi superioribus fuerit perspecta temporibus & gravitas tua, & consuetudo, atque natura, ut recte agendi studiosissima semper, ita ab omni ambitione quam remotissima, hanc omnem excutit à me verecundiam, & veteris benevolentiae tua ab nitidissimo studiorum honestissimorum fonte profectæ recordatio, & recentioris humanitatis, atque humanitati conjunctæ benignitatis illius memoria, qua in Germania paucis ante annis in me fuisti: clarissimus ea tempestate Episcopus, primum cum in publico Principum Romani Imperii conventu difficillimus, iisque admodum dubiis Catholici populi explicandis, constitutusque rebus praeses: iterum cum ego inde ad Cæsaris Serenitatem Orator ab obsequentissimo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ filio, ac Principe illustrissimo Borsio Esteni Mutinensium Duce profectus me contulisse, ubi maximæ quoque res Imperii te in primis auctore gerebantur. Hæc recogitante, ut pleraque alia hoc loco missa faciam, ingens mea fiducia capit, quicquid ab

ab humilitate mea profectum in sublimitatem tuam fuerit, non: impudentia id ulli, sed officio adscripturam sapientiam tuam: quicquid prætermisum, æquissimum id quoque animo in bonam: partem relaturam: Quid est ergo, Beatissime Pater, quod epi-: stola in tuum usque conspectum, etiam beatis Spiritibus ve-: rendum, penetratur committendum putem? Admonet me cer-: tæ ratio, ut tibi gratuler, cuius in omnes humanitati afnorem: in me, benevolentia, ac benignitati gratum animum, orna-: mentis ingenii testimonium, virtuti laudem, auctoritati obser-: vantiam hactenus libentissime præstisti: deinceps religiosissime: cultum exquisitissimum, atque honorem divino proximum redi-: diturus. Gratulor itaque tibi, quod virtutis tue, quod studio-: rum, periculorum, laborum toties pro salute publica suscep-: tum cumulatissime habita sit, quæ amplissima haberi potuerit, ratio: quod summus tibi honos tributus, quod excellentissima: in te Dignitas, suprema auctoritas, plenissima potestas, Dei opti-: mi maximi consilio, hominumque & sapientissimorum judicio, & omnium consensu delata sit; atque ut intelligas, non me vel: falso, vel incerto gaudio duci, gratulor tibi secundum cor tuum. Sic enim mihi persuideo, cum sacrosanctum diadema illud obla-: tuum esset capiti tuo imponendum, non te id statim cupidè rece-: pisse præclarissimum summi honoris insigne, ac potestatis huma-: næ excedentis modum; sed animo prius concepisse innumera-: biles curas, ad quas vocare, prævidisse labores, considerasse: pericula; denique & odus omne tum ovilis tuendi, tum longè: maximè servandarum ovium, quod humeris tuis imponeretur, subtilissime perpendisse, non sine horrore quodam immensæ alti-: tudinis, ad quam te extolli videres. Itaque maximum quidem: in modum Beatitudini tue, sed verè ut fides mea postulat, gra-: tulor, non idcirco tantum, quod eminentissimam in sede sis collo-: catus: quod tibi sit rerum omnium ad bene in tanto culmine, be-: atèque vivendum facultas, & copia: quod tuum sit Imperia con-: stituere, Regnorum controversias dirimere, Regna ipsa conferre, jura describere: tuum sit ad diversos in Ecclesia honorum gradus: alios, atque alios promovere, alios item Provinciis gubernan-: dis, alios administrandis rebus aliis præficere: quos volueris

pau-

pauperes ditare, sordidos honestare, obscuros clariores reddere: tuum sit, inquam, tuum divinorum Sacramentorum omnium conferendorum potestatem, quibus visum sit, facere, immortalesque animas, donec corporum claustris continentur, & solvere peccatis illigatas, & ligare solutas: qua una re non solùm mortales ceteros, sed etiam Superos Filio Dei proximus antecedes. Hęc enim, et si permagna sunt, parum tamen firma per se, nec sat is idonea censes ad veram pariendam gloriam; Sanctissime Pater: que etiam in eum conferri potuisse intelligis, qui vel ad ipsa sustinenda longè esset impar, vel ipsis & uti posset, & abutu. Sed alia quedam ad hęc accedunt, immò antequam hęc evenirent, in te fuerunt: quibus efficitur, ut vere tibi, ac soli gratulari liceat. Non enim verendum est, ne hic honos, tametsi afferat onus, quantum probè intelligis, tibi gravis possit videri: qui & optimis semper studiis deditus, ac nobilissimarum artium scientiā, rerumque multarum peritiā, quasi accuratā quadam, rāque ad res gerendas accommodatissimā supellecili instructus, in variis occupationibus amplissimo viro dignis extant egeras; & si quando tempus ultum tibi vacuum ab illis fuit, non minus otii rationem, quam negotii habendam putaveris. Neque est expectandum ut, in quod vulgo de aliis dici solet, Magistratus virum ostendat. Ipsa enim satis, ac super spectata est continentissima tua, atque integerissima vita, per omnes gradus perpetuo sine ulla offenditione cursu ad summum culmen perducat, non per alterius injuriā, aut incommodeum, sed innumerabilibus tuis officiis in omnem Ecclesiam, ac populum Christianum, tuum privatis in singulos, quo scumque tuo afficere beneficio potuisti. Tuque is es, cuius non ambitioni, & qua semper abhorristi, beneficium; sed virtuti, sed sapientiæ, sed sanctitati dignissimum testimonium ab amplissimo, qui sub Croce sit, Ordine est tributum. An in adverto præterea felicissimā hac electione materiem tibi quam uberrimam suppeditari ad eam gloriam, quam veram inter mortales contingere posse homines sapientissimi tradiderunt; siquidem ea est illustris, & pèr vagata magnorum, vel in suos civēs, vel in Rēpublicam, vel in omne genus hominum fama meritorum. Video quoque ad immortalitatem nomi-

nominis pluri^{as} tibi opportunitates afferri: intelligo ad aeternitatem beatæ vita^e preberi tibi quam maximam facultatem. Quæ certè persequeret singula, ac docerem, non ea me, ut libet, confingere vel amore deceptum, vel desiderio solicitatum; sed et neque agent confirmationis ullius, apud te praesertim, qui te optimè nosti, metirisque omnia prudenter tu: & ego ad te scribens non minus debedo considerare, quid castissimæ tuæ aures de te ipso admis^{ur}e sint, quam quid virtutibus debeat^{ur}. Ita clarissimas complures laudes, quas singulares, ac proprias Aeneas transmisit ad Pium, tui observantissimus, ne quid offendam, præteribo; meque ab hoc gratulationis nondum satis explicato loco eò securius absolvam, quod mihi magis de tua aequitate promitto, te, qui tibi es optimè conscientius, in hoc facile consensu^m, & plurimas, & maximas, & justissimas mihi esse causas tibi tu^{am} causâ gratulandi. Sed cum tibi gratulor, tum verò naturæ pro incredibili, quæ ad me pervenit, lætitiam, nec debedo negare, nec possum: quin ipse & inibi quasi peculiari ovi tuæ, & Principi meo Francisco * invicto, ac præstanti Mediolanensium Duci: Duci, inquam, illi, quem unum Sedes Apostolica magnanimum propugnatorem, & acerrimum quietis suæ vindicem, quem suū observantissimum filium tua Sanctitas habet: denique & universæ Reipublicæ, quam græco vocabulo catholicam Ecclesiam dicimus; gaudemus, tanto in nos Dei bonitate, ac providentia collato munere: qui Pastorem nobis dederit, qui tutorem, qui patrem, de quo sperare omnia liceat, quæ hoc maximè tempore precibus, ac votis imploranda fuissent. Eum enim dedit, qui semper eā fuit modestiā, ut verendum non sit, ne vel hoc in sumnum fastigium ascensu, vel eventis ullis, quamvis secundis, extollat cor suum: ut vel ambulet in mirabilibus supra se, eaque negligat, quæ humilitatem Christianam, simplicitatem sapient: vel quemquam sive humilem, atque abjectum, sive infirmum, aut quamvis morbosum, modò ne desperata sit penitus ejus salus, vel fastidiat, vel contemnat. Eum dedit, qui cum dignitatis gradu unus esset de multis, qui paternā ita se in omnes charitate esse,

mani-

---

* Franciscus Sforza.

manifestis s^ep^e indicis declaravit: ut nunc non sperare, sed exploratum habere debeamus, patrem omnium factum eo fore affectu; ut jam non compatiatur laborantibus, sed omnes ipse, si fieri possit, ærumnas, omnes calamitates, omnia mala in se unum transferre, atque unus pro omnibus pati vehementer cupiat. Eum denique dedit, qui dudum ea prope divini ingenii signa in longè ante prævidendis rebus: ea constantis animu argumenta in dubiis adeundis: ea diligentie in magnis gerendis, solertia in impeditissimis celeriter explicandis, sapientie in difficillimis ex sententia conficiendis documenta præbuit, ut animadvertere plane liceat, sumnum ejus Pontificatum non casu incidisse in tempora hæc turbulenta, & ingentium cladi, & atrociorum minarum plena; sed ab æterno prædestinatum à summo Deo, atque in ea ipsa collatum tempora, ut is præcesset, qui & tantis malis quādā maximè velle occurreret, & optimè qua superari possint ratione teneret. Jam verò mihi & Dei ultiōnem his corruptis moribus metuenti, & tempestate obortam, atque adventantem, quasi è specula quadam prospicienti, maximam spem immensa hac honoris, ac potentie ad virtutem, sapientiamque tuam accessione excitari sentio: qui rebus sacris Pontificem sanctissimum ad divinum ornandum, atque augendum cultum, placandumque Deum: qui personis, per quas sacra ipsa administrari oporteat, Episcopum vigilansimum ad eorum considerandas vias, dirigendos pedes, dijudicanda opera, exercendam pro cūjusque viribus virtutem, atque industriam: qui laboranti naviculari Petri gubernatorem peritissimum, populoque omni, qui in ea sumus; sed iis maximè: qui primos impetus procellarum pectoribus suis excipiunt, & ducem maximum, tanquam alterum Moysen de Cœlo demissum, & sapientissimum Patrem divinitus datum intelligam. Hoc nos munere ab optimo maximo Deo donari, his præsidii muniri, quantum nobis fuerit opis, neque ego facile pro rei magnitudine dixerim, neque hic dicendi locus, ut id entar, vel postulat, vel admittit. Nam & ipse quosdam mihi quasi limites præscripti, Beatissime Pater, extra quos apud te versari in tua laude non licet; & ita epistolæ huic moderari debo, ut quæ ad significandam lætitiam incredibilem scribitur, ea neque ad

ad detestanda vita sensu transeat, quibus depravata recte vendi norma nunc à te, si unquam ab ullo, neque correctionem acceptura est, neque ad deplorando casu delabatur, quibus hoc nostræ Republicæ corpus debilitatum, laceratum, & mancum ad interitum magis quotidie ruit: & ruit, quod tristissimum est, vi-dentibus nobis: ruit, quod miserum est, patientibus nobis: ruit, quod turpissimum est, ita negligentibus nobis, ut non obscurè consensisse videamur. Quia de re cùm te viderim, Aeneam tunc Sylvium Antistitem clarissimum in magno & illustrium Principum, & hominum in omni doctrinæ, & rerum genere præstantium con-ventu gravissimè cum omnium admiratione, ac stupore concio-nantem, & sepe amantissimè differentem; quid eundem non spe-rabo jam perfecturum nunc Pium secundum, Petri Apostolorum Principis successorem, in Jesu Christi nomine mittentem rete, cui sit data potestas catenandi serpentes, & scorpiones, ac monti-bus imperandi, ut se transferant in cor maris: Più, inquam, ipsius Jesu Christi filii Dei in terris Vicarium, cui & venti obe-diant, & mare: Pium divinâ providentiâ Regem Regum, & Do-minum Dominantium. Mitto privatas, & eorum, quibus opti-ma quæque optare debo, rationes, & meas, quibus etiam spero, tuâ clementiâ fretus, me posse aliquid de tua Beatitudine pollic-ri; publicas tantum, quæ nobis cum cæteris sunt communes, quod ex primum sibi in me locum vindicare solent, volui atti-gisse ad communem omnium Patrem scribens. Te nunc, mi-tissime Pater, obsecro, si quando tuâ me gratiâ non indignum judicasti; si tibi ipse & conscius bonæ tuæ mentis, si recte facto-rum non oblitus: tu, qui optimè quantum est tibi à Deo creditum perspicis: qui dies, ac noctes, quod tibi providendum sit, cogi-tas: qui animo ad omnia erecto, excelsoque, atque invicto spein tuam in Deo in primis repositam habes: agnosce libens Guini-forti tui fidem, gratulationes admitte benignus, omen bo-num letus accipe; & quoniam parum ipse inhi dicendo satisfecit, tu queso, si placet, tacitus quod ab homine deditissimo uber-rimum, atque amplissimum afferri possit & tibi gratulandi, & in-credibilem ex tua facultate suscepitam lætitiam declarandi genus excogita, meque illo uti voluisse existima. Eundem, ut fi-Guinif. Barz, Pars II. u nem

nem tandem epistolæ faciam, summâ in tuam Beatitudinem ob-
servantiâ, in sanctitatem religione esse judica. Mediolani quar-
to nonas Octobris 1458.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S
R A P H A E L I C A I M O

S. P. D.

Superioribus diebus, vir spectatissime, allato huc nuncio de
Sanctissimi Patris, ac Beatissimi Domini nostri ad Suminum
Pontificem promotione, cui tuam omnem jam operam, atque
studium cum singulari fide, diligentia, industria præstabas,
erasque in dies acceptior: magnum ego in modum tuae, & virtu-
ti, & fortunæ cum apud multos, tum in primis apud communes
necessarios nostros nobiles, & egregios viros Albertum Gambal-
lotam consobrinum tuum, & Philippum Malabarbam uxoris
meæ fratrem sum gratulatus. Nam, et si neque ratio temporum
nostrorum, nec diversitas occupationum satis hoc tulcrit, ut mi-
hi tecum familiaritas esse posset; tamen tantum apud me valuit
optima de tua & honestate vita, ac propè dicam religione qua-
dam, & prudentia, ac moderatione existimatio: ut & te ex ani-
mo vehementer amarem, & secundis eventis tuis etiam, atque
etiam gauderem. Ad hæc accedebat ea, quam dixi, necessitu-
do, quasi vinculum quoddam ut affinitatis, ira etiam animorum,
ac pignus. Sed & suaviora hæc omnia reddebat memoria veter-
is amicitiae, quam à patribus nostris ortam ego cum parentibus
tuis persanctè colui; & ejus propagandæ studio in fratrem tuum,
cum quo mihi potuit quandoque major esse rerum gerendarum
communicatio, servandam, & ampliandam curavi. Erat au-
tem contentus solâ hac (fatebor enim) quæ cum necessariis, &
amicis communicaretur, letitiæ, fructumque alium mihi nullum
proponebam, quam ipsum lætari. At verò se mihi honestissima
occasio hæc ipsa tibi exponendi, & aliquid te dignum exposcendi
necessitas obtulit. Magnitudo enim meæ devotionis in Summi
Pontificis sanctitatem vicit pudorem meum, atque impulit ad
gratulationes, quas de Summo Pontificatu ejus mente con-

ce-

ceperam, ad ejus Beatitudinem, quando coram de promere minus licere sentio, aliquâ saltem ex parte per epistolam transmittendas. Quâ in re confido, quâ est sapientiâ, sinceritatem meam facile percipiet: eandem quâ est clementiâ, non aspernabitur. Sed opus mihi esse arbitror perito, sive interprete dicam, sive patrono, qui & tempus, quâm maximè haberi possit gravioribus curis vacuus, atque aliâs aptissimum deligat ad eam epistolam Sanctitati ejus tradendam, & meum hoc vel officium, vel deditissimi animi argumentum ejus clementia quâm acceptissimum, meque illi commendatissimum reddat. Quem potius ad hæc confiencia adoptem, quaro neminem. Etiam si adesset ejusce modi hominum copia, longè tamen mallem tibi maxima quæque debere. Reim totam humanitati tuæ, nieque ipsum commendo, ac trado. Vale. Mediolani quarto nonas Octobris 1458.

GUINIFORTUS BARZIUS
JACOBELLO MALABARBAE

S. P. D.

Visitavit nos Deus visitatione, mihi quidem miserâ, vereor funestâ certè, tibi autem, mi Pater, ut de tua in Deum ipsum religionem, atque observantiam judicandum est, utili, & accommodatissimâ ad ejus in te gratiam, ex tua sanctissima patientia, & æquitate animi cumulandam. Abstulit enim mihi dimidium animæ meæ Deus Catharinam sororem, vel potius dicam filiam tibi charissimam unanimem illam confortem meam, fidelissimam sociam, liberorum autem meorum matrem, & optimam, & prudentissimam. Atque eo quidem tempore abstulit, quo sperabam futurum brevi, ut post innumerabiles angores tandem aliquando mecum optatum lætitiae fructum perciperet ex vinea, quæ plantavimus. Facile quicunque sciunt, quantâ concordiâ viximus, & quâm nobili, ac pretioso thesauro sum privatus, intelligere possunt quantam jacturam fecerim: immo quantum receperim vulnus, & in quanta amaritudine versetur anima mea. Sed me in maximo dolore hæc una cogitatio consolari (fateor)

Guinif. Barz. Pars II.

u 2

de-

debet, quod dilectissimam conjugem, cuius felicitati magis gratulari oportet, quām meis incommodis mōerere, intelligo à variis, ac diuturnis morbis, atque languoribus ad firmissimam valetudinem, à plurimis laboribus, atque molestiis ad summam quietem, à caducitate carnis hujus ad vitā immortalitatem vocatam, Deo, quem fideliter agnovit, ingenuè timuit, religiosè dilexit, & coluit, spiritum reddidisse. Ita enim vixit Catharina mea in hoc æstuofō, atque importuofō communis vitæ mari, ut sinè dubitatione credam & acceptum Deo ministerium ejus, & gratam conversationem fuisse. Ita è vita hac fragili, ac æruminarum plenā excessit Catharinæ meæ nobilissima anima, & Apostolica auctoritate ab omni peccatorum nexu plenissimè absolta, & Sanctorum fulta suffragiis, & omnibus Ecclesiæ Sacramentis munita, ut insidias eam, ac tela inimicorum omnium evasisse, & ad Cœlestem patriam pervenisse, æterna à clementissimo Deo præmia percepturam, ego in virtute passionis Domini nostri Jesu Christi sperem. Hæc me igitur cogitatio, hæc spes, hæc fides consolatur in afflictione mea; facitque, ut jam non æquo tantum animo tolerare, quod recusari non potest, sed cum gratiarum actione ferre quod Deus voluit, me posse confidam. Quanquam autem de Catharinæ meæ salute mihi tantum promitto, quantum intelligis: nihil tamen prætermittendum statui ad Dei misericordiam ei abundantius impetrandam. Idem te facturum certè scio, qui illam tantopere in vita amasti, ut neque Ambrosii in Marcellinam, neque Benedicti in Scholasticam forores dilectioni, quantum vel temporum, vel personarum tulit ratio, voluisse cedere videaris. Reliquit nos hæc anima septimo idus Martii, adventante horā tertiā ante lumen, nullā, ne minimā quidem, acerbitalis illius significatione factā in ipsa dissolutione: atque ita migravit ad Dominum. Ego me nunquam solum, nunquam à Catharina mea destitutum pītabo, à Catharina, inquam, mea, magnanima illa, & verè quidem magnanima matrona: cuius animus non inani gloria tumens, non fuco ullo infectus, non lumen aliunde mutuatus, falso homines fulgore perstringebat, sed verum, propriumque virtutis sinè simulatione splendorem sub ipsum usque Dei conspectum

Etum mittebat. Quemadmodum ipsa nunquam se à me deseriri putavit, cùm sèpius in longas proficisci erer Legationes tardius redditurus; sic eam ego ad domicilium nobis in supra patria ornandum profectam sperans, nunquam me ipsa carere judicabo; seduloque operam dabo, Domino concedente, ut quam laborum meorum sìne querela, atque omnis in utranque partem fortunæ etiam cum gratiarum actione consortem, quam omnis vita concordissimam sociam habui, eam in Cœlis, cùm dies meus advenerit, inter electos immortalis vitâ, ac sempiternâ gloriâ donatam inveniam, Regnum Dei una cum ea perpetuo confortio possessorus. Tu autem, mi Pater, qui in Cœlestibus jam mente versaris, & habitas, ea beatitudine fruere, quæm forori tuae obtingisse, freti Jesu Christi Redemptoris nostri meritis, non irreligiosè speramus. Sed, si quid illi fortasse deest (quod de imbecillitate nostra subverendum est) idem ipse, qui majora quotidie apud Deum promereri studes, ejus nobis majestatem orationibus tuis, & Hostiæ, quæ Mundi lavit criminâ, oblatione placatam redde. Vale. Mediolani quinto Idus Martii 1460.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

JOANNI AUGUSTINO BARZIZIO

S. P. D.

EX Laudensi Urbe nonis Martii rediens, quò infelix ægrotante hic uxore pridie ejus diei cum illustri Comite Galeatio Maria profectus eram, & uxorem ipsam offendit gravissimè laborantem, & literas tuas Salodii calendis obsignatas accepi, quibus te optimè de me, fortunisque meis existimare animadvertisi. Quam longè tunc falleretur opinio tua, non est hujus temporis explicare. Quam sim autem ego nunc in profundum malorum propè demersus, ad cætera accedente amissione unicae dilectionis, & concordissimæ conjugis meæ, ejusdeinque & prudentissimæ filiorum meorum, ac filiarum genitricis, & matrisfamilias diligentissimæ, calamitas mea me invitat, ac stimulis suis excitat ad scribendum ad te præsertim: cujus vel in me pietas, & commiseratio lenire dolorem meum, vel consolatio abstergere luctum

etum posse videatur. Sed multa me ab hoc scribendi genere deterrent, ac revocant. Id tantum à te peto, mi frater, cogites quo me animo esse oporteat: etiamsi uxoris optimæ, ac de me optimè meritæ fortiter inestimabilem jacturam tulero, quoniam ita Deo placitum sit: quo me tandem animo esse oporteat, duarum etate jam adultâ virginum patrem, & patrem occupatissimum: adde & patrem parum iis instructum rebus, quarum ope homines ejuscemodi se molestiâ levare solent. Omitto, quæ me præterea filiorum cura sollicitet; ea etenim, et si acriter urit, tamen relata ad filiarum causâ conceptos angores lenior videtur. Nec cætera attingo, quæ ad rem familiarem pertinent. Tu certè, quâ es, & prudentiâ, & animi æquitate, rectè constitues, quid de me sentiendum sit: neque hanc rem Philosophorum more, sed hominum modo definies. Vale frater, & cum mea causa dolore, quanum fraterno amori negare non poteris, contendes: tum pietati in animam Catharinæ meæ, quæ te certè ut patrem semper in honore habuit, plurimam apud Deum navabis operam. Mediolani quinto Idus Martii 1460.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

PANTALEONI SUARDO

S. P. D.

SI, quod frustra saepius attentavi, nec possum etiam nunc sine lacrymis facere, ad te citius Pantaleon scripsisseim de Catharinæ meæ ex hac vita excessu; accepisseim hodie non mala punicia dulcia, quorum illa gustatu recrearetur interdum siti æstuans, sed amaras de conditione humana lamentationes, quæ doloris mei comitem, solumque ostenderent. Sed habeo gratias diligenter tuæ: tu ignosce, oro, non tam dico tarditati meæ, quâm dolori, & misereat te laborum meorum, quos neque necesse est, neque meus in te amor patitur me narrare. Dominatur certè in me ratio, ut & intelligam quanta Dei clementiæ debeo, à quo uxorem acceperim virtutibus omnibus iis præditam, quas in matrefamilias egregia esse oporteat; & benedicam nomini sancto ejus,

ejus, qui illam, (ut mihi religiosè persuadeo) ad se vocavit : non ut me fidelissimā, atque amatissimā sociā, filiosque , ac filias prudentissimā gubernatricē , ac matre optimā privaret ; sed ut ipsi pro singulari , qua hīc in adversis fuit, patientiā , gaudia cœlestia , pro innocentia Regnum suum , pro modestia , & ingenua humilitate æternam gloriam , pro misericordia , & benignitate retributionem incomparabilem , pro religione non fiēta se ipsum fruendum daret : etiam nos eò aliquando admissurus, modo à via , quam ipsa tenuit , non aberremus . In me , inquam , ut dixi , dominatur ratio ; sed neque naturæ jus suum vel subtrahere ullo ingenio , vel ulla extorquere vi possum , neque filiolis nostris paternas curas negare debeo . Itaque pīz lacrymæ extum sibi , etiam invito me , ac reluctantē , inveniunt , quoties mihi (quod persēpe quotidie fit) vel immortalia in me nobilissimæ conjugis merita , vel maxima ejusdem in liberos nostros , in filias præsertim virgines jam adultas officia , quibus posthac sit carendum , pervadunt mentem . Hīc me æquo animo patere , obsecro , finem scribendi facere : sive hoc severiores perturbatæ mentis imbecillitati adscribendū censebunt: sive mitiores grati potius animi nobilitari , aut paterni affectus lenitudini tribuent : ego mihi licentiam de tua humanitate sumo reliqua non attin-gendi hac epistola , ad quæ respondendum esset . Vale . Medio-lani tertio Idus Martii 1460.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

G A L E O T T O B E A Q U Æ

S. P. D.

Facile fuit inter legendum literas tuas intelligere , unde tam alienus à re uxoria factus in præsentia videaris : præsertim quam tu ipse & sapienter , & ornatissimis verbis accurate commendes ; satis enim esse putas ab ea una , quam nactus es , conjugæ , durius fortassè nonnunquam torqueri , affidū certè simulari , neque oportere aliam superduci factionis longè diversæ : quæ , si quid tibi curis vacuum interdum fieri videtur , id saltē ipsa

ipsa sibi omnē deberi putet. Sed parum animadvertisse vidēris, quo consilio ducerer ad eam tibi proponendam rem. Te enim ad matrimonii subinvitabam conjugium, ut perpetuā, quam suaseram, assumptā sociā, multis leverere curis, multis solatiis reficerere. Unus enim sustines omnem tum studiorum, atque doctrinā tradendā, tum conciliandorum tibi discipulorum, tum & rei familiaris curam; providendum autem cogitabam de uxore, quae nullas suā modestiā, neque interdiu tibi, neque noctū inferret molestias: cuius affabilitas fatigatum animum recrearet, delectaret convictus: cui gubernanda economica omnia securū committerentur: à cuius propinquis, ac necessariis non mediocre honoribus, qui tuę debentur virtuti, assequendis adjumentum, ad alliciendum etiam auditorum pluribus ex locis maiorem ad te concursum non contemnenda suffragia expectare deberes. Hęc tantum hīc matrimonii commoda enīmero, quod ea in primis ad dubitationem tuam excutiendam apta existimo. Aderunt & alia, quae vel prima, vel maxima spectari oportet bona; omnique exceptione major ab eo opeanda sapiente, qui non sibi in solitudinem secedendum statuerit, proponetur virgo, si ad sacrum matrimonii subeundum jugum te animum convertif- se ad me rescriperis. Vale.

GUINIFORTUS. BARZIZIUS

CHRISTOPHORO BARZIZIO

S. P. D.

Q uotidie de te cogito, nec facilè dixerim, quām me solici-
tet misericordia tui: qui mihi unice filiolæ pater, amissā
in ipso ætatis tuę flore dilectissimā conjugē, versariς ante
oculos; his enim, atque hujusmodi cogitationibus de te affli-
gor. Quę dehinc futura est fratrī mei * patrue lis vita? An
perpetuō in tenebris, ut ita dicam, degendum est ei? An inge-
nui ex eo liberi nulli expectandi sunt, per quos familia nostra ad
pau-

* Erat Chr. stophorus filius J. cobi Barzizii Gasparini fratris pluribus in-
geniū fūi monumentis relictis illustris.

paucos redacta propagetur? An rei familiaris gubernatio, & quod pretiosius est, filiolæ educatio, ancillarum, aut extranearum quarumvis matronarum fidei committenda? An dixitias ipse suas magnâ industriâ, multis sudoribus, summa diligentia & conservatas, & auctas sine socia in squalore positus possidebit? Quod si nova ducenda videbitur uxor, an tanto vinculo temere se implicabit, ut forsitan pro foemina monstrum, aut monstri simile quidpiam, aut pro eleganti rudem, atque insulsam, pro modesta petulantem, pro magnanima vel pusillaniinem, vel arrogantem accipiat? Et qui pudicam, ac extra omnem suspicioneum ignominia suæ, generiue sui positam, qui gravem, atque maturam, qui prudentem, & ad gubernacula domus idoneam se invenisse creder, in his, aut in horum plurimis fallatur; eoque se deductum sentiat, unde non jucundiratem, ut sperabat, sed gravem tristitiam, atque assiduum incerorem hauriat? Hæc cogitanti mihi in mentem venit; si ab uxore animus non prorsus abhorret, qui certè non modò abhorrire non debet, sed ad eam applicandus videtur; non tam expertendas tibi fore opes novas, quam exquirendam sociam, que & benè servare partas, & eis modestè uti sciat; nec tam expertandam esse delicatam, ac lepidam adolescentulam, que totum fermè diem in se comenda, ac mollienda occupet, quam verè pulchram, atque ita naturâ formatam, ut non ei sit opus multo ad se ornandam studio: ita institutam ratione, ut corporis venustatem, ac pulchritudinem virtute animi decorandam, atque illustrandam, non fuso inficiendam putet. Virginem verò, non viduam diligendam judico, non quia viduæ matrimonium damnem, sed quia tibi, & feliciter evenire, & quam maximè fieri potest, cunctum esse cupio, ut unanimem tecum, ac de te uno cogitantem, ut tui unius recordatione se oblectantem, tibi uni ut corpore, ita mente dicatam, atque devotam sperare liccat: que in vidua, tametsi castissima sit, esse vix posse arbitror. Quomodo enim vitare illam posse credam, quin ejus consuetudinis quandoque meminerit, quam olim cum suo priori marito habuerit, quin mente quandoque delabatur in comparationem quampiam inter priorem, & præsentem: quin de priori quandoque suspireret, & illius vitam,

Guinif. Barz. Pars II.

si revocari possit, praesenti conjugio inter suspiria illa preferat? Has cogitationes, hæc desideria nonnunquam incidere, aut illum ingratam, atque inhumanam esse, quæ prorsus oblitera omnium prioris viri meritorum sit: immo & libidinosam, quæ ita praesenti confuetudine, ac novo amore absorpta videatur, quis non facilè suspicabitur? Igitur, quas dixi, in uxore ad honestum, laudabile, felix conjugium expertendas conditiones cum mente percurro, & præterea cogitatione perscrutor, ubinam mulier inveniri possit: quæ virgo ætate matura, pulchritudine decora, valetudine firma, generis nobilitate conspicua, claris parentibus orta, multis, ac magnis affinitatibus circumsepta ita educata, atque erudita sit, ut honestatem, ut modestiam singularem omnibus in rebus præferat, ut vegeto ingenio ab omnis boni auctore Deo donata, prudentiæ non obscura det signa; cum, inquam, perscrutor, ubinam talis inveniri possit virgo, atque ita inveniri, ut nos invenisse confidendum putemus, nec falli nos metuamus, quod aliquibus aliquando acci disseme audivisse memini: una mihi venit in mentem, in qua hæc omnia esse non ab aliis didici, sed satis, ut arbitror, ipse perspexi. Non minus enim illi conjuncti sunt filii mei materno sanguine, quam paterna origine tibi. Credo satis me intelligis, nec tibi est inauditum, quibus & nata, & prognata parentibus, atque majoribus sit: non incognitum apud quos, & quo studio educata, quos frarres habeat, quamque idoneos, qui ascendant, vel potius redeant in altiorem fortunæ gradum: non obscurum, quamclaro utrinque genere fulgeat, quot præcerea, & quantis consanguinitatibus fulciatur, quarum nullam tibi gravem ullo tempore fore metuendum sit; multas autem & contra adversa, si quando, quod nolim, acciderit, præsidio, & ad honores suffragio habiturus videaris. Ex hac tibi & hilaritatem animi, & conjugalis tranquillitatem vitæ, ex ea prolixi, generosæ inquam prolixi fœcunditatem; si ex parentum naturalibus vel animi, vel corporis bonis conjectura illa ducenda est; ex eadem optimam rei familiaris bene administrandæ rationem, urbanamque elegantiam quandom perquam decoram sperare debes. Non intelligis, quid obstat, quoinius ad eam securè animum applicandum videas: præsertim

fertim cum, me tibi auctore, & harum, quas dixi, rerum vel exploratore, vel teste, minimè subverendum sit, ne fallaris. Ad Deum quod minoribus etiam in rebus soles, in hac omnium maxima, quibus se implicet homo, refer consilia tua: à quo si quid igniculi accendi in te senties, facito me, si videbitur, de tua omni voluntate certiorem. Habebis fidelissimum, tuique amantissimum, qui semper fui, fratrem: nostra ergo, si à Deo erunt studia, non irrita fore spero. Vale.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

R E L I G I O S O V I R O

M I C H A E L I B A R Z I Z I O

S. P. D.

DUplici gaudio una me affecit hora, Reverende Pater, litterarum scilicet tuarum lectione, ac nostri Thomae modestissimi adolescentis complexu. Successisset & tertia voluptas, si motus ille animi, qui huc illum adduxerat, suam æquè in rem, sicut in meam cessurus esset. Optabat enim, dum meus ad Serenissimum Regem reditus instaurandus esset, mecum navigare, quod minimè tuo consilio tentatum à se arbitror. Suasi ergo, ut ei se totum studio, quod jam incipere ait, tradat; curetque tum ea re, tum virtutibus bene morato viro dignis præstare cæteris. Idem ut sibi tu persuades, velim; tunc non deerit ube-rior, ut spero, gratia Dei: mea certè opera provida erit. Insti-tuatur primum oportet homo venustis moribus, honestisque disciplinis, qui velit inter viros magnos cum dignitate versari: quod sibi per ætatem, ac valetudinem cum perfectè assequi nondum licuerit, nunc summo studio suppeditat. Nunquam autem ego ex nostris quempiam subducam, ut otiosus diu sit: credo sententiam meam non reprehendes. Sed de reliquis suis apud me sermonibus jam loquamur. Narravit noviter plura, quæ ante-actis annis non incognita fuerunt: interponam libens, ac debens, & ob Dei venerationem, & ob nostram inter nos, quotquot fu-mus, sanguinis necessitudinem, si opportunitas aderit, vices

Gianif. Barz. Pars II.

x 2

meas

meas ad omnia; quæ in hodierum usque die in imperfecta ja-
quent, complenda. Expecto quidem vel utrumque, vel alterum
ex his, quibus cum res discutienda est: id agam quod mea erga
omnes communis fraterna charitas exigit. Non verebor ea lo-
qui aperte, quæ si negligantur, in animarum dispendium, hono-
ris, ac famæ detractionem, opum consumptionem ventura sunt.
Non deerit mihi ad hæc voluntas, non opera decriit, ut in Deo
confido, sanctiæ Spiritus gratiâ. Id precibus, ac sacrificiis, ut
divina concedat clementia, eniti, officium erit tuum. Quod
verè ad gratulationes tuas spectat, quod te boni mei, iuncto
communis memoriâ gaudere, ac primâ tibi factâ relatione re-
creatum esse ostendunt; tale id est, ut nulla mihi eam ob rem
laudes, nulla per me ampliandæ majorum nostrorum famæ pre-
dicatio, sed soli Deo laus omnis, ac gloria tribuenda sit; loquar
enim non simulatè, apud te præsentim, qui & humanos defectus,
& divina in homines continua beneficia semper contemplaris.
Quanto magis me ipsum considero, quod perductus sum, quod-
que mea postulant meriti, sive illa erga Deum, sive apud seculi
homines metiar; tanto magis sola Dei, ac Domini nostri Jesu
Christi in me pietate cuncta evenisse intelligo. Nullas itaque
tibi gratias agere gestio, à quo non mediocriter extolli video;
sed potius ad gratias Deo rectori meo tuis orationibus, & maxi-
mè his, quas in altari habes, agendas, tuam charitatem implo-
ro; & novit Deus, qui auctor est, quis me finis ad exterias
Nationes & prius traxerit, & brevi, ut spero, reducturus sit.
Opus tamen est, ut qui debilis sum ad resistendum, ne corruam,
tuis, ac tui similium armis protegar, suasionibus scilicet, moni-
tisque sanctissimis, atque assiduis: apud Deum ex corde proce-
dentibus orationibus. Postremum illud epistolâ complector,
quod vix apud te locupletissimum hominem, nullaque mea ope
indigentem proloqui audco: ut me præsentem, absentemque ad
omnia tibi cunctis commodè cessura promptissimum in cunctis rebus pro-
tuso junc exiges. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

LUCINO FRUSIO
DUCALI COLLATERALI

S. P. D.

AD dolorem animi, quem ex morte clarissimi Patris Reverendi Abbatis S. Ambrosii necessarii tui acerbissimum sentio, alleviandum, unum præsertim consolationis genus invenio. Anum adverto enim, eum diligenter in vita id curasse, quod & Solon ille Atheniensis alter ex sepeem sapientibus Græciae se cupere non nunquam attestabatur: ita scilicet vitam suam instituisse, ut quam multos interitu suo tum lugentes, tum gravi cordis inædere affectos relinqueret; non solum enim fratres, ac ceteros necessarios, clientes, amicos, Mediolanensemque Divi Ambrosii Ecclesiam, cui dignissime prærerat, desolatos moriens dimisit, sed & in omni genere homines: cum plurimi reperiantur, qui suum hunc casum ægerriè ferant. Nam quid sacrum Bafleense Concilium, cuius ipse Legatus erat, in quo præstantissimorum in omni doctrina, religiosissimorumque in omni professione hominum, in quo suminorum tum in Ecclesia Dei, tum in seculo Principum conuentus agitur, commemorabo? Quid Serenissimum Principem Regem Aragoniæ, à quo nuper hic noster Abbas in testimoniis virtutis sive amplissimis ornamenti donatus fuerat? quid Illustrissimum Ducem, cuius splendoris universum pene Orbem illustrantis, hic ipse, de quo loquimur, verè quidem radius dici potest, enumerabo? quorum omnium animos non mediocriter hujus obitu pulsatos esse negabit nemo. Hæc tametsi magnitudinem jacturæ, quanta est, doceant, æquiori tamen animo ut illam sustineamus, efficere debent: quia ad onus hoc perferendum pariter nobiscum tanta hominum multitudo, tam firmæ Orbis columnæ concurrunt. Quare & gratias Deo potius habendas censeo, qui talem nobis, ac Patriæ, iminotum Mundi virum dedit, aliquando quam dolendum, quod ad se illum vocaverit. Idem ergo ut tu facias, quem incredibili mœstre confici non ambigo, non solum suadeo, sed etiam maximum

mum in modum oro. Possent aliae rationes adduci; sed haec quidem apud te, cuius constantia mihi perspecta est, satis ac super dicta esse arbitror. Non dubito aliud quidem huic meæ epistolæ inseri, in quo tuam humanitatem in re non levi maxime oratam faciam. Intellexi, apud Antonium quendam olim Abbatis domesticum esse omnes illas scripturas, quæ ex Sicilia ferebantur; inter quas sunt nonnulli fasciculi ad me literarum: item alii ad venerandum Regium Procuratorem in Basileensi Concilio existentem. Novit prudentia tua, quantum nobis damnum contingere potest, si quo fortassis infortunio ad nostras manus haec literæ non pervenerint. Te itaque per eam, quæ tibi, ac tuis olim cum patre meo fuit, amicitiam, quæque dehinc inter nos semper inviolata permanxit, obsecro, atque obtestor, ut & diligentiam tuam, & auctoritatem in hoc adhibeas, ut haec omnes restituantur literæ; dabo enim operam ego, ut suas Regius Procurator accipiat. Hoc si confeceris, & viri boni, atque amici officio functus eris, & tuo merito me tibi devinctum habebis. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

ZACHARIÆ RIDO

S. P. D.

Post tuum ex hac Urbe discessum, Pater optime, si prius ad te scripturus fui: nisi me partim occupationes variae impedi-
vissent, partim consilii de nonnullis rebus à te petendi occasio-
nunc primum maturè oblata me in longum traxisset. Quæ in
buccam venissent, antea epistolæ inseruisssem: jam verò de re-
bus seriis futurus est sermo. Mihi quidem in mentem venit, ut
pro mea in inclytum illustris Mantuani Marchionis filium do-
minum Lucidum aliquid & studiis suis, & professioni meæ con-
veniens ad se scribam. Verum, quia neque meum est assentari,
nec singula quæque de se laudabilia mihi sunt nota, quanquam
univeralis fama splendidissima est: pero, ut pro tua in me pater-
na charitate nonnullas ex præcipuis virtutibus suis per literas
tuas

tuas explices, quas ex te me didicisse profiteri valeam: quibus in hunc usque annum studiis operam dederit: quam sc̄ attentum ad Juris scientiam capessendam pr̄beat: quam affabilis, & benignus, heroicā non posthabitā gravitate: quam aſfluenter à natura dotatus bonā valetudine, formā, robore, atque agilitate sit: quam ingenii perspicaciā, memoria tenacitatem, facilitate loquendi, c̄terisque vel animi, vel corporis commodis à natura profiſcentibus sit ornatus, ex te audire cupio: ut quicquid in ſententiam meam concurret, ad amplificandam orationem aſſumere poffim. Virtutes honestā conſuetudine, ac ſtudio quaſitas ordine te expoſitum ſinē monitione mea ſpero. Cūm de his rebus eruditio rem me feceris, aſcupabor otium ad ſcribendum. Aliud eſt pr̄terea quidpiam, in quo judicium tuum expeſto, priuſquam opus meum in publicum efferatur. Non ignoras, ab ILLUSTRISSIMO Duce Domino noſtro in me conjectam plebejo ſtylo commentandi Dantis ſarcinam. Incidit autem, ut quodam in loco per Virgilium apud Dantem habeatur ſermo de Mantuanæ Urbis origine. Ejus itaque ſententiam expoſiturus ego, libenter in Commentariis meis aliqua inſerui laudem illuſtris Marchionis ſinē aſſentatione attingentia, qua chirographo his literis incluſo ſcripta leges. Quæſo, ſi vel plura tibi, vel luculentius dicenda eo in loco videntur, in quo ex industria brevitate, ac sermonis modestiā utor in illa me tempora differens, judicium tuum ad me reſribas. A te quaſi à patre moneri opto: tu mecum in his paternē ages; perpetuò verò ſtudebis illuſtri Domino noſtro, cui lucis nomen rectiſſimè conuenire prædicatur, gratum, & commendatum me facere: cujus & ego Dominationi me offerre poſt tuas mihi redditas literas curabo. Vale.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S
R O D E R I C O F A L C O N O

S. D. P.

Non dubito, clarissime Doctoř, & voluptate, & stupore non mediocri te affectum iri, cum his literis intelliges, me ad Regnum hoc, nullis tuis monitis præcedentibus, accessisse.

Volu-

Voluptatem nempe non modo non tollere, verum potius augere, Deo adjuvante, cupio; admirationem verò proflus, ut deponas, moneo: quod te facturum planè credo, si magis ad Serenissimi hujus nostri Principis, ac Regis clementissimi splendorem, & excellentiam, quam ad ea, qua mihi ex hac profectione vel obvenerunt, vel obvenire potuerunt, incommoda, cogitationes tuas convertes. Quis enim est, qui si in illo genere officii suam pro tanto Principe operam exercere se posse confidat, non statim eligere debeat, neglectis omnibus aliis curis, contemptisque periculis, tunc se illius obsequio tradere, ac sumnum in eo colendo studium adhibere: cujus cum tanta sit gloria, ut neminem nostræ ætatis Principem sibi anteponendum prædicent omnes; tum in omni virtutum genere tanta est præstantia, ut maximo etiam cuique ex majoribus illis, quos vetustas amplissimos tulit vel præferendus, vel comparandus non injuriâ videatur. Sæpe enim te laudes suas illustres prosequenter audivi, quibus summam naturæ bonitatem, summam ingenii perspicaciam, rerum inultarum cognitionem, honestarum disciplinarum scientiam aperte in eo esse docebas: animi verò magnitudinem, singularrisimisque ejus dotes longâ oratione prosequebaris. Quibus rebus effecisti, ut diuturna morte impatiens, accedentibus præsertim cohortationibus militis prudentissimi Hugonis de Villafranca nunc Imperialis Consillarii, qui superiori tempore apud Imperiale Majestatem Serenissimi hujus Regis erat in Urbe Mediaevali Orator; effecisti, inquam, ut iter una cum eo ad hoc Regnum, Deo, ac Domino nostro Jesu Christo annuente, subirem. Quid verò deinde actum sit, literis ad te scriberem, nisi idem iste miles ad illustrissimum Regem Navarræ cum Imperialibus mandatis accedens, te de omni meo successu pro sua in me benevolentia, & mansuetudine certiore facturus esset. Audies ex eo & quam benignè clementissimum hic Princeps me exceperit, & quid spei reliquum dederit: qua quidem spes jam, ut firmiter mihi persuadeo, impleta esset: nisi ex eo die (sive faro quodam meo, sive temporum qualitate, sive Dei voluntate id evenerit) in mari assidue classem hanc validissimam instruens versata sua Majestas fuisset. Tu autem, vir integerrime, causâ meâ intel-

intellectā, quicquid in me celeriter promovendo impendere
ad iumenti poteris, id omne ut diligenter adhipeas, etiam atque
etiam rogo. Gaudeo enim tuas suasiones ad me in hoc propo-
situm vel inducendum, vel confirmandum plurimum valuisse; ac
etiam pro tuis ea in re confiencia officiis tibi me perpetuò de-
vinctum concedam. Vale.

G U I N I F O R T U S B A R Z I Z I U S

J A C O B O C A S I N O

S. P. D.

C onfuluisti me per literas tuas, quid de sponsalibus per te
contrahendis sentiam; tuumque ad eam rem vehementer
affectum non solum accurato sermone patefacere, verum & ra-
tione persuadere studuisti. Evidem haud difficile judicarem in
hac consultatione sententiam dicere; si non tantum dubitationis
tuum illud persuasionis genus inferret, quantum leporis elegan-
tissimus stylus attulit. Effecisti enim, ut cum id prius laudaturus
fuisse, ad quod aperte inclinaris; nunc tui instituti causas in-
telligens, non modò in opinionem eandem non concedam, sed
ab illa penè in diversam cogar. Miraberis fortasse, quam tuis
rationibus interpretationem faciam: magis certè mirarer ego,
quo ingenio illarum vim in tam periculofo negotio retorquere
coneris. Sed desino hæc loqui, atque ad rem proprius accedo.
Nam id mihi oneris desunplisse videor, ut ostendam tuis me
rationibus non ad matrimonium, sed cœlibem tibi laudandam vitam
potius impelli. Igitur, ut quæ dicturus sum non inficeris, quasi
non bene percepserim tua dicta; ea ipsa ut contexuisti, ne mini-
mâ quidem variatâ syllabâ, per disceptas particulæ replicabō.
Scribis enim in hæc verba: pridem, mi here, cum varias, hor-
rendasque figuræ mortis inspiciebam ægrōtus, nihil quidem mi-
hi tam molestum, tam triste occurrebat, quæ quod obiens ni-
hil ex carne mea, nihil ex ossibus relinquebam meis. Dehinc,
nonnullis interjectis verbis, hæc subdis: meditabar nempe se-
mivivus interdum Jovem ipsum Junonem sibi sociasse, nec eâ

Guimf. Barz. Pars II.

y

qui

quidem contentum solâ, cæterosque Deos simile quicquam fecisse. Denique demum de promens intentum subjungis: unde lapsi jacturam temporis flebam miser, non pro me, aut carne mea laborasse tamdiu considerans. Nolens igitur aliquando ad eandem redire mœstitudinem, uxorem ducere hoc in Regno, si aliud non suades, & consulis, deliberavi. Iis insideo aliquantisper. Moveret te, ut bene aspicio, ad appetendam uxorem hoc in Regno mortis meditatio: moveret & Deorum imitandorum religio. Sed vide quæso; nam prius quod ad mœrorem illum spectat, quo mori metuens cruciabaris, commentabor; num justus ille fuerit dolor, qui cum ex una tantum molestia proveniret, multis haud dubiè excludebat curas, & quidem gravissimas ex his, quas temporalium recordatio ultimum obcuntibus diem afferre solet. Una hæc tibi semianimi occurrebat mœstitia, quod prolem ex te, si fatum adimpleret, relicturus non eras. Vehemens itaque satis causa judicari debuit, fateor: at tu mihi responde, quâ constantiâ tum fuisses, si te à tuæ dilecta conjugis, à filiorum conspectu, atque complexibus divelli, conjugalis, primique amoris peritus ea ætate vidisses, quam tua per hæc verba notat epistola? at satis vixisse putabam, cum sacratissimæ Virginis Filium, qui nobis dat vitam, æquassem ætate, & subtrahi me hac è luce, quo etiam ipse trahi voluit, ævo, leviter ferebam. Videri ergo illâ ætate, quot tibi tristissima occurserint cogitationes? Deseruisses enim uxorem annis juvenem, cuius te non solum prior consuetudo ad dolorem, verum etiam futura solitudo ad pietatem commovisset: dubitasses post celebratum funus quâ in te observantia, quo in filios studio, qua fide se exhibitura esset: metuisses, ne sibi secundum adoptaret thorum. Tuam verò pro filiis sollicitudinem qualem commemorabo? Nonne in tempore ad robustos, sensatosque procreandos filios aptissimo, inunere hoc tam affectato defunctus esses? nonne ab iam susceptorum educatione, curâ, eruditione tum vacasses, cùm prima omnia post primum officia illis deberentur? Hæc nempe tibi in mentem venissent: quis filiis meis vel abundantiores copias suppeditabit, vel jam quæsitas sine dolo tutabitur? quis pro dignitate illos enutriet? quis bonis moribus, egregiisque disciplinis instruet? quis

quis ab his malis , quæ fortunæ vicissitudo subministrat , proteget ? quis solerti vigilancia ad maturam ætatem dederit , ad ci-vilia munera , ad publicos honores promovebit ? Accessisset & tibi ad calamitatem quasi cumulus quidam incertitudo vita suæ: virtutum plena , an vitiorum labore coinquinata , laudabilis , an obscura , fortunis abundans , an egena securita foret . Prætermitto philosophicas rationes : quò magis in bene operando quis se exerceat , cò magis in opere delectari , siveque cò maiorem , si ab eo distrahitur , afferri tristitiam : ab culti agri segete , ab insicæ arboris fructu prohiberi molestius esse , quam nunquam vel agrum possedisse , vel arborem inseruisse : tolerabilius putari nunquam bono aliquo potiri , quam post suam degustatam suavitatem ab ejus pabulo excludi . Has enim , atque alias ex naturæ Philosophie claustris sumptas rationes ad superiorum confirmationem adducere negligo : propterea quod superioribus illis , cum manu palpabilia sint , assensurum te sine contradictione confido . Tantis itaque molestiis , cum ferè præsentem intuebaris perpetuum somnum , maritalis jugi , ac patriæ expers caruiti : extra quas te positum si tunc meminisses , ad solamen præcipuum , acerbitatisque illius , quam maximam sustinebas , mitigationem hic tuus cælibatus , ipsaque solitudo valuissent : Quod igitur corporis fortassis languore nimio correptus ea tempestate minus rectè appetivisse vidèris , tuum est nunc tranquillo judicio moderari ; neque id velati principium aliquod ad reliquam instituendam vitam assumere . Quod verò ad imitationem Deorum spectat , non improbarem , si vel Junone sola non contentum fuisse Jovem tacuisse : vel tuis te male actis commotum aliquando , ac perterritum non dixisses ; hæc enim tua perlegi scripta . Occurrerant mala acta omnia , quibus summas Olympi arcæ , ni misericors pepercisset Deus , mihi prohiberi verebar : undique timores turbabant , & incertum iter . Nam si quæ adhuc tanti metus reliquiæ tuo hærent cordi ; quid est , quod Deorum vestigia sequi velis , quorum supra commemoras ? Neque enim uno jure Deorum facta partim probare , partim accusare æquum est : qui ut divino à te vocabulo exornantur , ita etiam divinæ observantia , ac veneratione digni judicari debent . At verò , si

Guinif. Barz. Pars II.

y. 2

stu-

studia sua semiinandis liberis adhibuerunt, & tu sequeris, an forte ignoras tibi immortalem paratam mortem? Vereor, superstiosa haec religio ab eo te metu, quem & prius sensisti, & aliquando perpessurus es, non modò non eximet, sed etiam vehementiorem illum, acrioremque offeret. Verum age, corruant haec cunctæ ratiocinationes, prævaleant naturalia jura, quibus appetimus; si non in individuo, saltem in specie perpetuari: prævaleant & metaphysica theorematæ, eligibilius esse, ne solùm dixerim moriturum nasci, atque & orco perpetuo mancipandum aliquando in esse perduci, quam sub infinito illo non entis chaos perdurare: quas ob causas & pariter pùtemus vel malos potius filios, quam nullos optandos esse. Age ergo, detur venia, uxorem capere indultum sit. Quia ex patria diligenter inquiris? & ubi opportunius, quam hic Catanensi in Urbe, quam non solùm Divis, sed glorioso etiam Agathæ ortu, & felici obitu, quæ Ætnenses propellit ignes, Creator omnium decoravit? cuius fertilitatem, & terras, & vineas, ipseque pontus indeficientem reddunt, alienigenæque, quocumque se conferant, hilariter commemorant. Celebratam ego patriæ sanctitatem valde commendo; earum autem rerum, quas enumerasti, feracitatem in desumenda uxore non laudo. Non enim me latet, quam aptæ ad lasciviam, segnitiam, & socordiam haec res fiant. Nam & vini licentia faces libidinis subministrat, & saturitas panis torporein, atque inertiam causat; cæsiisque usus non avarus, quin ingenium hebes, ac tardum reddat, sapientibus viris non dubium est: universalem autem hujusmodi ubertatem otium, animi negligentiæ parere; ex otio verò nos in singula vitia, ex negligentiæ in extremam interdum inopiam ruere, experientia rerum haud fallax magistra edocet. Hec non ideo à me dicuntur, quod fertilitatem Regionis prorsus fugiendam censem; sed ut intelligas, minus bene te jūdicare, qui ex Catana, quod frugum ubertate abundet, præligendam tibi sponsam proposuisti. Vincant ergo cæteræ, quæ in contrahendo matrimonio diligentins attenduntur, qualitates: convenientia Catanensis virginis mores, atque industria: convenientia forma, ætas, valetudo, genus, educatione, divitiae: appetibile sit ejus conjugium: utrum à te appeten-

tendum erit, dubius fio. Nec iam te patiar nescire, quæ sit hujuscæ ambiguitatis causa. Tu quidem ipse extremâ epistolæ particulâ maxima quædam desideria detegis, ad quæ pariter inclinari videris; hic enim epistola terminus est. Quælo tandem votis favetas meis, & in semitam me dirigas, propitiusque conjugio necessaria, & libens præbeas; nec ab hac quidem re alienum me habebis: tua dum inferis, sequar vestigia, tibi obsequar. Ita & necessaria conjugio appetis, & me sequi tua est intentio. Nihil ego conjugio magis convenire arbitror, quam id, cuius gratia principaliter instituitur, socialem videlicet maris, ac feminæ conventum. At verò dic mihi quæso, quo pacto implere id poteris, si me sequi volueris? An fortassis quasi peregrinam tecum, quemque ieris, uxorem duces? noles, ut opinor, in hoc singularis esse: nec tua in tuto res staret. An potius sèpe ad thalamos redditum impetrabis? non id sìnc jactura negotiorum tibi incumbentium fiet. Amplius & nostra in hoc Regno mansio incerta cùm sit, dum hinc remoti crimus, longum tibi pro reditu sulcandum restabit æquor, plura subeunda pericula, sustinendi non modici sumptus, & (quod omnium difficillimum senties) negligenda, immo posthabenda non sìnc famæ, ac fortunæ tuæ detrimento negotia publica; illudque vereor, quod nunquam ingenio ad maturanda, quæ tibi commissa fuerint, accedes: tuus immodicè pro absente conjugé affectus animus assiduis suspicionibus, delideriis, suspiciisque vexabitur. Quod si in Hispaniam prefecturus, quasi novam ibi constituens patriam, eò etiam uxorem transferes, adhuc te alia vchemens solicitude invadet; oportebit enim in pretioso thesauro ab astutissimis furibus præservando invigilare. Quæ tametsi ex nostris etiam nonnullos stimulet cura, multò tamen in te acrior fiet, qui & Siculus es, naturâ ad hunc metum proclivis, & peregrinus ea in Regione habebis nullum, cui thesaurum hunc ipsum, domo, aut ex Urbe, maximè vero ex Regno egrediens custodiendum crediturus sis. Excruciat te, crede mihi, morbus iste animi detestabilis; tum jurgia plerunque, nonnunquam & injustæ reprehensiones, atque & graviora forsitan intercedent. Quid verò magis in matrimonio, quod summâ pace, & concordia florere debet, fugiend um?

Ita-

Itaque, ut finem faciam, vel conjugii commoda posthabenda, vel exercitium illud, in quo apud me verfaris, deferendum videbitur. Tu quod tuae rei conducat, diligenter considera: ego enim quid laudem, quid dissuadeam, vix satis invenio; quicquid autem feceris, ut bene tibi vertat Deus, cupio. Me certe, ut petis, in tuis commodis studiosum habebis. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
SIMONI ORIGONO
CANCELLARIO

S. P. D.

De patre meo, patre, inquam, illo, non qui me secundum carnem, sed qui in spiritu, & prima fertili, ad quam unquam promotus fuerim, dignitate genuit, nihil adhuc, nisi molestum audio. Ajunt enim illum in ergastulis illis vestris senescere. Quod quam mihi grave sit, etiam loquendi libertas deest, non succurrunt facultas. Doleo quidem, quod vir meo judicio optimus, ac virtutis amantissimus Joannes Olcina Regis à Secretis miserabilem in tenebris, & egestate vitam ducat; illud autem nimis acerbè fero, quod ego in his Regionibus multorum in me benevolentia, & pietate gaudens, illi ipsi de me optimè merito patri, ac domino neque auxilio apud quempiam, neque apud eum consolatoriis rationibus (quanquam sua mihi nota est constantia) neque subsidio, quod & ego, cui paulò plus nihilo est, alicunde corrasurus sim, opem ferre aut possum, aut non temere audeam. Tu, si me amas, quod certè facis, mi Simon, dum tamen id liceat, personam meam indue. Tu alter Guinifortus in alterum Gasparinum, filii in parentem pliissimi officia, quantum ratio temporum paritur, exerce. Ejus incolumentem apud magnanimum Locum tenentem Dualem, cui te acceptissimum esse magnum in modum lætor, nisi alia hinc ratio deterreat, commendata. Illum tuo sermone, si fieri potis est, interdum refice, meum sibi animum expone: que à me officia desideret, ex illo scilicetare. Evidem tanti virtutem facio, tantoque amore huic homini adstringor ut cum eo: dummodo id mea, vel in Deum religio, vel

vel in Principem fides non improbet: cupiam, ne dixerim patrimonium, quod nuper sarcio, sed incolumentem, valetudinem, vitam meam partiri. Vides, mi Simon, quid tibi oneris impone: qui hunc, ut verè dicam, Philosophie patronum, quasi patrem meum, quasi tuum curæ tibi esse volo. Tu, qui in causa es, remque ipsam, ut ajunt, oculis cernis, quid attentandum, quid prætermittendum sit, optimè discernes; idque ad eum sublevandum pro tuo tum in sapientes omnes animo, tum in me fraterno amore, sedulò curandum suscipes. Quicquid verò per me in eum vel commendationibus, vel epistolis, vel subsidio conferri posse vel tu ipse perspexeris, vel ex ejus sermone cognoveris, ut ejus me certiorem facias, etiam, atque etiam quæso. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
LUDOVICO CROTT
JANUÆ DUCALI LOCUMTENENTI

S. P. D.

Quod pro me ipso apud humanitatem tuam nunc facturus eram, magnanime vir, nisi Deus ventura prævidens à calamitate me preservasset, tuoque beneficio in tranquillo portu collocavisset; id pro viro de me optimè merito sollicitè agere meus acceptorum beneficiorum non immemor animus cogit. Est florentissima illa in Urbe Januensi inter cæteros Proceres, ac primarios viros captivos, Serenissimi Regis Aragoniæ à Secretis Joannes Olcina, homo non tam opibus, aut potentia, quam auctoritate, ac rerum multarum administratione plurimos ex suis antecellens. Is me, dum ei prosperè succedebant omnia, quasi filium ex se genitum anavit; idque non verbis, sed re ipsa, dum tempus tulit, sepe docuit. Conversæ nunc sunt vices. Inhumanum me, atque ab omni anteacta vita mea turpissimè aberrantem negare non potero; si non hunc calamitate oppressum extra miseriæ positus in patrem meum agnovero; si non maxima, quæ præstari possint, in eum pietatis officia contulero; si non ad ea omnia confugero adjumenta, in quibus ego, si in eandem for- tunam

tunam incidissem, firmissimum salutis præsidium constituturus eram. Id itaque facere institui: ad te præcipuum meum protectorem concurro: quod in me futurus eras animo, si captivus in tuam potestatem & ego redactus essem, & in patrem hunc meum, pro quo vehementissime labore, maximum in modum orgo, atque obsecro, ut sis. Si quid mihi favoris, quem non perfidia aliqua, non contumacia in classem duxisset adversam, datus eras; si quod singulare humanitatis, & benevolentiae indicium ostensurus, id iplum omnem in virum hunc clarissimum ut convertas, supplico: atque eodem quidem abundantius in eum, quam in me, quod dignior is est, quovis præstantior, quem tuo beneficio subleves, quem in perpetuum tibi devincas. Sed jam desinam precibus instare; satis enim cum mansuetissima tua natura, & consuetudo beneficia, tum ejusce viri eximia virtus, & dignitas illum tibi commendatissimum reddet. Me tamen judicabo maximo à te munere cumulatum iri; si meam hanc intercessionem, grati animi non obscurum testimonium non parum momenti habuisse cognovero. Id autem ut largissime tribuas, per tuam te humanitatem obsecro, atque obtestor. Vale Mediolani.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
SIMONI ORIGONO
CANCELLARIO

S. P. D.

Poste aquam superiores ad te novissime obsignaveram literas, mi lepidissime Simon, quibus amplissimi viri Regis à Secretis commoda solertia tua commendabam; non potui non aliquid literarum eam quoque ob rem ad singularem protectorem meum magnanimum Locum tenetem Ducalem dare. Eas itaque sibi quain primum ut reddas, oro. Gratissimam rem mihi, quod semper studes, efficies. Vale. Mediolani.

GUI-

GUINIFORTUS BARZIZIUS
RAYMUNDO DE MARLIANO

S. P. D.

ET si non dubitem, Raymunde mi suavissime, his te ornamenti institutum esse, quæ vel in adolescente ingenuo desiderari, vel in homine jam spectato expostulari solent, eaque re minimè exhortatione mea egeas; tamen vobis est & meo in te amore, & tuis honestissimis studiis maximè dignum, ut aliquid ad te scriberem, quo tuum illud excelsum ingenium in his humanitatis studiis ardentissimum excitarem. Ad quam rem si tardius forte, quam ratio benevolentiae nostræ exigebat, accessisse videor, credo te pro tua modestia culpam omnem in gravissimas, ac penè innumerabiles occupationes meas rejicere. Quod si in ea sententia es, ut tarditatem meam accusandam putas; non equidem antea nomen meum inter reos adscribi sinam, quam te graviori lacerandum calumniam declaravero: qui, cum tanto abundes otio, ut non modo tempus ipsum, sed te ipsum tibi, ut ex quodam nobilissimo juvene collega tuo percepisti, afferre tedium dicas, non prius hoc nostrum silentium tuis epistolis interrupisti; sed passus es te ab homine omnium occupatissimo, ac variis curis anxiò in hoc tam honesto officio præveniri. Vide itaque, Raymunde mi, ne quam de me querelam facias, nisi omnem hujus errati sarcinam in te unum converti volueris. Sed quid ista commemoro, quasi te comminationibus absterreret opus censem: quem non solum hæc non cogitare, sed etiam vices meas, & fortunæ indignitatem ægrè ferre non diffido. Meritò te amo, jucundissime Raymunde, & ingenium tuum laudo: qui cum ex Urbe omnium nostri temporis potentissima, sanguine autem clarissimo, parentibus vero magnificis, atque amplissimis ortus sis, omnia circumspicis, quæ te tuorum majorum gloriam adæquare, & virtute, si id possibile sit, superiorem efficere possint; eaque summo desiderio amplectaris, quæ ad hanc rem consequendam necessaria primum animadvertis. Quæ enim res per Superos immortales vel majorem nobis apud homines laudem comparare, hac una, quam tantopere affectas, civili sapientia:

Guinif. Barz. Pars II.

vel certiorem ad bene vivendum callem demonstrare istâ ipsâ, in qua versaris, Philosophiâ: vel ad consequenda omnia vitæ nostræ adjumenta opportunior accedere cā, in qua tantum profecisti, eloquentiâ, ac dicendi facultate, potest? Rectè igitur omnia te prævidisse gaudeo, & tanto ea etate, in qua es, consilio usum esse plurimum demiror. Sed vide quæso, ne tuam hanc institutionem ex mediis Philosophorum præceptis deductam ulla fortunæ vis, aut temporum perturbatio subvertat. Multa quidem à te perspicienda sunt, & pluribus locis invigilandum, forti animo, atque immobili est in tuo proposito perseverandum: non desidiæ, aut pusillanimitati locus aliquis relinquendus, non laboribus, ac vigiliis parcendum. Et quanquam animus ita ad ea, quæ nondum attigisti, confirmandus à te sit, ut cum primum ratio temporum patietur, aggredi ea non dubites; majori tamen ad præsens curâ elaborandum est, ne quam magnis sudoribus quæsivisti, dicendi rationem dissuetudine labi patiaris. Nostri enim quâm multis locis Dux noster Cicero commitemore artem sine assiduitate dicendi non multum juvare: præceptionis rationes diligentiâ, & exercitatione obtineri: rursum præcepta omnia ad exercitationem accommodari oportere. Hoc solum ut cures, te hortor. Cetera ad artem pertinentia tu ipse sine intermissione pertractas, neque in otio te otiosum relinquis. Id autem, quod ad exercitationem spectat, non satis aptè solus efficere potes; quod si nullum tibi superesse affirmabis, ad quem literas tuas committas, propterea quod extincta jam hæc humanitatis studia apud tuos cives cum patre nostro esse videntur; ego me ipsum tibi objiciam: qui si minus fortassis in dicendo gratus ero, nec paternam eloquentiam redolere videbor; at saltem habebis quo cum absens loqui, & ingenium tuum exercere possis. Id ut perficias, te magnoperè tuâ causâ moneo; nihil enim erit, quod vel studiis tuis in his perturbationibus utilius, vel mihi in molestius meis jucundius afferre possis. Vale, & me uxori tuæ commendam, infantem osculare.

EX PLUTARCHO

De liberis educandis, & de procreatione liberorum.

Qui natorum illustrium pater esse optat, vilibus, aut abjetis mulieribus non se immisceat. *De vite institutione.* Concurre oportet naturam, disciplinam, & exercitationem; cæca enim erit sine disciplina natura, absque natura manea erit res disciplina: imperfectum quoddam extat, si ambobus his caret exercitatio. *De educatione.* Matres educent liberos, eisque ubera porrigit: aut saltem alumnae, & nutrices non viiles, aut adventitiae, sed quam maximè idoneæ, & probæ suscipiantur, moribus instructæ, ingeniosæque: non turpes fabulas infantibus narrent, non eorum animos corruptis moribus, aut stultitiae imbuant. Adhibeantur etiam adolescenti bonis instructi moribus, qui nutrientibus convenient, qui lingua sint expeditæ, qui gestu corporis, ac gressu denique, & omni motu venusto, atque modesto sint. *De Pædagogia.* Non mancipiis, aut barbaris, aut perfidis, vel inconstantibus tradantur; sed his, qui & dicendi, & faciendi pariter ductores pueris, & magistri esse possint. *De Eruditione.* Adhibeantur præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum sit. Est autem incorruptæ, ac salubri alicui disciplinae insitendum. Abducantur liberi à popularibus, & laudativis nugis. Cavendum est, ne pueri ex tempore loquantur, sed præmeditatem omnia; cum vero eloquendi vires radices egerint, tunc ubi tempus exiget, facultas eis orandi non deerit. Evitandum autem erit, ut theatralis, ac tragica, ita & depresso, ac humilis dicendi ratio. Multa sunt ab adolescenti quasi gustus gratiæ in transcurso perdiscenda. Præferenda est tamen cunctis disciplinis Philosophia: hi perfecti erunt homines, qui civiles actiones cum Philosophia commiscere scient. Pro adipiscendis antiquorum codicibus non parum sint diligentes. *De agilitate corporis.* Corporis certamina contemnda non sunt; sed ad id, quantum satis erit, præceptores elaborent, ut & apta quædam corporis habitudo, & firmitas acquiratur. Militaribus certaminibus exerceri convenient, ut in jaciendis hastis, tractandis arcubus, venationi-

tionibusque magnoperè contendant. *Qualiter ad honesta incitandi sint pueri.* Non plagis, aut verberibus, sed monitis, ac rationibus pueros ad honesta exercitia duci oportet; majorem enim his, si liberales sint, commoditatem laudes, ac vituperia, quām verbera ferunt: mixtissimam tamen, & alternis uteendum est objurgationibus, & laudibus. Super omnia puerorum memoria exercenda, consuefcendaque; sed à verborum turpitudine retrahendi sunt pueri. Sine mollitie degenda vita: continenda lingua: ira suppressa: manus continenda. Assuefiant pueri vera loqui. *De adolescentium instructione.* Adolescentes ad modestiam instruantur ministris, precibus, consiliis, pollicitationibus, exemplis vituperii, aut laudis. Segregentur à consortio flagitiosorum, ac præsertim assentatorum. Non sint tamen parentes omnino asperi, sed veniam interdum concedant de præteritis; & si quando ira exarserint, citò anionum deponant: aliquando etiam dissimilulent se non novisse crimina filiorum. Qui libidini succumbunt, ut incorrigibiles videantur, statim matrimonio copulentur, hoc est despontentur. Patres ante omnia se filiis exemplar virtutis præbeant, non solum non peccando, sed etiam honestissima quæque peragendo. Omnia pro rerum convenientia perficiantur.

F I N I S.

I N-

INDEX

OPUSCULORUM

GASPARINI BARZIZII

Quæ hoc volumine continentur.

<i>D</i> e compositione.	<i>pag.</i>
<i>Ad Alexandrum V. Oratio.</i>	15
<i>Ad Fantinum Dandulum Prætorem Patavii.</i>	18
<i>Pro novo Rectore creando Patavinae Universitatis.</i>	20
<i>Pro accipiente insignia Doctoratus.</i>	22
<i>Infunere Jacobi de Turre Foroliveensis.</i>	23
<i>Ad Ferdinandum Aragonie Regem.</i>	27
<i>Ad Jacobum Regem Siciliae citra</i>	30
<i>Ad Janum Cyperi Regem.</i>	33
<i>Ad Philippum Mariam Vicecomitem Mediolani Ducem.</i>	36
<i>De laudibus Philosophie.</i>	40
<i>De laudibus B. Francisci.</i>	45
<i>Pro accipiente insignia Doctoratus.</i>	50
<i>De laudibus Philosophie.</i>	53
<i>De laudibus Philosophie.</i>	55
<i>Ad Franciscum Barbariam in funere Zanini Ricci.</i>	57
<i>Ad Philippum Mariam Vicecomitem Mediolani Ducem.</i>	59
<i>Pro afferente insignia Rectoratus in Gymnasio Patavino.</i>	62
<i>Pro petente insignia in Iuris Canonico.</i>	64
<i>Pro Daniele Birago in petitione insignium.</i>	66
<i>In tradendis insignibus Lucae Bondelmonti.</i>	69
<i>De laudibus Medicine.</i>	72
<i>In instauratione studiorum.</i>	73
<i>Ad Martinum Quintum.</i>	76
<i>Ad eundem pro Oratoribus Papiensis Gymnasi.</i>	80
<i>Ad eundem pro Oratoribus Patavini Gymnasi.</i>	82
<i>Giāniſ. Barz. Pars II.</i>	z 3
	<i>Ad</i>

<i>Ad Petrum Marcellum Epis. Patavinum in morte Hieronymi Marcelli.</i>	85
<i>Philippo Maria Vicecomiti Mediolani Duci supplex libellus.</i>	88
Eiusdem Epistole Familiares.	
<i>Joanni, & Lazarino Restis.</i>	pag. 93
<i>Lazarino Restis.</i>	95
<i>Elisabetha Romanorum Regine.</i>	96
<i>Joanni Alliardo.</i>	98
<i>Joanni Barzizio.</i>	100
<i>Joanni Alliardo, & Zebedaeo de Ponte.</i>	101
<i>Francisco Zabarella Epis. Florent.</i>	103
<i>Joanni Barzizio.</i>	106
<i>Antonio Cermisone.</i>	ibi
<i>Francisco Zabarella Epis. Florent.</i>	108
<i>Danieli Victurio.</i>	110
<i>Lazarino Restis.</i>	111
<i>Eidem.</i>	ibi
<i>Andrea Juliano.</i>	112
<i>Danieli Victurio.</i>	113
<i>Lazarino Restis.</i>	ibi
<i>Ludovico Bonifacio.</i>	114
<i>Fratri Prodigio.</i>	115
<i>Facino Ventranca.</i>	116
<i>Nicolao Barzizio.</i>	ibi
<i>Ludovico Bonifacio.</i>	118
<i>Christophoro, & Nicolao Barzizis.</i>	120
<i>Joanni Viffo.</i>	121
<i>Baldo, & Joanni Suardis.</i>	122
<i>Francisco Zabarella Cardivall.</i>	ibi
<i>Andrea Barbatie.</i>	124
<i>Eidem.</i>	125
<i>Eidem.</i>	126
<i>Jacobo Isolano.</i>	127
<i>Reformatoribus studii Bononiensis.</i>	128
<i>Joanni Barzizio.</i>	129
	<i>Facino</i>

<i>Facino Ventraria.</i>	130
<i>Joanni Barzizio.</i>	ibi
<i>Francisco Zabarella Cardinali.</i>	131
<i>Lazarino Rossi.</i>	133
<i>Antonio Fantaxello.</i>	134
<i>Eidem.</i>	135
<i>Henrico Veronensis.</i>	136
<i>Francisco Zabarella Cardinali.</i>	137
<i>Antonio Fantaxello.</i>	138
<i>Eidem.</i>	139
<i>Francisco Zabarella Cardinali.</i>	140
<i>Danieli Vichturio, & Valerio Marcello.</i>	141
<i>Marco Lippomano.</i>	144
<i>Valerio Marcello.</i>	145
<i>Francisco Barbaro.</i>	146
<i>Luchina ex Marchionibus Malaspinis.</i>	147
<i>Francisco Zabarella Cardinali.</i>	148
<i>Nicolao Barzizio.</i>	149
<i>Philippo Maria Vicecomiti Mediolani Duci.</i>	151
<i>Federico Cornelio.</i>	153
<i>Carolo Senoni.</i>	154
<i>Francisco Zabarella Cardinali.</i>	155
<i>Eidem.</i>	159
<i>Joanni Barzizio.</i>	161
<i>Francisco Zabarella Cardinali.</i>	162
<i>Eidem.</i>	164
<i>Andrea Juliano.</i>	165
<i>Danieli Vichturio.</i>	166
<i>Andrea Juliano.</i>	169
<i>Eidem.</i>	170
<i>Danieli Vichturio</i>	172
<i>Eidem.</i>	175
<i>Andrea Juliano.</i>	176
<i>Danieli Vichturio.</i>	ibi
<i>Danieli Vichturio, & Andrea Juliano.</i>	177
<i>Andrea Juliano.</i>	178
Zachs-	

<u>Zacharia Barbaro.</u>	179
<u>Eidem.</u>	<u>ibid</u>
<u>Francisco Bicharano</u>	180
<u>Henrico Veronenſi.</u>	181
<u>Laurentio Bonzio.</u>	182
<u>Eidem.</u>	184
<u>Joanni Barzizio.</u>	185
<u>Valerio Marcello.</u>	186
<u>Laurentio Bonzio.</u>	188
<u>Mapheo Paulo.</u>	189
<u>Antonio Fantaxello.</u>	190
<u>Petro Thomasio.</u>	191
<u>Antonio Fantaxello.</u>	192
<u>Francisco Barbaro.</u>	<u>ibi</u>
<u>Facino Ventraria.</u>	193
<u>Hieronymo Anzelerio.</u>	194
<u>Stephano Theutonico.</u>	<u>ibi</u>
<u>Petro Thomasio.</u>	195
<u>Andrea Juliano.</u>	196
<u>Eidem.</u>	198
<u>Paulo Grammatico Ferrariensis.</u>	199
<u>Danieli Victurnio.</u>	<u>ibi</u>
<u>Andrea Juliano.</u>	200
<u>Eidem.</u>	<u>ibi</u>
<u>Simoni Morigie.</u>	201
<u>Eidem.</u>	202
<u>Joanni Cauco.</u>	204
<u>Danieli Victurnio.</u>	205
<u>Thome Dandulo.</u>	206
<u>Andrea Juliano.</u>	207
<u>Danieli Victurnio.</u>	208
<u>Joanni Cornelio.</u>	209
<u>Andrea Juliano.</u>	210
<u>Facino Ventraria.</u>	<u>ibi</u>
<u>Francisco Barbaro.</u>	211
<u>Federico Parmenſi.</u>	212
<u>Lauren-</u>	

<i>Laurentio Bonzio.</i>	213
<i>Zanino Riccio.</i>	214
<i>Gerardo Landriano Laudenſi Epis.</i>	215
<i>Francisco Boffio Novocomenſi Epis.</i>	216
<i>Guiniforto, & Augustino Barzizii.</i>	219

Eiusdem Epistolæ ad exercitationem CLXV.
a pag. 220. usque ad finem primæ partis.

I N D E X

O P U S C U L O R U M

GUINIFORTI BARZIZII

Quæ hoc volumine continentur.

<i>In sponsalibus Philippi Bonromei Oratio.</i>	pag. 1.
<i>In sponsalibus Joannis de Federicis.</i>	7
<i>Ad Philippum Mariam Vicecomitem supplex libellus.</i>	10
<i>In instauratione Studiorum Mediolani.</i>	16
<i>In instauratione Studiorum Novarie.</i>	17
<i>Ad Alphonsum Aragonia Regem.</i>	19
<i>Ad Joannem Regem Navarræ.</i>	23
<i>In instauratione Sudiorum Mediolani.</i>	24
<i>Ad Eugenium Quartum.</i>	31
<i>Ad Joannem Jacobum Paleologum Montisferrati Marchionem.</i>	33
<i>Ad Nicolaum Quintum.</i>	39
<i>Ad Ludovicum Ducem Sabaudie.</i>	41
<i>Ad Fundem.</i>	45
<i>Ad Pium Secundum.</i>	57

Eius-

Eiusdem Epistolæ Familiares.

B artholomæo Vicecomiti Epis. Novariensi de illustribus rebus	
<i>Alboni Regis.</i>	<i>pag. 63</i>
<i>Ad Jacobum de Abiate Dualem Camerarium Epis. in Com-</i>	
<i>Jacobo de Albae 81 mentarios in Dantem.</i>	<i>76</i>
<i>Nicolaus Ingestor 82 Dalmatio Cesarea Augustæ Archiepis.</i>	<i>85</i>
<i>Ioanni Horodeo 82 Joanni Olcinæ.</i>	<i>87</i>
<i>Corradino Vicomercato.</i>	<i>88</i>
<i>Stephano Caccia.</i>	<i>89</i>
<i>Eidem.</i>	<i>91</i>
<i>Joanni Regi Castelle.</i>	<i>92</i>
<i>Christophoro Barzizio.</i>	<i>104</i>
<i>Bartholomæo Vicecomiti Epis. Novariensi.</i>	<i>105</i>
<i>Joanni Augustino Barzizio.</i>	<i>ibi</i>
<i>Joanni Olcinæ.</i>	<i>106</i>
<i>Henrico Infantì Aragonie.</i>	<i>109</i>
<i>Joanni Augustino, & Christophoro Barziziis.</i>	<i>113</i>
<i>Guidoni de Gonzaga.</i>	<i>119</i>
<i>Pacibino Perusino.</i>	<i>120</i>
<i>Georgio Cathale.</i>	<i>121</i>
<i>Francisco Scitiges.</i>	<i>122</i>
<i>Joanni Jacobo Montiferrati Marchioni.</i>	<i>132</i>
<i>Constantia Varana.</i>	<i>134</i>
<i>Jacobello Malabarbe.</i>	<i>137</i>
<i>Constantia Varana.</i>	<i>142</i>
<i>Galeotto Bequa.</i>	<i>143</i>
<i>Pio Secundo Pontifici.</i>	<i>144</i>
<i>Raphaeli Caimo.</i>	<i>150</i>
<i>Jacobello Malabarbe.</i>	<i>151</i>
<i>Joanni Augustino Barzizio.</i>	<i>153</i>
<i>Pantaleoni Suardo.</i>	<i>154</i>
<i>Galeotto Bequa.</i>	<i>155</i>
<i>Christophoro Barzizio.</i>	<i>156</i>
<i>Michaeli Barzizio.</i>	<i>159</i>
<i>Lucino Fruſo.</i>	<i>161</i>
	<i>Zachar-</i>

Zachariae Rido .	162
Roderico Falcono .	163
Jacobo Cafino .	165
Simoni Origono .	170
Ludovico Crotto .	171
Simoni Origono .	172
Raymundo de Marlano .	173
<i>Ex Plutarcho de liberis educandis, & de procreatione liberorum.</i>	175

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 2. partis prima linea 7. *subjiciatnr* lege subjiciatur. P. 4. l. 6. *nt* lege *ut*. P. 24. l. 11. *Ippocras* lege *Hippocrates*. P. 29. in notis *mss* lege *ms*. P. 32. in notis *Marcha* lege *Marchia*. P. 34. in notis *mss* lege *ms*. P. 35. in notis *mss* lege *ms*. P. 53. l. 27. *Nicomicum* lege *Nicomachum*. P. 75. l. 34. *aliis* lege *alii*. P. 207. l. 28. *occupationibas* lege *occupationibus*. Pag. 263. l. 15. *partum* lege *patrum*. P. 328. l. 31. *relieturam* lege *relicturum*.

Pag. 64. partis 2. linea 21. *doce* lege *docet*. P. 72. l. 23. *inguem* lege *inguuen*. P. 81. l. 10. *conjecter* lege *conjectem*. P. 86. l. 34. *potius* lege *positus*. Pag. 91. in Epist. titulo *Concistoriali* lege *Consistoriali*. P. eadem l. 19. *præsagum* lege *præsagus*. P. 406. lege 106.

REGE-

R E G E S T U M.

* a b e d e A B C D E F G H I K L M N O P Q
R S T V X Y Z

A z B b C c D d E e F f G g H h I i K k L l M m N n O o
P p Q q R r S f T t

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z z .

R O M Æ M · D C C · X X I I I ·
Apud Jo: MARIAM SALVIONI Typographum VATICANUM

SUPERIORUM PERMISSU.